

זכרון

עליו

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 37

בס"ד. י' אב תשע"ז

בגליון:

'כסא שלמה'

תכריך אגרות כתי"ק רבותינו הגאונים רבי עקיבא ובנו רבי שלמה איגר
ע"ד התמנות רבי שלמה איגר לרבנות פרנקפורט דאדר

מהרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש

ב

דברי מבוא

כסא הרבנות בפרנקפורט דאדר שלא נתמלא למעלה מעשרים שנה /
החלטת הקהלה והסכמת המורה הוראה להושיב 'רב ואב"ד' / השתדלות
רבי עקיבא איגר להתמנות בנו / משא ומתן לדינא בענין קבלת הרבנות
לזמן קצוב / סקירה על פרשת מינוי הרבנות של רבי שלמה איגר / סיבת
ביטול מינוי רבנות רבי שלמה איגר בפפד"א / העריב שמשה של קהילה
קדושה פפד"א

כט-לב לד-לה-לח-מג-מה-מח-נא-נה סט

אגרות מרבי עקיבא איגר

לב-לד-לה-לז-מג-מד-מח-נג-נו-נט סג-סו סח-עב

אגרות מרבי שלמה איגר

נט-ס

אגרת מר' זלמן מדאנציג

ס-סב סו-סח

אגרות מקהלת פרנקפורט דאדר

עלה זה יו"ל לרגל השמחה בבית ידידנו
הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש שליט"א
מחבר ספרי 'מים אדירים' וש"א"ס
בנישואי בנו היקר הבה"ח ישעי' ני"ו בשעט"מ
ביום כ"ב מנחם אב תשע"ז

הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש

ברוקלין

כסא שלמה

תכריך אגרות כתי"ק רבותינו הגאונים רבי עקיבא ובנו רבי שלמה איגר

ע"ד התמנות רבי שלמה איגר לרבנות פרנקפורט דאדר

לקראת 180 שנה לפטירת רשכבה"ג רבינו עקיבא איגר זיע"א, דבר בעתו מה טוב בהגלות נגלות תכריך כתבים נדירים, בנוגע לבנו הגאון רבי שלמה איגר זיע"א בעל 'גליון מהרש"א', שהי' מועמד לשמש ברבנות ק"ק פרנקפורט דאדר. ביניהם עשרים אגרות בכת"ק רעק"א, ולמעלה מעשר אגרות בכת"ק בנו רש"א.

פרשה זו יפה נדרשת ושופכת אור על עת העריב שמשן של קהילות קדושות באשכנז, ע"י רוחות ההשכלה שגם לא פסחו על ק"ק פרנקפורט דאדר "העיר המעטירה אשר יושביה טובים וכנעניה נכבדי ארץ" (לשון רעק"א, להלן אגרת ד), ועל "עיר נכבדה כזו אשר מעולם הי' בה אנשי שם" (לשון רש"א, להלן אגרת ו), שזכתה לרבנים אדירי התורה ובתוכם פוסק הדורות רבינו יוסף תאומים זיע"א בעל ה'פרי מגדים', ושם חלקת מחוקק ספון.

איגרות הללו יגעתי ומצאתי בס"ד לפני כמה שנים ביגיעות הרבה ב'פנקס בחירת הרבנים בפפד"א - שנות תקצ"א-תר"ה', בגנזי 'הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי' CAHJP בירושלים קובץ מס' D/Fr1/20, אף מנהלי הארכיון לא ידעו על קיומם וחשיבות הכת"י, עד שגלינו את האוצר הנמצא תחת ידם, בשכר זה קבלנו אז את זכות פרסומם הבלעדית, תודתנו נתונה בזה למנהלת גב' הדסה אסולין.

בדעתנו לפרסם איגרות אלו בספר "רבינו הפרי מגדים" העומד בס"ד בשלבי העריכה, בו גם נמצא מידע רב על ק"ק פרנקפורט דאדר, אך היות שנתארך עריכת הספר זמנים טובא, אמרנו אל תחזיק טובה לעצמך, ועוד חזון למועד להדפיסו אידרא בע"ה ביתר פרטים על קהילה קדושה פרנקפורט דאדר וחכמיה.

ראויים הדברים להתפרסם בעלי זכרון' שע"י מכון "זכרון" להנצחת יהדות הונגריה, אשר ארץ הגר הרה וגם ילדה את רבינו עקיבא איגר (בפרשבורג ואייזנשטאט, ראה 'פנקס המוהל חת"ס' עמ' תרנב), ובתור הכרת הטוב לידידנו הדגול הרב זושא קינסטליכער שליט"א, על עמלו הרב לפענח צפונות מקדושים אשר בארץ המה, ובפרט תורתו של חתנא דבי נשיאה מרן החתם סופר זיע"א.

וזאת למודעי! העתקת מכתבים הללו הם על אחריותי בלבד, אף שנסיתי כמיטב יכולתי לדייק בהעתקתם ותרגומם, ייתכן שטעיתי כמה פעמים בהעתקה, ובפרט בתרגום מלשון אידיש-דייטש, על כן אם המצא ימצא הקורא איזה טעות יתלה החסרון בי, ונא להודיעני על מנת לתקנו בעתיד. - יה"ר שיהא לע"נ מר"ח הרב שלום יצחק ב"ר משה שעהר ז"ל, נפטר ב' ניסן תשע"ג.

מהחובה להכיר טובה להגאון רבי משולם פאלאטשעק שליט"א בעל 'מגד יהודה' שעודדני לפרסם אגרות הללו, וגם העיר הערות חשובות. וזה מה שכתב לנו בנוגע מאמר זה:

בס"ד. לכבוד ידיד נפשי הרב מנחם מאיר שליט"א

הנה מקודם אביע רגשי לבבי ושמתח הנפש לראות שתולדות מאור עינינו רבינו הפרי מגדים זצ"ל הוא באמצע העריכה ונכתב בהשכל ובדעת ובחקירות וידיעות ממש עד להפליא, ואין שום ספק שלענ"ד יש צורך גדול בזה לדורינו העני והשפל דור של עיקבתא דמשיחא במילואו - להודיע להם גודל ערכו מרבתינו אשר מפייהם ובזכותם אנו חיים, ובפרט הענין של "השכלה" ומעט אור דוחה הרבה מן החושך וד"ל, ושכרו הרבה מאוד, ויתקבל בשמחה רבה לכל שוחרי תורה והוגי תושיה בעזה"ש. ובוודאי יעמוד לו זכותו של רבינו יוסף צדיקא ולזרעו אחריו עד עולם.

ולדעתי יוציא לאור תיכף ומיד הקונטרס לזכות את ישראל המשתוקקים לדברי הגרעק"א ז"ל, וכמה דברים אפשר ללמוד מדבריו הקדושים, ובפרט בנוסף להערותיו והביאורים היוצאים מבין השורות מלאים זיו ומפיקים נוגה.

ידידו דושה"ט כה"י באה"ר ואה"ע ובהצלחה וכ"ט ונזכה במהרה לתפלת דוד המלך "ערכתני נר למשיחי". יהודה משולם דוב פאלאטשעק

תודה מיוחדת לחברי מכון "זכרון" על הערותיהם המחכימות המושקעות בין השיטין, ה"ה העורך הרב זושא קינסטליכער על הערותיו ותיקוניו הקולעים אל השערה, הרב שלמה ווייס על תיקוניו בפיענוח כתיבי היד, והרב שלמה שפיצר על עזרתו בתירגום מלשון אידיש-דייטש. וגם להרב יצחק נחמן שטראה על עזרתו בתירגום.

א. כסא הרבנות שלא נתמלא למעלה מעשרים שנה

אלה שמות הרבנים הגאונים אנשי שם ששימשו ברבנות בק"ק פרנקפורט דאדר - "עיר נכבדה כזו אשר מעולם הי' בה אנשי שם" (לשון רש"א, להלן אגרת ו) - לפי סדר השנים:

א. רבי יוסף יששכר בער פרנקפורטר מח"ס 'ארבע חרשים' ו'שלשה שריגים' (תמ"א)

ב. רבי יצחק בנימין וואלף אשכנזי מח"ס 'נחלת בנימין' (תמ"א-תמ"ו)

ג. רבי שמעי' ב"ר אברהם יששכר בער (תמ"ו-תס"ט)

ד. חתנו רבי יהודה ליב דרשן פראג ואב"ד פילא וגריידיץ, מרביץ תורה (בערך ת"ע-תפ"ב)

ה. רבי אהרן בן ה'נחלת בנימין' הנ"ל (תע"ד-תפ"א)

ו. רבי יחיאל מיכל חסיד מח"ס 'יופי מכלל' ב"ר יהודה ליב הנ"ל (תפ"א-תפ"ח)

ז. רבי משה כ"ץ דומ"ץ (תק"ב)

ביהמ"ד בפפד"א

ח. רבי משה לבוב (תפ"ט-תק"ג)

ט. רבי זכרי' מענדל אבי מח"ס 'מרפא לנפש' על חובת הלבבות, דומ"ץ (קודם תק"ט)

י. רבי דוד פרנקל מח"ס 'קרבן העדה' על ירושלמי (תק"ג-תקכ"ב)

יא. רבי גרשון לאנדסבורג (תק"ד-תקכ"ז)

יב. רבי צבי הירש לוויין מח"ס 'צבא רב' ו'צבי לצדיק'

יג. בנו רבי שאול לוויין מח"ס 'בשמים ראש ע"פ כסא דהרסנא' (תק"ל-תק"מ)

יד. רבי אהרן סג"ל פרענקל העלליר-וואלרשטיין ראב"ד (-תקמ"א)

טו. רבי זכרי' מענדל מפאדהייץ מח"ס 'מנורת זכריה' ועוד, מגיד מישרים (-תקנ"ב)

טז. רבי יוסף תאומים מח"ס 'פרי מגדים' ועוד (תקמ"א-תקנ"ב)

יז. רבי פנחס מפראג מגיד משרים (תק"י-תק"ס)

יח. רבי נפתלי הירש קצנלנבויגן מח"ס 'שו"ת שער נפתלי' (תקנ"ב-תקס"ד)

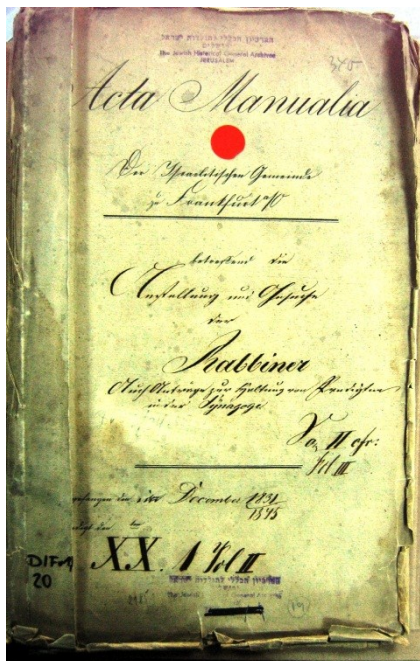
יט. רבי יהודה ליב מרגליות מח"ס 'קרבן ראשית' ועוד (תקס"ד-תקע"א)

זכר צדיקים וקדושים לברכה.

[ידיעות נוספות עליהם בקובץ תורני 'גינת ורדים' (קובץ ב, סיון תשס"ח, עמ' רצא-שה), שם הקדשנו מאמר על "הרבנים ואנשי שם דק"ק פרנקפורט דאדר", בהמשך גם פרסמנו שם (קובץ ג, אב תשס"ח, עמ' רעד-רצב) מאמר "קדושים אשר בארץ - רשימת גדולי ישראל ואנשי שם בבית החיים פרנקפורט דאדר", בתוכם קוים קצרים על גדולי ישראל ששימשו ברבנות בק"ק פפד"א, וגם על גדולי תורה שמנוחתם כבוד בפפד"א.]

בשנת תקע"א, נתרוקן כסא הרבנות בפפד"א, אחרי פטירת האב"ד הגאון רבי יהודה ליב מרגליות זצ"ל בעל 'קרבן ראשית' ו'שו"ת פרי תבואה' ועוד, שנפטר באותה שנה ביום כ"ב סיון, ושם מנוחתו כבוד ליד ציון רבינו ה'פרי מגדים' זיע"א.

מאז עברו למעלה מעשרים שנה שלא נתקבל רב רשמי למלא מקומו. השורש פורה של השכלה שהתנוצצה בימים ההם בגרמניה, הכה שורשים גם בפרנקפורט דאדר

שער קונטרס 'בחירת הרבנים' בפפד"א

הסמוכה לברלין בירת המשכילים. סביר להניח שעל כן לא עלתה בידם להתאחד בדעה אחת לבחור רב חשוב שישמור על דרך המסורה, או שכן ה' רצון חלק מבני הקהלה עם דעות השכלה לא לבחור רב אב"ד כי בהפקירא ה' ניחא להו.

במקום לבחור "רב ואב"ד" כמקדמת דנא, נתקבל ל"מורה הוראה" הג"ר צבי הירש באשוויץ ז"ל, שה' לפניו "מדפיס ומוכר ספרים" בפרנקפורט דאדר, ביום ז' אדר תקס"ד נבחר ל"נאמן ושמש דק"ק פפד"א" (ראה פרוטוקול ב'שנות דור ודור', ח"א עמ' תמד), ואחר פטירת בעל 'קרנן ראשית' נתקבל בתור "נאמן ומורה הוראה דק"ק פפד"א".

[אביו ה' המדפיס ר' מאיר באשוויץ ז"ל מפפד"א (נפטר ו' מרחשון תקמ"ה), גם בנו הצעיר ר' ברוך עסק במלאכת הדפוס וה' שותפו של המדפיס המפורסם החכם ר' וואלף היידנהיים ז"ל מרעדלהיים.

רבי צבי הירש חיבר פירוש 'ליקוטי צבי' ע"ס בחינת עולם (פפד"א תקס"ג), וקו' 'פתשגן הכתב' לחינוך נערים (פפד"א תקמ"ט), "למען הרגל ילדי בני' לבחור לשון ערומים להבין שפת לשון הקודש, ועוד מכתבים מדברים בענייני המוסר והתוכחה מאב לבנו ומאיש אל רעהו, ובסופו דרכי החילופים ונוסח שטר עיסקא". כן קיבל הסכמות רבותינו ה'נודע ביהודה' וה'פרי מגדים' על הדפסת 'ספר העקרים' ע"פ עץ שתול (פפד"א תקמ"ח).

נוסח מצבתו בפפד"א: מוריננו ורבינו רבי צבי הירש בן רבי מאיר בשוויץ, נאמן ומורה הוראה פה, נפטר כ"ח מרחשון תקצ"ח (עפ"י כת"י ר' חיים ברייט, ראה 'גינת ורדים' שם).

ב. החלטת הקהלה והסכמת המורה הוראה להשיב 'רב ואב"ד'

בשנת תקצ"ב, כאשר הזקין רבי צבי הירש באשוויץ 'מורה הוראה' דפפד"א, כבר הרגישו גודל הנחיצות לבחור 'רב ואב"ד', אז נמנו וגמרו לקבל עליהם "רב ואב"ד איש חי רב פעלים, כפי הראוי והנכון לשם שמים" (לשון רע"א, להלן אגרת א).

לשבחו של רבי צבי הירש, יש להדגיש, שבימי זקנתו דרש גם הוא מבני הקהלה לבחור עליהם רב, וכדבריו של אחד מפרנסי הקהלה (תורגם מתוך טיוטה, להלן אגרת ל): "מורה הוראה שלנו איש זקן מאוד, הוא בעצמו הציע כמה פעמים כדברים האלה "הנה נא זקנתי, על הקהילה מוטלת החוב לקבל עליהם רב"..."

בהתאם לזה נמצא ב'פנקס בחירת הרבנים' הנ"ל, מכתב בכתב ידו של רבי צבי הירש אל מנהיגי הקהלה, בה הסכים בלב שלם לקבל עליהם רב, וההצעה לבחור את בנו של "דעס אללגעמיין האכפערערטען אונד ווירדיגען אבערלאנדעס ראבינער הרב הגאון הגדול המפורסים מוהר"ר עקיבא איגר". וכך הוא כותב:

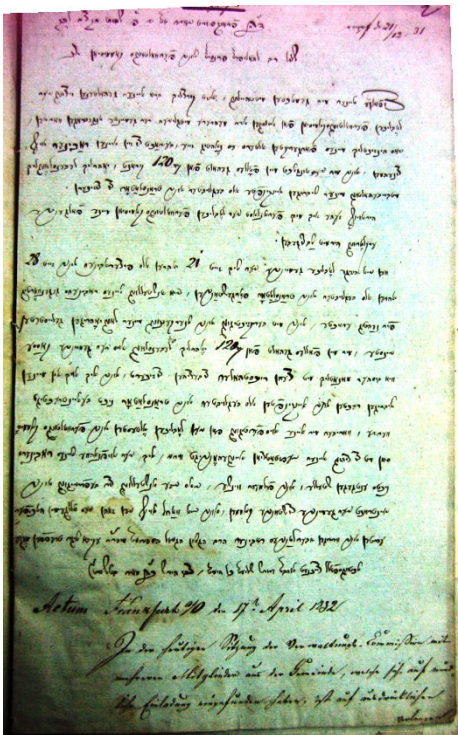
ב"ה פראנקפורט דאדר יום ד' פ' שמות תקצ"ב לפ"ק

שלום רב להאלופים פרנסים אונד פערואלטונגס קאממיסיאן יצ"ו

צופאלגע איינער מיר געמאכטען מיטטהיילונג, איזט קורצליך בייא איינער געהאלטענען זיצונג דער לאַבליכען פערואלטונגס קאמיסיאן פאן אייניגען אדר מעהרערע מיטגלידער דער געמיינדע אנגעטראגען ווארדען, דאס הינזיכטליך מיינעס פארגעריקטען אלטערס עס נאָהטיג זייע, באדאָכט צו זיין איינען ראַבינער אויף צונעהמען, אונד מיר דעם אונגאכט מיין פאללעס געהאלט פאן 120§ קוראנט, יאָהרליך לעבענסלאַנגליך מיט בייבעהאלטונג מיינער איבריגען אייניקנפטע אלס בעגלויבטער אונד טראַנסלאַטאָר צו צוזיכערן.

היראויף זעהע איך מיך פערואנלאסט דער לאַבליכען פערואלטונגס קאמיסיאן מיינע פאלגענדע ערקלאַרונג הירמיט אַבצוגעבען.

ווען דיא היזיגע לאַבליכע געמיינדע דער איך זייט 21 יאהרען אלס פיצעראבינער אונד זייט 28 יאהרען אלס בעגלויבטער אונד טראַנסלאַטאָר פארגעשטאנדען, דיא אנשטעללונג איינעם ראבינערס געגענוואָרטיג פיר נעהטיג עראכטע, אונד מיט בערקזיכטיגונג אונד אנערקעננונג מיינע לאנג יאָהריגען געלייסטעטען דינסטע, מיר מיין פאללעס געהאלט פאן 120§ יאָהרליך לעבענסלאנג אויס דער געמיינדע קאָססע וויא ביסהער מאנאטליך מיט צעהן רייכסהאלער צו בעציהען צוזיכערט, אונד איך אויך אין מיינען איבריגען רעכטען אונד אייניקנפטען אלס בעגלויבטער אונד טראַנסלאַטאָר ניכט בעאיינטרעכטיגט ווערדע, וואריבער מיר איינע אויספערטיגונג פאן דען לאַבליכען אַלטעסטערן אונד פערואלטונגס קאממיסיאן מיט צו ציהונג

מכתב רבי הרש באשוויץ אל הקהלה

איינער דעפוטאָטיאן איינגעהענדיגט ווירד, איך דער אויפנאָהמע איינעס ראבינערס ניכטס ענטגעגען שטעללע, אונד פילמעהר ווינשע, דאס דיזע אנשטעללונג צור בעפרידיגונג אונד איינטראכט דער געמיינדע צושטאנדע קאממען, אונד דיא וואָהל אויף דען זאהן דעס

אללגעמיין האכפערערטרטען אונד ווירדיגען אבערלאַנדעס ראבינער הרב הגאון הגדול המפורסים מוה"ר עקיבא איגר טרעפפען מאָגע.

אכטונגספאלל צייכנעט אוהבם ודורש שלומם כל הימים, צבי הירש ב"ה מאיר באשוויטץ
[=במקרה הביא אחד לידיעתי, כי באחת מישיבות ועד הנהלה היקר, עלה בקצרה הצעה על ידי יחידים או רבים מחברי הקהלה, בנוגע גילי המתקדם, ולדעתם מן הצורך לבחור עליהם רב, ולמעני הבטיחו דמי משכורתי השלם בסך 120 קוראנט לשנה כל ימי חיי, וגם הבטחה על יתר ההכנסות ממעמדי בתור "נאמן ומתרגם".

על כן רואה אני חובה, להודיע לוועד הנהלה היקר את ההצהרה דלהלן:

כאשר הקהלה היקרה דפה בחרו אותי לפני 21 שנה בתור "מורה הוראה", ולפני 28 שנה בתור "נאמן ומתרגם", משרת הרב לעומת זה כבר הי' חשובה ומן הצורך. ועפ"י הכרה והתחשבות עם פעולתי במשך שנים רבות, יהי' דמי משכורתי בשלימות בסך 120 ר"ט מדי שנה מקופת הקהל, והובטח לפרוע מדי חודש בחודשו סך 10 ר"ט כמו עד עתה, וגם שלא יגרעו יתר חזקותיי וההכנסות בתור "נאמן ומתרגם". כך קיבלתי אישור מזקני וראשי הנהלה היקרה ששלחו אלי משלחת עם אישור הנ"ל. לא אתנגד לקבלת רב, ועוד יותר מזה אייחל, שהמועמד יהי' לשביעות רצון ולתפארת הקהלה, ושהבחירה תהיה על בנו של רב המדינה החשוב והנכבד על כולם הרב הגאון הגדול המפורסים מוה"ר עקיבא איגר.

החותם בהערה ובכבוד אוהבם ודורש שלומם כל הימים, צבי הירש ב"ה מאיר באשוויטץ.]

ג. השתדלות רבי עקיבא איגר להתמנות בנו

מתכריך הכתבים אשר לפנינו, מתברר עד כמה השתדל אותו צדיק רבינו עקיבא איגר זצ"ל בעד בנו הגאון רבי שלמה זצ"ל שהי' באותה זמן מיקירי ק"ק ווארשא, שיתקבל על כס הרבנות בפרנקפורט דאדר, וכלשון קדשו במכתבו לפרנסי ומנהיגי הקהלה (אגרת א): "וזו תשוקתי ומגמתי שיהי' שבת בני נ"י בסמוך לי במדינה זו".

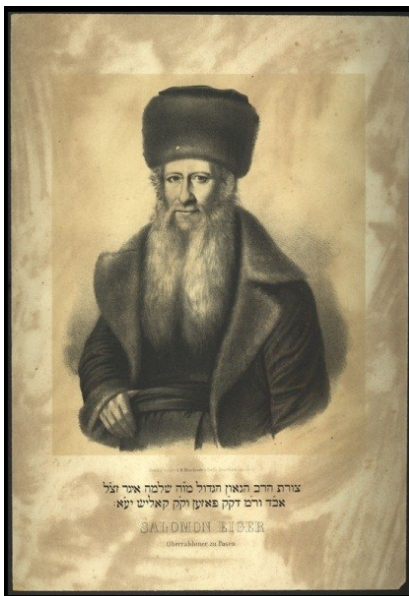

רבינו עקיבא איגר

[הג"ר שלמה איגר נולד בשנת תקמ"ז, בילדותו נתייתם מאמו מרת גליקה ב"ר יצחק איצק מרגליות ע"ה (נפטר בפרידלאנד י"ב אדר א' תקנ"ו), בשנת תקס"א נשא את מרת רבקה גאלדא ע"ה, בת הג"ר ישראל ב"ר נפתלי הירץ הירשזון ז"ל מווארשא (נפטר שם כ"ח תמוז תקע"ט), כשלישים וחמש שנים ישב בק"ק ווארשא כשתורה וגדולה מתאחדים על שלחנו, בשנת תקצ"ב נתקבל בפפד"א ולא איסתייע מילתא, בשנת תקצ"ה נתקבל בק"ק קאליש, בשנת ת"ר מילא מקום אביו בק"ק פוזנא, עד פטירתו ביום י"א טבת תרל"ב, ושם מנו"כ. - ראה עליו בארוכה בספר 'כגובה הארזים' - תולדות חייו ופעלו של הגה"ק רבי שלמה איגר זי"ע אב"ד פוזנא (מכון שם עולם, בני ברק תשס"ח).

והנה ב'איגרות סופרים' (כתבי רעק"א, מכתב נז) נדפס "מכתב בשורה מראשי הקהלה קאליש שקבלו עליהם לרב רבינו שלמה איגר ז"ל" בתאריך ד' אייר תקצ"ה, ובתוך דבריהם נכתב: "ומעתה יוכל כבוד אדונינו לעשות פעולות למהר ולהחיש להגיע **מפראנקפורט דמיין** כתב מחילה שימחול לו, כי אנחנו מצפים יום ביאתו לרגעים נבחנים... וגם מאתו [רע"א] נכף למחול על רובו תורתו לבקש מאנשי **פראנקפורט** למחול אותו...".

משם נמשך הטעות בכמה ספרים (מגדולי התורה והחסידות' חלק כא, 'תולדות יהודי קאליש', 'כגובה הארזים' ועוד) שהג"ר שלמה איגר הי' מועמד לרבנות עיר הגדולה "פראנקפורט דמיין". ואין לזה כל יסוד, שהרי באותה זמן לא הי' כסא הרבנות פראנקפורט דמיין פנוי, ושימש בה הג"ר

שלמה זלמן טריר זצ"ל שנבחר בתקע"ח למלאות מקום הגאון בעל 'מחנה לוי' זצ"ל, עד לפטירתו י"ד חשוון תרי"ד.

אכן מתוך האגרות שלפנינו יוצא בבירור שנזדקר טעות המעתיק, והכוונה על קהילת "פראנקפורט דאדר" אשר לא רחוקה היא מפוזנא מקום משכנו של רע"א, וכרצונו "בסמוך לי במדינה זו" (לשון רע"א, אגרת א), לעומת זה פראנקפורט דמיין רחוקה היא מפוזנא ארוכה מארץ מדה כפליים מריחוק העיר ווארשא, מקום מגורו של רש"א באותה זמן.]

לכאורה יש לתמוה טובא, הלוא ידוע גודל ענוותנותו של רע"א, והאיך קיים "ושנא הרבנות" בשנאה גמורה. כמו שמתבטא במכתב נפלא שערך בתקופת כהונתו במארקוש-פרידלאנד לתלמידו החביב הג"ר נפתלי בלייכראדע ז"ל [לאח"ז חתן בנו הג"ר אברהם איגר ז"ל], בו מבקשו להשתדל עבור פראנסתו כדי

שיוכל להתפטר מעול הרבנות המאוסה עליו, וזה לשונו הזהב ('אגרות רעק"א', סי' (ח):

מעודי שנאתי הרבנות והייתי בורח כמטחוי קשת מהנשא על בני אדם... ומוצא אני לפני מר ממות את ענין הרבנות... קורא אני ע"ז מסיע אבנים יעצב בהם ובוקע עצים

מצבת רבי שלמה איגר בפוזנא

יסקן במ... ושורש דבר נמצא בו שהוא סכנה גדולה לנפש כאשר מבשרי אחזה... העל אלה ישלך איש נשמתו אחר גיוו למלאות טוב יצר לבו ונפש החיונית יעזוב כאבני קיר, לזה כל הימים רציתי לילך חפשי מעבוד עוד... ה' יודע גודל צערי ומיעוט חלבי ודמי בכל יום, קצתי בחיי מפני הרבנות... הכי היושב ברבנות עבד ה' יקרא, רבים חללים הפילה הרבנות... אם גם צעקת בני עירי רבה עלי לא אשמע להם, אשים מצחי נחושה ואזני ברזל, ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזקני להוציא מחשבתי אל הפועל מעלה אני עליו כאלו קיים נפש מישראל...

אם כן לכאורה יפלא על רב האי גאון וצדיק, על השתדלות זו שבנו חביבו יתקבל לרבנות, דבר שהי' כל כך מאוס אצלו ושנוא בתכלית. ובפרט כפי היוצא מאגרות אלו הי' בנו עתיר נכסין, ולא הי' צריך לכסא הרבנות לצורך פרנסתו.

ברם, כמדומה בהמשך הזמן שינה דעתו, למען חיזוק הדת להחזיר עטרה ליושנה, ומחמת גודל הסכנה שהי' מרחפת על פני קהילות קדושות במדינת אשכנז שלא יפלו תחת שליטת פורקי עול התורה. השוה ב'אגרות רעק"א' (סי' יג) שכתב רע"א:

רבו עלי רבותי וחברי מליסא מברלין ומראוויטש ומיתר הקהלות הסמוכות לפוזנא, מרעישים עלי ואומרים לנפשי שהחיוב מוטל עלי לילך להחזיר עטרה ליושנה ולהגדיל חיבוב התורה...

[ואולי יש להעמיס זאת בכוונת דברי רע"א (אגרת א) "וזה תשוקתי ומגמתי שיהי' שבת בני נ"י בסמוך לי במדינה זו" - שכידוע כל דבריו במדה ובמשקל, ואף שיחת חולין דילי' צריכין לימוד, כלשון תלמידו בשר"ת רבי אליהו גוטמאכר' (י"ד סי' סה): "ידענו שהגיון לשון הקודש היה רוט בקולמוסו בלי חסרון ויתרון אות" - מלבד "בסמוך לי" דייק "במדינה זו", ר"ל אף שגם מדינת פולין הי' סמוך לפוזנא, מגמתו דוקא במדינה זו - מדינת אשכנז לצורך חיזוק הדת.]

וכן נמצא ב'איגרות סופרים' (פרק א) כמה מכתבים בהם משתדל רע"א להשיג מעמדי רבנות לחכמי הדור, בתוכם השתדלות מרובה שהגאון בעל 'חוות דעת' זצ"ל

יחזור לק"ק ליסא. וככל הנראה ראה בזה חובת השעה והצלת הדור להעמיד רבנים מובהקים במדינה ההיא, מחמת התרבות כח כת המתחדשים ורע-בנים המשכילים. גם בפרטיות כנראה ראה סכנה מרחפת על ק"ק פרנקפורט דאדר, שזה עשרים שנה שלא שימש בה "רב ואב"ד" רק "מורה הוראה". וככל הנראה קהילה זו נכללה בכוונת דבריו שכתב לק"ק קעמפנא, בתאריך כ"ז טבת תקצ"ו ('אגרות רעק"א', סי' נ), וז"ל:

מוצא אני לנכון לעורר כבודכם הרמה ולזרז אתכם להחיש מעשיכם למלאות מקום הכסא שלכם למנות רב אב"ד ולשום המשרה על שכמו, כאשר הנסיון מעיד שבכמה קהלות שהכסא שלהם פנוי, אף שיש במקהלותם ת"ח מופלגים ומורי הוראות, אעפ"כ ניתמוטט כמה ענינים, כי באמת שמא גרים להיות כפוף יותר לרב ואב"ד ולשמוע בקולו ומוראו עליהם, כה דעתי העניה המייעץ לכם לפע"ד ביסוד הענין...

נוסף לזה, ה' כחכם הרואה את הנולד מי ומי ההולכים קדימה להתקבל ברבנות שם, פוק חזי מה עלתה אחר ביטול התמנות רש"א, לא ארכו הימים והעוכר ישראל האלדהיים שר"י החריב בהנהגתו את העיר הגדולה לאלקים (ראה להלן אות ז).

ד. משא ומתן לדינא בענין קבלת הרבנות לזמן קצוב

באגרת רש"א (אגרת ו) דן לדינא בנוגע קבלת הרבנות לזמן קצוב, היות שב'כתב הרבנות' התנו עמו להבטיח שישכון בתוכם לזמן קצוב לכל הפחות עשרה שנים, ורש"א כותב שקבלה כזו היא נגד הדין, וזה לשונו:

אחת היא על כן רק אשר הקשו לשאול להבטיח לישב בתוכם כאשר יגזור ד' בחיים עד עשר שנים, אם כי נכון לבי בקרבי כאשר יברכוני ד' בחיים ושלום, שם אשב כי אויתיה לאורך ימים ושנים, בתוחלתי כי שם אמצא מרגוע לישב השקט שוקד על דלתי התורה, הנה לבקש ממני לאמור קשר לקשור עצמי על משך כזה, אחרי בקשת מחילה בכבודם משגה הוא אצלם יען וביען שהוא נגד הדין, והדבר מפורש יוצא שאין אדם רשאי לקשר עצמו על זמן יותר מג' שנים, ואין ספק אחרי שומעם דברי אלי יחסרון העשרה ויעמידום על שלשה שנים, כי בל יחפצון מהאיש אשר שמו לשמור חקי ד' כי יפר חק...

עמו גם הסכים אביו רע"א שיש "פקפוק מצד הדין", וכך כותב לפו"מ פפד"א (אגרת ז) מצורף לאגרת בנו הנ"ל:

עיניכם יחזו מישרי' דברי בני הגאון נ"י המאושרים בהשכל ובצדק... ועתה זה היתד אשר תלוי בו אשר אבטח שבאין ספק תשפטו משרים על נקודה זו להסכים שיהי' הקשר של קיימא על שלשה שנים שלא יהי' פקפוק מצד הדין, וכאשר באמת בתחלה חשבתי למשפט שבני הגאון נ"י ישוב כן...

הנה מקור דין זה נמצא ב'רמ"א' (ח"מ סי' שלג סעיף ג): "אסור לפועל אפילו מלמד או סופר להשכיר עצמו להיות בבית בעל הבית בקבע שלשה שנים".

וכהאי גוונא כתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זיע"א לפרנסי ק"ק מיץ (נדפס בריש ס' ייערות דבש', הוצאת ירושלים תש"ס), שגם הם רצו להתנות עמו תנאי כזה, וז"ל:

וכל זה תמכו קדמאי יסודותם בהררי קודשם והטבעו אזניהם על מי התבונה, הלא הוא מהר"ם ז"ל, לבל ישכיר מלמד עצמו ללמוד וללמד יותר משלשה שנים, וחקקו הרמ"א בש"ע חו"מ להלכה, ומזה הי' לפנים בישראל שלא לקבל רב יותר משלשה שנים, כי אם כשכיר יקוה פעולתו, וא"כ איפוא למה יצאתם לדוני בדבר חדש לקבל אותי לרב על ששה שנים, ותבקשו עוד ממני לכנוס בקושרים מבלי לחזור בחצי ימיו כפועל ואהיה עבד לעם הזה ועבודתי בקודש אשא בכתף ונטף יטפו הרים עסיסי, ואיככה אוכל לעבור שותא דקדמונים ז"ל, ואף כי בגו הדין מקצת רבותיה חולקין ואם לדין יש תשובה, מ"מ הכרעת הרמ"א ומנהגי ישראל מאז ומקדם מכרעת ותורה היא, ובפרטות אם אתקשר מבלי לחזור בזמנים הללו, וחלילה לי לעבור פיהם כטועה בדבר משנה שכר שכיר...

וכן מבואר ב'שו"ת חתם סופר' (חו"מ סי' כב): "ונוהגים ברוב תפוצות ישראל ואלקים נצב בעדת קל ומנהג אבותיהם בידיהם, וטעמם ונימוקם עמם עפימ"ש בשו"ע חו"מ סי' של"ג סעי' ג' בהג"ה ובש"ך שם סק"ז עיי"ש, ואע"ג דהתם דוקא בשהוא סמוך על שולחן בעה"ב, ה"נ כל הקהלה משותפים זע"ז והשותפים שכרו להם פועל רב מרביץ תורה, ומספיקי' לו דירה ומזונות ולכל הנלוים עליו כו', מ"מ נהיג עלמא כסתימת רמ"א ואין מקבלים רב ביתר על ג' שנים".

[עייין עוד ב'שו"ת חתם סופר' (שם סי' קעב) שכתב דאין שום ספק שחכם העיר הו"ל כמי שסמוך על שולחן בעה"ב, דמשלמים לו דמי מזונותיו ונותנים לו בית משלהם, ואין הרב רשאי לצאת לדור חוץ להשותפות בעיר אחרת, היש לך סמוך על שולחנו גדול מזה, ואטו עבדי שלמה שהי' שרים ונכבדים על שולחנו הי' אוכלים ומ"מ הי' עבדים, וה"נ אסור.

אבל ב'שו"ת חתם סופר' (או"ח סי' רה) מלמד זכות על שנוהגין בקצת קהילות לכתוב שטר רבנות על ה' שנים, די"ל דאינו אסור יותר מג' שנים רק שלא יהי' מושכר לשש שנים כדין עבד עברי.

וראה קובץ תורני 'עץ חיים' (קובץ ו' עמ' שנד), מאמר בנוגע "כתיבת זמן קצוב בשטרי רבנות", שאסף כמה 'שטרי רבנות' לזמן קצוב יותר משלש שנים, ומה שדן בזה בארוכה.].

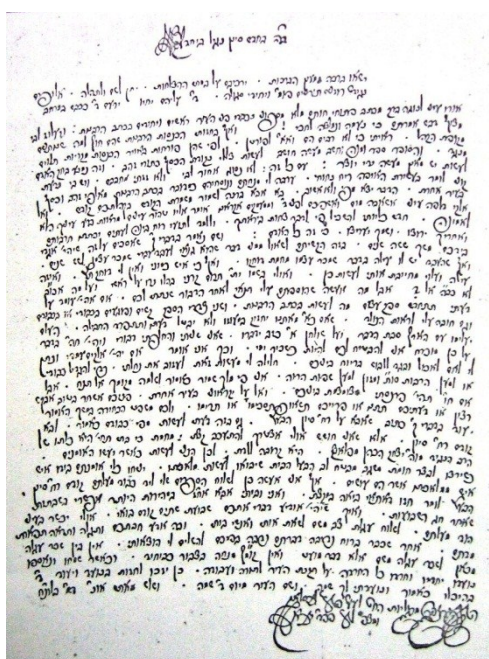
יצוין, שהמנהג מקדמת דנא בפרנקפורט דאדר הי' לקבוע זמן קצוב של ששה שנים, וכן התנו פר"מ פפד"א ב'כתב הרבנות' של רבינו ה'פרי מגדים' זיע"א (נדפס בסוף 'ספר המגיד' ושא"מ), וכתבו:

מנהג אבותינו מאז נתייסדה קהלתנו לתקוע זמן ששה שנים לפחות על הרב המתקבל לשכון בקרבנו, לכן אנחנו בעקבותיהם דרכינו, ובתנאי קודם למעשה שלפחות משך ששה שנים רצופים על אדמ"ו לתקוע אהלו בתוכינו, ובתוך הזמן הזה לא ישים מגמת פניו אפי' רברבי לפנות הודו והדרו מאתנו, ומי יתן שאהלו בל יצא, ובל יסע יתדותיו מאתנו לדור דורים, עד כי יבא מבשר טוב באחד ההרים...

גם ממלא מקומו של ה'פרי מגדים', הגאון רבי נפתלי הירש קצנלנבויגן זצ"ל בעל 'שו"ת שער נפתלי', במכתב תשובתו לק"ק פפד"א בענין קבלת הרבנות (נדפס ב'קבץ על יד' חלק יג עמ' רכה), הזכיר תנאי זה שהותנו עמו, וכך כותב:

וע"ד אשר בקשתם רופ"מ מאתי שאתחייב את עצמי מבלי לזוז חוצה, לקבוע אהל משכני תוך עיר אחרת משך ששה שנים, אם כי קשה עלי להשתעבד יותר משלש שנים כמבואר בפוסקים, ואשרך ארץ שמלכך בן חורין, אך למען תדעו כי בכס בחתי, אמלא גם את זה...

וכן התנו ב'כתב הרבנות' של ממלא מקומו אחריו הגאון רבי יהודה ליב מרגליות זצ"ל בעל 'קרבן ראשית', שגם הוא בעל כרחו נענה ראשו לתנאי זה, כמ"ש במכתבו בכת"י הנמצא ב'פנקס הקהלה' דפפד"א (נעתק ב'קבץ על יד' שם עמ' רכו), וז"ל:

אגרת ר"ל מרגליות אל קהלת פפד"א

...ושם נאמר בדברי ק' שאסכים על זה שיהי' אגדי בידכם משך ששה שנים, בזה הקשיתם לשאול ממני דבר שהוא גנאי לעבד עברי שמכר עצמו לשש שנים, ואף שהעבד יש לו עילה בדבר שמכר עצמו מחמת דוחקו, ואף כי איש כמוני ואין לי דוחק ת"ל, ואיזה עילה ועלוי מחייבת אותי לעשות כן, ואולי בשמו ית' תרום קרני בהלו נרו על ראשי ועל מה אכז"ב אל כב"ה אל? אבל מה האעשה שהוספתם עלי תנאי לאחר הדבור שנתתי לכם, אם אהי' עומד על דעתי תתחדש ספק עצום מה לעשות בכתב הרבנות... ועל שלחן א' כזב ידברו, שאני שניתי והחלפתי דבורי ויהי' ח"ה [=חילול ה'] בדבר, על כן מוכרח אני להבטיח לכם להיות כשכיר ימי, וכך אני אומר: אם יהי' אלקים עמדי ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ברוח ביניכם, חלילה לי מעשות זאת לעזוב את נחלתי, כדי להגדיל כבודי...

מן הענין לציין, שגם במכתב 'מינוי לרבנות' ששלחו ק"ק קאליש לרש"א, ביום ד' אייר תקצ"ה (נדפס ב'איגרות סופרים', כתיבי רעק"א כתב נז), גם כן תבעו תנאי זה של זמן קצוב במשך עשרה שנה, והוסיפו לבאר שאינה נגד הדין, וכך כתבו:

...שלא יחזור לכה"פ תוך זמן עשר שנים כו', גם איננו מתנגד לש"ע חושן משפט (סי' של"ג) אשר שם נאמר לענין פועל מלמד וסופר אשר נשכרים למלאכתם, לא כן ידמה

הרב שבעיר, אשר כל מלאכתו מלאכת ה' להורות לעם ה' ותורת משה, אשר נאמר עליו (דברים ד ה) כאשר צוני, מה אני בחנם אף אתה בחנם (נדרים לז ע"א), ועליו נאמר באמת כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, כי זאת באמת עבודת ה' להתנהג בעם בדרכי התורה והיראה, ושכירתן אינה שכר מלאכתן רק שכר בטילה, ואינם מושכרים לבני עדתם העבדים רק למלאכת שמים, ואדרבא כל בני העיר נשאלין אליהם וכמו שהשיב רבא ב"מ דף צז...

כנראה גם אז לא קיבל עליו תנאי זה, שהרי כעבור ארבע שנים, בתחלת שנת ת"ר, נתקבל למלא מקום אביו ברבנות ק"ק פוזנא (ראה 'איגרות סופרים', שם מכתב נט).

ה. סקירה על פרשת מינוי הרבנות של רבי שלמה איגר

י"ז טבת תקצ"ב - המורה הוראה הג"ר צבי הירש באשוויץ במכתב לפרנסי ומנהיגי הקהלה מאשר בחירת רב, ומציע לבחור את בנו של "רב המדינה... הרב הגאון הגדול המפורסים מוהר"ר עקיבא איגר".

ב' ניסן תקצ"ב - השמועה הגיעה לאזני רע"א, הוא ערך מכתב ל"פרנסי ומנהיגי דק"ק פפד"א יע"א ולכל העדה הקדושה המפוארה", שנודע לו שנטיית דעתם לקבל את בנו "הגאון הגדול כליל המדע והתבונה מו"ה שלמה נ"י", וכותב שאכן "זה תשוקתי ומגמתי שיהי' שבת בני נ"י בסמוך לי במדינה זו, אִי לזה מבוקשי מכבודכם הרמה להודיענו אם יש ממש ושרש ויסוד בזה" (אגרת א).

בו בזמן שהשתדל לקבלת בנו על כסא הרבנות דשם, בגודל צדקתו לא עצר רוח מלעוררם בתוכחה מגולה אודות הלימודים בבתי ספר בשבת "כי עלול הדבר כי לאט לאט יבואו גם לידי כתיבה בשבתות וימים טובים חלילה וחלילה" (שם). ראה מה שהארכנו בזה ב'עלי זכרון' (עלה 8 עמ' ב).

וראה למעלה אות ג, סיבת רוב ההשתדלות של רע"א להשיג רבנות זו, בכוונה רצויה להציל הקהלה מליפול בפח המשכילים.

חזה"מ פסח תקצ"ב - 'פרנסי ומנהיגי פפד"א' (להלן: פר"מ) הודיעו לרע"א בכתב, שמצדם הסכימו כל העדה בשפה אחת למנות בנו רש"א על כסא הרבנות (עפ"י אגרת ב).

פראנקפורט ראדור

ט"ז י' חז"ל כ"ה מר"ה מר"ג
 פ"ח ר' הירש כ"ח נאקוויץ
 ר' לוי משגב
 ר' משה סרוויץ
 ר' איצק מיכעלסון ג"ס
 ר' קלמן כ"ס

מספר שמים חדשים, רעדלהיים תקפ"ט

החלטת כל חברי הקהלה נעשה בהשתדלות הפרנס ומנהיג ר' טובי' פרעגר, כמ"ש במכתב לרע"א: "אני ראשון הייתי להסכים לבחירת בנו שי', וגם הצלחתי להניא את כל העדה, שהסכימו כולם כאחד לבחירת בנו שי' מכל שאר הרבנים שהי' הצעתם ע"ז, ושמחו כל העדה ואמרו, יחי המלך שלמה לנגיד עלינו, וגם צירפו לבנו שי' 'כתב הרבנות...' (טיוטה אגרת ל, תורגם חלקית).

אסרו חג פסח תקצ"ב - רע"א ערך מכתב לבנו, "העתרתי בדברים לו לנענע ראשו לזה לקבל העטרה לישב על כסא כבודכם הרמה..." (ל' רע"א, אגרת ב), תוכן המכתב "בעריכות מכתב ארוך לספר בשבח העיר המעטירה וכי יושבי' טובים, וכנעני' נכבדי ארץ, ותהי' ישיבתי שם א"ה במה שלום ובמשכנות מבטחים לפי כבודם וכבודי..." (ל' רש"א, אגרת ד).

כ"ד ניסן תקצ"ב - רע"א מודיע לפר"מ: "כתבתי תמול לבני הגאון מו"ה שלמה נ"י... כי נתן ד' בלב כל העדה בשפה א' למנותו לרב ואב"ד" (אגרת ב).

בנוגע קבלת 'שטאטס בערגר רעכט' [=רשיון אזרחות] כותב שבנו "עשה התחלה לזה להושיט פאהר שטעלונג [=כתב הצגה] כמבוקשת הדבר הזה" (שם).

כ"ה ניסן תקצ"ב - רש"א ערך מכתב לאביו, בתוה"ד כותב: "אחרי הודיע כי כן רצון קדשו, ממנו אקח לדעת שכך יפה לי וטוב לפני, הלא חכמתו ועצותיו היעוצות הביאוני על הלום... הלא יודע צדיק נפש בנו עבדו כמה בטוחה ואסירה התקוה היא בו, כמה תערוג למלאות כל חפץ וכל רצון קדשו מאז יצק ד' בינת אדם בי, גם בלתי שאלת פי כל אשר יעשה האדון אודותי אותו אשמור, עם התקוה שברצות ד' אשמח בהם והם ישמחו בי" (אגרת ד).

טו"ב למב"י תקצ"ב - רע"א כותב במכתב לפר"מ: "אשר נדרתי שלמתי למהר לכתוב לבני הגאון נ"י בעתירת דברים שהלהיב לבבו לזה להגדיל כבוד עדתכם ולפאר מקום הכסא שלכם, ונתמלא רצונינו בזה שבני נ"י נענעו ראשו לזה" (אגרת ג).

גם מודיע להם שלדעת בנו הוא נחשב לבן מדינה, כי בשנה העבר קיבל תשובת המושל "אנשים כאלו טובים במדינתנו, חכם גדול ובעל מדות יקרות ועשיר גדול" (שם). מצורף לזה מכתב רש"א מיום כ"ה ניסן (אגרת ד).

כ"ט למב"י תקצ"ב - רע"א שלח מכתב לרש"א "ותוכם להוט העתק כתב מינוי מק"ק פפד"א" (עפ"י אגרת ו). באותו זמן כבר קיבל רע"א 'כתב הרבנות' מפפד"א, אבל עדיין לא שלח גוף כתב הרבנות ליד בנו (עפ"י אגרת ה).

ל"א למב"י תקצ"ב - רע"א כותב במכתב לפר"מ: "שלא ידומה כי כל כוונתנו להשיג העטרה - חס ל' לזרע' דאבא למעבד הכי... כתבתי לבני הגאון נ"י ולא שלחתי לו מכתב הרבנות וכתבתי לו רק הפרטים הנזכרי' במכתביכם ושייתחשב היטב..." (אגרת ה).

ל"ו למב"י תקצ"ב - רש"א במכתב לאביו כותב: "נשאתי ידי לד' כי שמע קול תפלתי אשר אליו אתפלל למלטינו מטרדות הזמן כי רבו עלי וגורמים ביטול תורה, להביאוני אל עיר שקוטה למצוא מנוח לשבת תוך ד"א של הלכה... אטה שכמי לעמוד לשרת בעבודת ד' בתוך קהל ועדה הקדושה הזאת, והוא יעזרינו על דבר כבוד שמו לנהל צאנו צאן מרעיתו ליראתו ועבודתו... נכון לבי בטוח אשר בעיר

נכבדה כזו אשר מעולם הי' בה אנשי שם, מוסד הכל על צד היותר נכבד, ולא נופל דבר מאשר נהוג בכל קהלות קדושות ומפוארות אשר באשכנז" (אגרת ו).

רש"א לא הסכים להתנאי שלא לעזוב הרבנות במשך עשרה שנים, שהיא נגד הדין (ח"מ סי' שלג רמ"א ס"ג) שאסור לפועל להשכיר עצמו בקבע שלשה שנים, "ואין ספק אחרי שומעם דברי אלי יחסרון העשרה ויעמידום על שלשה שנים" (שם).

גם מפרט האופנים להשיג רשיון, או ע"י הממשלה בפפד"א ומקבל עליו לשלם כל ההוצאות, או שיערוך אביו בקשה להמלך ושריו, או לקבל תחלה רשיון לשבת בפוזנא שע"ז כבר יצא הפקודה, ואח"כ יותר בניקל לקבל אזרחות מדינת פרייסען, ועל כל אלה מבקש עצת אביו "ואחרי דברו ועצתו הטובה לא אשנה" (שם).

מ' למב"י תקצ"ב - רע"א כותב לפו"מ בצירוף מכתב רש"א הנ"ל: "דברי בני הגאון נ"י המאושרים בהשכל ובצדק... אבטח שבאין ספק ישפטו מישרים על נקודה זו להסכים שיהי' הקשר של קיימא על שלשה שנים שלא יהי' פקפוק מצד הדין, וכאשר באמת בתחלה חשבתי למשפט שבני הגאון נ"י ישוב כן" (אגרת ז).

רע"א מציע להחזיר לידם 'כתב הרבנות' על מנת להוסיף עליו תנאי המתוקן "ותמחלו לשלוח משם על הדואר המכתב הרבנות לבני הגאון נ"י". בנוגע הרשיון כותב: "הכל מבואר היטב בדברי הגנ"י [=הגאון נ"י] וכמצותכם יעשה" (שם).

באותו יום גם ערך מכתב מיוחד לר' טובי' פרעגר, בה כותב: "בודאי תרצו להסכים שיהי' הקשר רק על ג' שנים כאשר הוא עפ"י דין ובתוך הזמן ג' שנים מקושר הוא שלא לילך ממכם, וממילא גם אח"כ בלי קישור יהי' כן אחר שכל מגמתו ומגמתי לישוב באהל תורה שוקט שוקד להגדיל התורה ולהאדירה, בודאי יתאמץ ידידי נ"י בזה שיסכימו לזה ולא יבוטל ענין יקר כזה ח"ו על בלי יסוד" (אגרת ח).

גם מבקשו להתיעץ עם אוהביו האחים בערענט מברלין, שכתבו לו שיתאמצו לטובתו בכל נפשם, וחותרם: "ידידו אוה"נ ודש"ת ומצפה לדבר עמו פא"פ [=פנים אל פנים] ועם כל העדה הקדושה דשם, שזה עתה אינם רחוק כ"כ, באם ישכון כבודו עמכם, בקל אפשר ההזדמנות נסיעתי לשם לשעשע את בני נ"י" (שם).

ג' סיון תקצ"ב - פו"מ כתבו לרע"א שישלח לבנו 'כתב הרבנות' (עפ"י אגרת ט).

ערב שבועות תקצ"ב - רע"א קיבל המכתב מפו"מ, ועפ"י פקודתם שלח 'כתב הרבנות' ליד בנו, בצירוף מכתב האחרון מפו"מ "אשר הדברי' מגיעים גם לבני הגאון נ"י וזרזתי אותו בענין שליח אטעסטען [=כתבי הצהרות]" (עפ"י אגרת ט).

ט"ו סיון תקצ"ב - רע"א מודיע לפו"מ ששלח 'כתב הרבנות' לבנו, אך משלוח האיגרות נתעכבו מחמת טרדות החג. שוב מציע להם עזרתו: "כאשר תודעו לי לכתוב לברלין וכדומה מה שיהי' מבוקשכם ממני לעשות בענין הזה לא אמנע בל"נ" (אגרת ט).

כ"ב סיון תקצ"ב - רע"א שולח לפו"מ ולכל העדה הקדושה, מכתב תשובה שקיבל מבנו רש"א (מכתבו של רש"א חסר בפנקס), גם מתנצל על איחור המכתבים שנתעכבו בדואר (אגרת י').

כ' תמוז תקצ"ב - רע"א כותב לפו"מ: "היום הזה הגיעני מכתב מבני הגאון מו"ה שלמה נ"י, ואמר עם הספר ששוקד ומזרז במה דאפשר להשיג האטעסטין כראוי... ורואה אני צדקת ותמימות בני הגאון שי'... ומבקש ממני שאניח מזה אחרי שאולי ההכרח יהי' באותן הימים לאיזה מכתבי' ממני בעסק ענינו לערוך מליצות לשרי המלוכה, לזה טוב שאעמוד על משמר להיות בביתי בכדי למלאות רצונכם הטוב שלא יעוכב ולא יאוחר הדבר..." (אגרת יא).

כ"ז תמוז תקצ"ב - פו"מ ערכו מכתב לרש"א לשביעת רצונו, כמו שכותב: "תמול נתכבדתי עם יקרתם מיום כ"ז לחודש העבר, רבת שבעה נפשי עונג לראות מתוכו כמה דפקתם התשוקה לקרב ביאתי שמה" (עפ"י אגרת יב).

ג' אב תקצ"ב - רש"א השיב לפו"מ: "כמוכם כמוני לבי הומה ואבירים כל חפצי לחזות בנועמם עד מהרה..." (אגרת יב).

רש"א גם שואל אם אפשר לשלוח להם ההצהרות בשפת פולנית על מנת לתרגמו שם ללשון אשכנז, כן מודיעם שאביו ישלח להם "אטעסטען אודותי, מקום מולדתי, ושני ימי חיי, כי היא תוקח מק' פרידלאנד" (שם).

כ"ג אב תקצ"ב - רע"א מודיע לפו"מ שהגיע לו תכריך מסמכים מרש"א, ומסרם ביד מתרגם, והוא דחה אותו יום יום, עד יום הזה ששלחם לו באותו רגע, וגם קיבל הצהרות מק' פרידלאנד מזמן לידת רש"א (אגרת יג).

כ"ה אב תקצ"ב - רע"א שולח לפו"מ כתבי הצהרות אשר נגמרו העתקם, בנוסף מתמרמר: "אשר אמרה המילדת ללא צורך שבני הגאון בן חמשים שנים, זה פטפוטי דברים בעלמא ומנן ידעה רק לפי אומד דעת בהכרת פניו, והוא באמת שקר גמור, והאמת שהוא בתוך שנת מ"ה..." (אגרת יד).

א' דר"ח אלול תקצ"ב - רע"א כותב עוה"פ לפו"מ ולכל העדה הקדושה: "באם תראו לנכון שראוי עוד למכתבי' מתושבי מדינה זו שיתנו עדיהן... על כבוד בני הגאון נ"י בדרכיו והנהגותיו בטוב ואת רב עשר אשר חננו ד', תודיעוני במוקדם ואמהר לשלוח כזה מיקרי קהלתי פה" (אגרת טו).

י"ט אלול תקצ"ב - רע"א שולח ברכת השנים לק"ק פפד"א, מזכירם שכבר ג' שבועות ששלח ההצהרות, ועדיין לא קיבל נוסח ההצגה ע"מ שיבוא רש"א על החתום להושיט להמושל (אגרת טז).

גם כותב שהודיע דבר המינוי למר בערענט מברלין והוא "שמח בדבר וצהלו פניו, ואמר יאמר נא אדוני לבנו שבאם יבוקש ממנו דבר בענין הזה יעשה כל אשר יהי' לא' ידו" (שם).

כ"ו אלול תקצ"ב - רש"א שולח ברכת השנים לפו"מ ול"יתר נכבדי העיר נגידיים וחשובים", וגם הוא מתפלא שעדיין לא קיבל כתב ההצהרה למען יבוא על החתום (אגרת יז). באותו יום שלחו לו פו"מ מכתב בצירוף 'כתב ההצהרה' (עפ"י אגרת יח).

ערב סוכות תקצ"ג - רש"א משיב לפו"מ, שולח להם בחזרה 'כתב ההצהרה' עם חתימתו, ומודיעם שקיבל אישור ערכאות על רכושו, וכן כתב הצהרה על היותו חבר בוועד הקהילות בפולין ומילא תפקידו בכל כחו, וגם שלח ההצהרות לפוזנא ע"מ להעתיקם משפת פולנית לאשכנזית (אגרת יח).

גם מציע להוסיף בנוסח ההצגה "אשר יכולני לכתוב ולדבר בלשון דייטש כאשר עיני כבודם יביטו בו, ואם לא יועיל אחר שאין על זה אטעסטאט, הנה לא יזיק" (שם).

כ"ה תשרי תקצ"ג - רע"א שולח לפו"מ הצהרות מתורגמים ללשון אשכנזי "על טיב הנהגת בני נ"י וחכמתו ורב עשרו" (אגרות יט-כ).

גם כותב בו ביום במיוחד לר' טובי' פרעגר, שחקר אצל מבינים וכפי ידיעתם בטבע הפרעזידענט [=נשיא המחוז] "אין דרכו וגם אין יאות לו לכתב דבר למקום שאין תחת פארווינג [=מחוז] שלר" (אגרת כ).

ט"ו כסלו תקצ"ג - רע"א כותב לר' טובי' פרעגר "היום ערכתי מכתב להפו"מ נ"י" (אגרת רע"א לפו"מ חסר בפנקס).

במכתבו לר' טובי' מתפלא רע"א: "לגודל הפליאה על השתיקה כ"כ בענין מינוי בני הגנ"י [=הגאון נ"י], וזה אומר בכה וזה בכה, ואבקש מכבודו להודיעני את הכל, ואם יש דברי' בגו לא יעלים ממני" (אגרת כא).

כן מודיע לו ש"בני הגאון נ"י שמע לקולי לעשות הכנה בזירוז אחר זירוז בעסק מסחרו בכדי שיהי' מוכן לישוב על כסאו אשר אוה ד' למושב לר" (שם).

י"ט כסלו תקצ"ג - פו"מ כתבו לרש"א שעשו פעולה לטובה (עפ"י אגרת כב), גם כתבו לרע"א שיבקש ממר בערענט מברלין להשתדל בענין הרשיון (כנ"ל).

ד' דחנוכה תקצ"ג - רש"א משיב לפו"מ בקצרה בעת נעילת שערי הדואר: "מפני הכבוד להגיד לכבודם כי טוב בעיני אשר עשיתם ואל אלקים ישלם פעלם ותהי' משכורתם שלימה" (אגרת כב).

רע"א הוסיף איזה שורות למכתב בנו, בהן מודיע שבו ביום ערך מכתב למר בערענט, גם מתנצל על קוצר דברי בנו: "כי לרב טרדותיו הוא מוכרח לנחוץ אמריו" (שם).

י"א שבט תקצ"ג - רע"א משיב לפו"מ שקיבל מכתבם עם המסמכים, ומבקש מהם גם העתק ה"איינגאבע" [=הגשה] של רש"א "ואכתוב להמלך יר"ה עם כל המכתבים" (אגרת כג).

מכאן עד ר"ח סיון תקצ"ד לא מצאנו מכתבים מהקהלה אל רע"א או רש"א.

ט' ניסן תקצ"ג - רע"א קיבל מכתב מהשתדלן ר' מיכל פרענקל מברלין, בה כותב שמסר ה'כתב הצגה' להמושל, ומקוה שימלא רצונו (עפ"י מכתב הנדפס ב'פסקים ואזהרות רעק"א' בתוך 'שו"ת רעק"א' ח"ה מכתב י).

י"ג ניסן תקצ"ג - רע"א מודיע לפו"מ שאינו יושב בטל מהענין, מציע להם אופן סידור הענינים, גם מצרף מכתב המושל מברלין, ומודיע להם עוד איזה דברים בנוגע קבלת הרשיון, וכי מתכוון לדבר אודות ענין זה עם המלך בעת שיבא מווארשא לפוזנא בימים הקרובים (אגרת כד).

אייר תקצ"ג - **אייר תקצ"ד** - במשך י"ד חדשים הבאים לא נמצא בפנקסי הקהלה מכתבים בנוגע לרבנות של רש"א. רק אגרת אחת מרש"א לאביו הנמצא בס' 'כגובה הארזים' (פרק כ אגרת ג) בתאריך 'עש"ק ח"י תמוז תקצ"ג' שכפי הנראה עוסק בענין זה.

י"ח תמוז תקצ"ג - רש"א כותב לאביו: "מכתב אדוני אמ"ו רצוף במכתבו לאחי המופלג נ"י הגיעני, ואם אפשר להודיעני כל פרטי התנאים השייכים להבער גער רעכט, אבקש כי ימחול להודיעני כי בלעדי נכסוף אנכי לדעת עד כמה גבר חסד המלך... ויש בלבי איזה דרכים אחרים, ונראה מה יאמר ד'..." ('כגובה הארזים' שם).

ר"ח סיון תקצ"ד - פו"מ ערכו מכתב לרש"א, ולא הגיע לידו עד י"ג סיון, מתוך דבריהם עדיין ניכר "גודל תשוקת נפשותם הרמות לקראת יום בואי בצל מחנותם" (עפ"י ל' רש"א באגרת כה). אבל תוכו רצוף דרישה דחופה לסדר כל הרשיונות עד חצי חודש יולי, ואם אי אפשר למלאות דרישתם יחזיר להם 'כתב הרבנות' (כנ"ל, אגרת הפו"מ חסר בפנקס).

ט"ו סיון תקצ"ד - רש"א משיב לפו"מ: "לעונג ונחת גדול הי' לי לאחר זמן כה רב שוב פעם לקרוא אמרותם הנכבדות..." (אגרת כה, תורגם חלקית). אך מתמרמר על בקשתם הבלתי מובנת שעד כ"ד יום צריך שיהא בידו הרשיון מראשי הממשלה, ומתפלל לאחר ב' שנים שהמתינו בסבלנות לסדר כל הרשיונות, פתאום מקבל דרישה דחופה לסדר הכל בתוך ימים אחדים (שם).

במיוחד היתה פליאה בעיניו על שהתבטאו בתחילת וסוף המכתב שאם אי אפשר למלאות בקשתם הנ"ל, יחזיר להם תיכף 'כתב הרבנות', הרי "אם תקות הנפש תגבור והייחול תעוז להשיג דבר מה הלא טבע אנוש עלי ארץ למשוך חוט התקוה כל עוד אפשר להחזיק מיתריו, לא לבתר אותה במו רגע לבתרים" (שם).

י"ח תמוז תקצ"ד - ר' זלמן מדאנציג כותב לר' טובי' פרעגר ור' קלמן בר"ה, ותוכן דבריו, אחר ששב מיריד פפ"ד אי דיבר עם רע"א בדבר השמועה שבנו מקבל עליו הרבנות בגלוגא, רע"א הגיד לו שנכון הדבר שאיזה אנשים מגלוגא הציעו לו ששמעו

שק' פפד"א החליטו לא להמתין יותר מד' שבועות ובאופן כזה הסכימו לקבל עליהם רש"א בקהלתם, אבל הוא השיב להם שאינו יודע מאומה מכל זה, וגם כתב לבנו כל הדברים ששמע, ורש"א השיב "כי שקר הם כל הדברים האלה, וחלילה לו להטות אוזן לשום רבנות אחר", וכשיקבל הרשיון לא יעזוב רבנות פפד"א בעד כל הון דעלמא, ע"כ השמועה מגלוגא היא בלי יסוד, ותיכף כשיקבל הרשיון כהרף עין לא יתעכב מלבוא לפפד"א, ולכן ימתינו בסבלנות להחלטות הממשלה (אגרת כו).

כ"ב תמוז תקצ"ד - פר"מ השיבו לרש"א: "ראש דברינו אמת כאשר למחזה עיניו הטהורים במכתבנו מר"ח סיון העבר שתאות נפשינו לקראת יום בוא בצל מחנותנו, עם כל זאת לא נעלם מאדוננו מוריני ורבינו מקרא מלא דבר הכתוב, תוחלת ממושכה מחלת לב" (אגרת כז).

הם מוסיפים למנות איזה חשדות שעל פיהם נדמה להם שעדיין "רפה הדבר בעיני כבודו ליתן איתן מושבו בתוכינו": (א) לאחרונה נקל הדבר להשיג רשיון אזרחות ע"י מחוז פוזנא "ועדיין אדוננו מוריני ורבינו אשר מצודתו פרוסה עלינו עומד מרחוק", (ב) כבר יותר משנתיים שקיבל 'כתב הרבנות' ובמשך הזמן עדיין לא נתכבדו בביקורו, (ג) יצא קול המון שבדעתו לקבל הרבנות בגלוגא (שם).

עוד כתבו שסיבת דרישתם הדחופה מחמת שרוב אנשי הקהלה רוצים לראות במהרה רב בקרבם, וחושבים שאין רצונו לקבל את המשרה הזו, ובמיוחד בימים הקרובים יחוקו חק במדינה שלא לבחור רב מבחוץ. על כן החליטו לדרוש ממנו לנסוע תיכף לברלין דרך פפד"א, לסדר רשיון אזרחות "למען תהי' מחשבתו נכרת מתוך מעשיו", באותה זמן גם ישהה איזה ימים בפפד"א, בתקוה שביקורו האישי ירגיע הכל (שם).

ו' אב תקצ"ד - רש"א משיב לפר"מ: "מחשבות איזה יחידים מקהלתם... אשר אנכי מהתל בכם, המה רק ילודי הדמיון והקושים אלו על מרכז האמת לא כונני, חלילה לי מכזאת... אנכי עשיתי את כל אשר הי' לי לעשות גם אז, גם עתה..." והוא מפרט כל ההשתדלות והתוכנית לסדר הרשיונות (אגרת כח).

הוא משיב על טענתם: (א) בעת שבא חדשות בנוגע האזרחות בפוזנא כבר הושיט גליון אחר גליון, אך אנשי המשרה הכבידו עליו שצריך להופיע שם אישית, דבר שהי' קשה לו, ע"כ עשה כמה השתדלות לסדרו באופן אחר, ובליט ברירה יהא מוכרח לנסוע לשם, (ב) עדיין לא ביקר בפפד"א, דבר שהי' עושה בחפץ לב, לולי שקשה עליו נסיעה כזו התלויה בבזבוז הזמן וממון רב, (ג) מה ששמעו שמקבל עליו הרבנות בגלוגא, אין לזה שורש, ואינו רואה סיבה שיעדיף עיר גלוגא על פפד"א. ע"כ מודיע לבני הקהלה שיהיו בטוחים שלא יחוש על שום דבר להביא הדבר לגמר המקווה (שם).

י"ג אב תקצ"ד - ר' טובי' פרעגער כותב מכתב פרטי לרש"א, בה ניכר לבו הטוב ואהבתו ומסירתו לטובת רש"א (עפ"י אגרת כט).

כ"ד אב תקצ"ד - רש"א משיב על מכתבו של ר' טובי', שלא מהוה לו אי נוחות מהתבטאות איזה אנשים שלא יבינו הביטויים של אנשי פולין, ומקוה שלדבריו הרבים שכתב יהי' השפעה ויהי' מובנים. גם מודיע לו שאם מן הצורך הוא מקבל הזמנתם לנסוע לברלין דרך פפד"א (אגרת כט).

ב' אלול תקצ"ד - טיוטה ממכתב לרע"א בלי חתימה, בו מתלונן אחד מפו"מ פפד"א, שמיום שקיבלו מכתבו של רע"א בו העיר בני הקהלה על גודל הצורך להתמנות עליהם רב וגם הציע למנות את בנו רש"א, הי' הוא הראשון להסכים לזה וגם כל העדה הסכימו כולם כאחד לבחירתו ושלחו לו 'כתב הרבנות', אך כבר עברו שתי שנים ומחצה ולא נראה עוד שיש תקוה, אי-ידיעה זו גרם התנגדות בקרב הקהלה, באמרם מדוע בושש רש"א לבוא, וכבר כתבו לו פעמיים שאם אין בידו לקבל רשיון אזרחות יחזיר 'כתב הרבנות'. ע"כ מבקש את רע"א "בשאלתי ובקשתי, להביא הדבר מכח אל הפועל, להחזיר לנו כתב הרבנות בריף במהרה..." וליתן הברירה ביד הקהלה לבחור רב אחר (אגרת ל).

ומסיים: "אל יאשימני וימחול לי על שאני מטריח אותו צדיק בדבר הנ"ל, כי השעה צריכה לכך ולא נשאר עוד זמן להחריש, ובפרט בהירידים דפה שלש פעמים בשנה, אשר כמה אלפי' מבני ישראל, אנשים ונשים נתקבצו בעירינו" (שם). כנראה היתה מטרת כתיבת המכתב לקבל ע"ז חתימת ר' טובי' פרעגער, אבל יתכן שלא נשלח, שכן באגרות הבאים לא נמצא שום התייחסות למכתב זו.

כ"ה מרחשון תקצ"ה - רש"א כותב לפו"מ: "הגיעני תמול מכתב קדשו דמר אבא מארי אור ישראל וקדושו להוט בתוכו העתק מהרעגירונג מפאזען, בו כתוב לאמור כי מצדם מוכנים לחלק לי הרשיון, אך מהצורך כי אבוא בעצמי שמה, ולבעבור זאת אתחיל ביום מחר להשתדל להשיג ריזע פאס [=תעודת נסיעה] לבערלין... ואי"ה בחודש טבת, אקוה להתענג בראיית פני כבודכם" (אגרת לא).

א' דר"ח כסלו תקצ"ה - מכתב רע"א לפו"מ: "תמול הגיעני כתבי קודש בענינים שונים במילי דאורייתא מבני יקירי הגאון מו"ה שלמה נ"י ותוכו רצון אהבה מכתבו להדרת כבודכם הרמה, וביקש ממני לזרז לשלוח לידכם על דואר המוקדם" (אגרת לב, מכתבו של רש"א לפו"מ חסר בפנקס).

כ"ז טבת תקצ"ה - רש"א כותב לפו"מ שמחמת סיבה נתעכב מלבוא בחודש טבת, "אקוה ליקח דרכי מפה ביום ט' שבט, ואהי' אי"ה על יום ש"ק ט"ו שבט בפויזנא, ואי"ה כבואי שמה בשלום בל אמנע להודיע לכבודם משם" (אגרת לג).

אדר תקצ"ה - רש"א הגיע לביקור בפרנקפורט דאדר (עפ"י אגרת לד).

ג' ניסן תקצ"ה - רש"א הגיע לפוזנא ב' ניסן, למחרת ערך מכתב לפר"מ (גוף המכתב חסר ב'פנקס', רק מופיע העתקתה באידיש-דייטש), תוכו רצוף אהבתו לקהל פפד"א החקוקים בלבן, והכרת הטוב על הביקור הנעים ועל הטירחות שנוכחותו גרמה (אגרת לד).

מתוכן דבריו שלא מתייחס להרבנות רק לאהבתם מריחוק מקום, יש לשער שכבר אז החליט רש"א בדעתו שלא לישב על כסא הרבנות דפפד"א, וכן מוכח ממכתב פר"מ ק"ק קאליש (ראה בסמוך) שביקשו שהוא יקבל "כתב מחילה" מפפד"א.

יתכן שהחלטתה אירע בעת ביקורו, שנוכח לדעת שפפד"א כבר היתה נגועה בפגעי ההשכלה והרפורמה (עפ"י ס' 'כגובה הארזים' עמ' עד ועוד, שכתבו כן על פפד"מ, ראה למעלה), בניגוד לדעתו בעת קבלת כתר הרבנות, שהי' "נכון לבי בטוח אשר בעיר נכבדה כזו אשר מעולם הי' בה אנשי שם, מוסד הכל על צד היותר נכבד, ולא נופל דבר מאשר נהוג בכל קהלות קדושות ומפוארות אשר באשכנז" (עפ"י אגרת ו).

ר"ח אייר תקצ"ה - שמעו הטוב של רש"א הלך לפניו, וכמה קהילות שמו עיניהם להושיבו על כסא הרבנות בקהלתם, ביניהם קהילות גדולות כמו פראג ואויבן ישן, לא עבר חודש ימים מזמן שהחליט לוותר על הרבנות בפפד"א ונתקבל לרב ואב"ד דק"ק קאליש, שהיתה עיר מלאה חכמים ולומדי תורה מופלגים ובעלי בתים יראים ושלמים לה' ותורתו (עפ"י 'כגובה הארזים' ריש פרק ה).

ב"מכתב בשורה מראשי הקהלה קאליש שקבלו עליהם לרב רבינו שלמה איגר ז"ל" (נדפס 'איגרות סופרים' כתבי רעק"א, מכתב נז, ו'כגובה הארזים' שם, עמ' עז), בתאריך ד' אייר תקצ"ה, כתבו בתוה"ד: "ביום החמישי העבר נועדו יחד כל העדה כולם קדושים... וענו ואמרו כל העם יחי המלך שלמה!... ומעתה יוכל כבוד אדונינו לעשות פעולות למהר ולהחיש להגיע מפראנקפורט (דמיינן) [דאדר] כתב מחילה שימחול לו, כי אנחנו מצפים יום ביאתו לרגעים נבחנים... וגם מאתו [רע"א] נכף למחול על רובו תורתו לבקש מאנשי פראנקפורט למחול אותו..."

ח' מרחשון תקצ"ו - נפטר הפרנס ומנהיג ר' טובי' פרעגר ז"ל, הוא שעמד בקשרים עם רע"א אודות מינוי בנו רש"א.

י"א ניסן תקצ"ו - ויבוא השטן ויטייב בתוכם, ובחרו את המשכיל שמואל האלדהיים שר"י (ראה להלן אות ז), למשך ב' שנים החל מערב פסח, בתור 'מורה הוראה' ולעמוד בראש ה'איזראעליטישען געמיינדען שולע', ולדרוש בביה"כ"נ בשבת מברכים, בשבת תשובה ושבת הגדול, וביום ראשון של הימים טובים בשחרית.

כ"ח מרחשון תקצ"ח - נפטר הג"ר צבי הירש באשוויץ ז"ל 'נאמן ומורה הוראה'.

תר"ו-תר"ח - שוב זכתה פפד"א ושימש שם לזמן קצר ברבנות, אחד מצדיקי הדור הגאון רבי יוסף איזאקזאהן זצ"ל, בעל נכדת רע"א (ראה להלן אות ז).

תמוז תר"ז - רש"א שהה איזה זמן בפפד"א [יתכן בבית קרובו האב"ד הג"ר יוסף איזאקזאהן הנ"ל], בדרכו לאלטונא לה'ערוך לנר', ומשם נסע על שב"ק פ' מסעי להנובר אל הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל אב"ד לונדון ששהה שם, בהיותו עוסק במערכה כבידה נגד כת הקמים על ה' ועל תורתו, וכה כותב לאחיו הג"ר אברהם ז"ל (איגרות סופרים, כתי רעק"א מכתב ס): "נסעתי מפה יום ב' פ' חקת ונלחצתי להתמהמה בפראנקפורט דאדר ובערלין עד יום ד' ט"ז תמוז אשר בו נסעתי מבערלין על אייזענבאהן ובו ביום סמוך לערב באתי לאלטונא".

ו. סיבת ביטול מינוי רבנות רש"א בפפד"א

כאמור, סוף סוף מעשה שטן הצליח, ונתבטל מינוי הרבנות של הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל בק"ק פרנקפורט דאדר.

בהשקפה ראשונה מעיון בטיוטי מכתבי פרנסי ומנהיגי הקהלה, נראה לכאורה סיבה מוצדקת שביקשו להחזיר להם 'כתב הרבנות', מפני שהרגישו צורך הכרחי להעמיד מיד "רב ואב"ד" שיעמוד בראש הקהלה, מחמת מצבו של ה"מורה הוראה" רבי צבי הירש באשוויץ שקפצה עליו זקנה, ובלית ברירה הוצרכו בעל כרחם לוותר על רבנותו של רש"א שנתקל בקשיים לקבל רשיון אזרחות, וכדבריהם: "...השעה צריכה לכך ולא נשאר עוד זמן להחריש, ובפרט בהירידים דפה שלש פעמים בשנה, אשר כמה אלפי' מבני ישראל, אנשים ונשים נתקבצו בעירינו" (טיוטה, אגרת ל).

אבל מדי עברינו בעיון נוסף בדפי ה'פנקס בחירת הרבנים' דפפד"א, מצאנו ראינו שרק עילה ואמתלא מצאו בזה לתלות סיבת רצונם בביטול 'כתב הרבנות', ובאמת התחכמו והעלימו סיבתם האמיתית שרצו לבטל ההתמנות.

המסקנא ברורה, שזאת היתה מחמת שינוי רצון והתנגדות שנולדה אצל חלק מחברי הקהלה, עקב רוח אחרת שעלה בלבם להעמיד רב מדור "המתחדשים" ומי שיודע לדרוש בטיב לשון אשכנז.

מתחלה נחזה אנו איזה מאורעות היוצאים מבין השורות של אגרות הללו. הנה עדיין לא עברו שלשה חדשים מזמן קבלת 'כתב הרבנות', וכבר קמו איזה מפקפקים מבקשי מומין והמציאו חשד על גילו של רש"א שהוא כבן חמשים שנה, וכך כותב רע"א לפר"מ פפד"א ביום כ"ה אב תקצ"ב (אגרת יד):

ואשר אמרה המילדת ללא צורך שבני הגאון בן חמשים שנים, זה פטפוטי דברים בעלמא ומנן ידעה רק לפי אומד דעת בהכרת פניו, והוא באמת שקר גמור, והאמת שהוא בתוך שנת מ"ה ד' יאריך ימיו ושנותיו בטוב.

שלשה ירחים לאחר מכן, בחודש כסלו תקצ"ג, כבר הרגיש רע"א כחכם הרואה את הנולד, מהשתיקה הפתאומית במשך ג' שבועות, שיש מערערים על מינוי הרבנות של רש"א, וכמו שמתפלא במכתבו לר' טובי' פרעגר ביום חמשה עשר בו (אגרת כא):

לגודל הפליאה על השתיקה כ"כ בענין מינוי בני הגנ", וזה אומר בכה וזה בכה, ואבקש מכבודו הוודיעני את הכל, ואם יש דברי' בגו לא יעלים ממני...

אם שתיקה של איזה שבועות כבר גרמה הרגשה של "יש דברים בגו", קל וחומר לשתיקה ממושכת יותר משנה שלימה, שלא מצינו חליפת מכתבים והתקשרות מפד"מ פפד"א או לרע"א או לרש"א בין הימים י"א שבט תקצ"ג עד ר"ח סיון תקצ"ד. וכפי שמתבטא רש"א במכתבו לפד"מ פפד"א ביום ט"ו סיון תקצ"ד: "...לאחר זמן כה רב שוב פעם לקרוא אמרותם הנכבדות" (אגרת כה).

אפשר גם לייחס שידם ועצתם של המערערים היתה במעל הזה לדחות קבלת הרשיון, כך יש לדרוש מדברי רע"א היוצא במכתבו ביום י"ג ניסן תקצ"ג (אגרת כד): כאשר כתבתי לכם מאז שלדעתי הי' קצת שגיאה מכבודכם שלא יעצתם לבני הגאון נ"י להזכיר זה בתוך פאהר שטעלונג שלו.

בהמשך הזמן הוסיפו להטיל חשד על רש"א שבאשמתו תלוי אריכת זמן סידור האזרחות, והיא שגרמה שנתקרה דעתם של בני הקהלה. רש"א לא נסוג אחור והשיב שהקשיים אינם תלויים בו, ובמכתבו לפד"מ פפד"א ביום ט"ו סיון תקצ"ד, מתפלא על הביטויים והדרישות הבלתי אפשריות לסדר הרשיונות בתוך ימים אחדים, ובפרט על דרישה כזו דחופה באותה זמן, וז"ל (אגרת כה):

עוד יותר אתפלא ואשתומם על משאלותם כזאת בימים האלו אחרי אשר שוכני ארץ גראסהערצאגטהום פאזען, אשר בתוכם אתחשב, השיגו חסד המלך ליקח נחלה במשפט ארץ ויושביה, קאן דאך וואהל יעצט דיא אָב ערוועהנטע ערלויבניס ניכט מעהר זא זעהר לאנגע אויסבלייבען [=לא יכול כעת חוסר הרשיון להתאחר עוד כל כך]...

ייתכן, כשהרגישו שקרוב יום שיסודר האזרחות הטילו עליו תנאים קשים נגד המציאות והאפשרות, לסדר הכל ולבוא למקומם בתוך זמן מוגבל של כ"ד יום. גם יצויין, שמכתבם של פד"מ לרש"א עם הגבלת זמן הנ"ל הי' בתאריך ר"ח סיון תקצ"ד, ובהתחכמות לא הגיע ליעדו עד י"ג סיון (עפ"י אגרת כה), ודי למבין.

עתה נבוא להוכיח מסקנת הדברים, שעל ידה מתגלה סופית סיבת השתיקה, מפני שבינתיים חל שינוי בדעתם של כמה מבני הקהלה.

הנה מבין כותלי 'פנקס בחירת הרבנים' אנו למדים, כי זמן רב לפני שפנו לרש"א בדרישתם הדחופה הנ"ל, כבר נשמע הקול בארצות אשכנז שברצונם לבטל מינוי הרבנות, ולבחור להם רב מהמתקדמים היודע דקדוק לשון עברי על בוריה ולדרוש בלשון אשכנז צחה, כמו שנוכיח בסמוך.

[אגב, לראשונה מצינו באגרת רש"א בתאריך ערב סוכות תקצ"ג, שמתייחס להידיעה שלו בלשון אשכנז, שכותב (אגרת יח): "גם מצאתי נכון להוסיף אל הפארשטעללונג, אשר יכולני לכתוב ולדבר בלשון דייטש כאשר עיני כבודם יביטו בו...". - ואולי אחר שראה מה שהעלילו על גילו, הבין ברוב חכמתו שנוולד שינוי בדעת מקצת אנשים מטעם האמור, ע"כ

הודיעם שיש לו ידיעה גם בלשון ההיא, ולכן ניסח וערך מכתביו מיום ט"ו סיון תקצ"ד ולהלאה בלשון אידיש-דייטש].

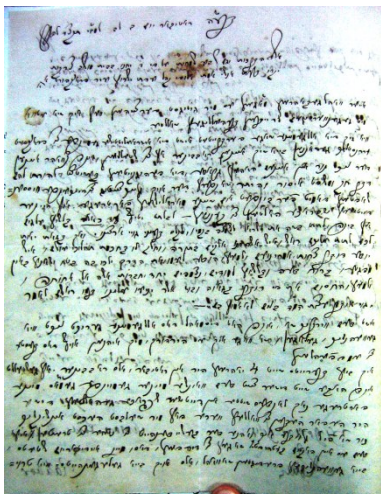
במכתבו הפרטי לר' טובי' פרעגער, ביום כ"ד אב תקצ"ד, כבר מתלונן רש"א על טענות איזה אנשים שלא יבינו בטיב לשונו, וז"ל (אגרת כט):

דאס מוררען פאן מאנכען דארטיגען פערזאנען דאס זיא דיא שפראכע איינעס פאלוישען מאננעס ניכט גוט פערשטעהן דורפטען, מאכט מיר גאר קיינע אינרוהע, איך ווירדע מיך גליקליך שעצען ווען נור אים עבען דעם מאאסע מיינע ווארטע זא פיעל איינפלוס אויף זיא מעכטען האבען אלס זעלבע איהנען פארשטענדליך זיין ווערדען [=התמרמרות איזה אנשים משם, שהם לא מבינים היטב לשון אנשי פולין, אינו נותן מרגוע לנפשי, הייתי מאושר שכאשר חשבתי בעמדי במקהלות יעשו דברי רושם גדול עליהם, וכך כמובן יהי' ערכה...]

ולפי האמת וכפי האמור, התחכמו והסתירו שכבר עלתה על דעתם לברור להם רב מכת המתקדמים, וגם כבר עלו על שלחנם כמה הצעות כאלו. שכן ב'פנקס בחירת הרבנים' נמצאים מכתבים משנת תקצ"ד, שנתקבלו מאנשים שהציגו את עצמם כראויים להיות מועמדים לרב בפפד"א, ומתוך דבריהם מתברר שיצא קלא דלא פסק שמעונינים ברב הבקי בחכמות העולם, עשיר בידיעות ובדקדוק לשה"ק, ויועד לדרוש באשכנזית צחה.

במכתב אחד הנמצא בפנקס מאותה תקופה מתאריך ח"י שבט תקצ"ד, מתפאר חכם אחד מהאמבורג (חסר דף החתימה) עם הידיעות הרבות שלו, וכותב בתוך דבריו:

גם בשאר חכמות וידיעות קניתי לי בע"ה יד ושם, ובפרט הצליח ד' את דרכי בדקדוק לשונינו הקדושה אשר למדתי אצל הרב החכם המדקדק בעל מחבר המסלול מו' חיים קעסלין ע"ה, כי חס לבי בקרבי בראותי כי משך איזה שנים חשכה יפעת לשון עבר...

מכתב רבי סיני לעווי אל ק' פפד"א

ויותר מזה מפורש יוצא מדברי הג"ר סיני לעווי ז"ל רב קהילת ראטיבאר, במכתבו ל"אלופי קהל עדת ישרון עיר פראנקפורט א/א", בתאריך יום ב' ל"ב למב"י תקצ"ד:

וויא זיך די אללגעמיינע זאגע פערברייטעט איזט דיא איזראעליטטישע געמיינדע צו פראנקפורט ערנסטלעך געזאנען ביי זיך איינען ראביננער אף צו שטעללען, אונד צוואהר איינען דער ניכט נור אין איינעם האהען גראדע די פעהיגקייטען בעזיטצט להורת להם דבר חק ומשפט איסור והיתר, זאנדערע דער אויך גלייכזייטוג צורייכענדע וויסענשאפטען דאמיט פער

דינסעט אום זיינע מאראלישרע פארטרעגע אויף ריינער דייטשען שפראכע האלטען צו קעננען [=כפי שהופץ קול המון, שעדת ישראל בפרנקפורט רציניים בדעתם להעמיד עליהם רב, ולא לבד מי שבידו היכולת להורות להם דבר חק ומשפט איסור והיתר, אלא שיש לו מספיק ידיעות במדע ולדעת להטיף נאומיו המוסריים בלשון אשכנז נקיה], לבלתי יטיף עוד כאלה בלשון עלגים אין בינה, לתת בזה את ישראל לשמצה בקמיו, ולקלס בעיני גויי ארצינו, ואך בזאת יאות לכם לתת עליכם ראש, איש אשר חנו אלקים בתורה, וחלק לו בחכמת תהלוכי עולם, איש יודע דובר צחות אמרי נועם, ולמען הודע לעמו ואת הדרך ילכו בה בטח ושאנן באין מפגיע, ברוח דעה ובלשון למודים, נצמדים יחד חברות אשה אל אחותה...

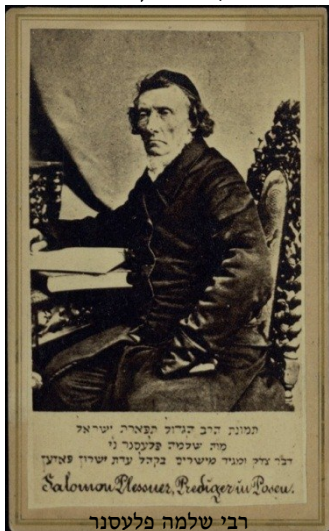
[הג"ר סיני ב"ר גדלי' לעווי ז"ל הנ"ל הי' רב אורטודוקסי, נתקבל בראטיבאר בתק"צ, בתר"ב חתם נגד בחירת גייגר בברעסלא, בתר"ח הי' לו התאבקות עם הקהלה שרצו להכניס את תיקוני הרפורמים, נפטר בראטיבאר כ' אדר ב' תרמ"א.]

כן הוכיח סופו על תחילתו, בניגוד לטענות הפר"מ בדרישתם הדחופה שצורך הכרחי להם לבחור רב בלי שהות, למעשה לא בחרו שום מועמד עד שנה לאחר ביטול מינוי רבנות רש"א.

סוף מעשה במחשבה תחלה, גם כעבור שנה תמימה לא בחרו ב"רב ואב"ד" מופלג בתורה, ובמקומו שוב בחרו להם רק "מורה הוראה", שהי' מלומד בשאר חכמות ה"ה המשכיל הידוע לשמצה שמואל האלדהיים שר"י.

ז. העריב שמשה של קהילה קדושה פפד"א

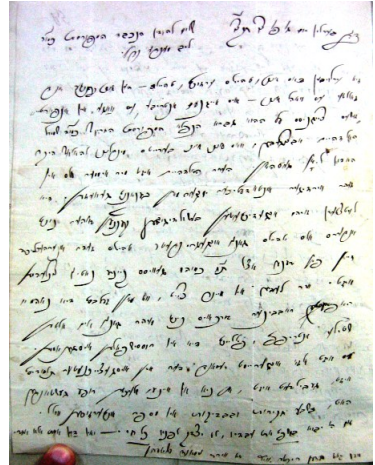
כאמור, בחודש ניסן תקצ"ו בחרו להם ל"מורה הוראה" איש צר ואויב שמואל האלדהיים. נכון, באותה שעה הסתיר דעותיו הכוזבות ברבים, ועדיין לא נתגלה

קלונו כמי שהקדיח תבשילו, אבל מתוך פנקס בחירת הרבנים הנ"ל מתברר שקודם שנגמר דבר בחירתו, כבר הגיע לפפד"א שמועה לא טובה וקלא בישא שיצא עליו.

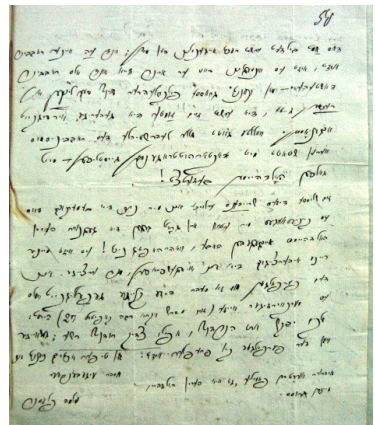
מעשה שטן הצליח ועלתה בידו לקבל כתב המלצה מהג"ר שלמה פלעסנער זצ"ל מגיד מישרים בפוזנא, שמקום מגורו הי' אז בברלין. [ר' שלמה כבר בצעירותו החל לדרוש נגד רוחות ההשכלה, עמד בצדקו לימין רע"א ובעצתו חיבר כמה ספרים להגן על היהדות הנאמנה, בתוכם ספר 'עדות לישראל', נפטר כ"ה מנחם אב תרמ"ג, מנו"כ בפוזנא. ראה עליו: 'אגרות רעק"א' (סי' נז), 'מאורן של ישראל' (פרק כ, עמ' תטז), 'כגובה הארזים' (פרק יד, עמ' רפז), וקובץ 'הדרום' (חלק ח-ט עמ' 147)]. במכתבו

הנמצא ב'פנקס' הני"ל, הנשלח ל"האדון הנכבד המפורסם כמו"ה ליב מענדע נר"ו מפפד"א, [בנקאי בפפד"א, ב"ר יצחק ומ' שרה (בת ר' ליב פרעגער), זוגתו חילה ב"ר פלק בענעדיקס, הג"ר שלמה פלעסנער מזכירו לטובה בל' דייטש בעמוד מיוחד בריש ספרו 'נוזלים מן לבנון' (ברלין תקצ"ג). נפטר בפפד"א ט"ז אדר תרי"ז]. בתאריך ג' פ' צו תקצ"ו, כותב בשגגה תעודה "על ההוא גברא הנפלא המפורסם החריף כמו"ה שמואל האלדהיים", בתוך דבריו כתב:

דיא לעטצטערן איהם איגעדיטעזען באשולדיגענען קעננען זאהער ניכט אנדערס אלס טהיילס גאנץ אונגעגרינדעט טהיילס זעהר אונערהערליכד זיין... איין אויסגעצייכעטער תלמודיסט איזט, געבילדעט איזט, און ניא אף איינעם שלעכטען רופע געשטאנדען האט, בשבע חקירות ובבדיקות אין מספר אונטעראזירן ווילל, אם ה' יבוא במשפט את עבדיו לא יצדק לפניו כל חי - ואין דיין אמת אלא אחד...

כמובן עדיין לא נתפרסמו אז דעותיו המסוכנות של האלדהיים, ראה גם בס' 'עטרת צבי' (להג"ר אפרים אליעזר צבי הירש חרל"פ אב"ד מעזריטש, ה' ע"ב) בתשובה מאסרו חג דפסח תקצ"ח, שמתוכח עם האלדהיים על דבר גט שסידר בפפד"א שלא כהלכה, ומכל מקום עדיין מעטרו בתוארים מפולגים.

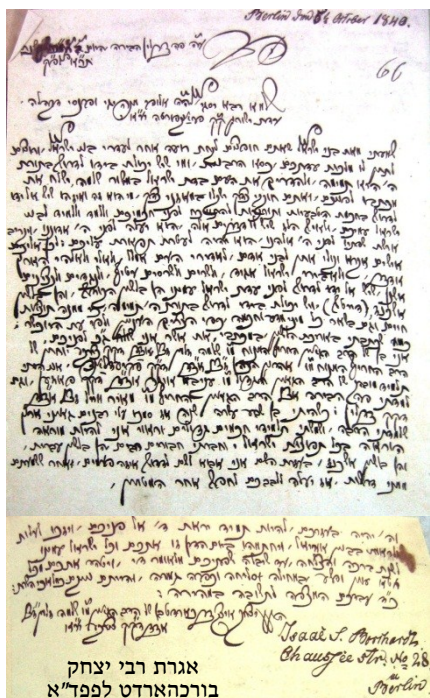

לא ארכו לו הימים, ובערך שנת ת"ר כבר עקר הולדהיים ממקומו מפפד"א ועבר לברלין. אבל כבר הניח אחריו השפעתו לרעה, ורוח ההשכלה כבר חדרה והחריבה קהילה קדושה זו.

מכתב רבי שלמה פלעסנר לפפד"א

[לימים נתגלה כמומר להכעיס ברצונו לעקור התורה והמצות ולבטל השבת מילה וקדושת ישראל, גדולי ישראל לחמו נגדו בכל התוקף, בתוכם ה'מהר"ץ חיות' שכותב ב'מנחת קנאות' (עמ' תתקצט והלאה): "...האלדהיים מחליט בדעתו כי הרשות ביד אסיפת הרבנים לדחות יום השבת על יום ראשון בשבוע... נוסף על מה שרוצה לבטל כל דיני גיטין וקידושין הנהוגים אצלנו על פי התורה, ומרבה ממזרים בישראל... והוא צר ומשטין עלינו בכל עת למען לא תתן לנו הממשלה שם ושארית...". וכן רש"ר הירש זצ"ל פירסם חיבור נגדו. - ראה עוד: 'תורת הקנאות' (אמשטרדם תר"ה), 'תשובות באנשי און-האלדהיים ורעיו' (פפד"מ תר"ה), ו'לתולדות הריפורמציאן הדתית בגרמניא ובאונגריא' (ר"י גר"ו, עמ' 46).]

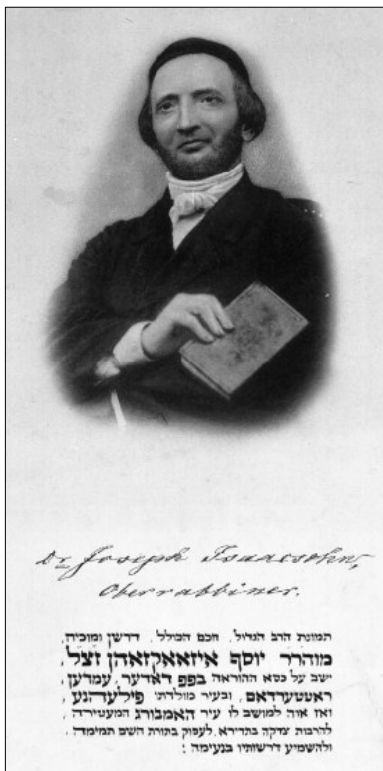
ככל הנראה דרכיו המקולקלים לא הי' לשביעת רצונם של מנהיגי הקהילה בפפד"א, ע"כ ביקשו להם מחדש "רב מי שיש יכולת בידו לדרוש בתורת ה' היא תמימה, ולהדריך את העם בדת ישראל במישור שלמה". וכך מצינו ב'פנקס הרבנים בפפד"א' מכתב מהג"ר יצחק איצק בורכהארדט ז"ל מברלין מיום ח' תשרי תר"א [נולד בנייטאדט (אצל פינע) ד' טבת תקס"ד, נפטר בשנת תרכ"ו לערך (י"א: בברלין כ"ו סיון תרמ"ה), אביו הג"ר שלמה זלמן (י"א: ב"ר ברוך קאסלין אב"ד עמדין) בורכהארדט אב"ד צירקע (Zirke/Sierakow) במחוז פוזנא מנ"כ בקארגוי, בשנת ת"ר נשא את מרת פערלע בת הג"ר אהרן (הירץ) הכהן אב"ד פרידלאנד [ומילא את מקומו], נתפרסם ע"י המצאתו לרפא מחלת כולרה שפירסם בחיבורו Der erste Schrift Der Selbstrettung aus der Gefahr der Cholera, בתוה"ד כותב:

אגרת רבי יצחק בורכהארדט לפפד"א

"שמעתי מאת בני ישראל שאתם חפצים לקחת רועה אחר לעדרי בני ישראל, ורוצים לתתן לו מלכות עדתכם וכסא הרבנות, ומי שיש יכולת בידו לדרוש בתורת ה' היא תמימה, ולהדריך את העם בדת ישראל במישור שלמה, ישלח את מכתבו לפניכם, ואתם חוקקי צדק ישקלו במאזני צדק, מי הוא זה ואיזהו שיש אל ידו לדרוש בחכמת הטבעיות ותורניות להתווכח לפני חכמיכם, וללמד וללמוד לבני ישראל עמיכם... יש אל ידי לדרוש לפני עדת ישראל עמינו הן בלשון הקודש, והן בלשון אשכנז (דייטש), ויש יכולת בידי לדרוש בתורת ה' תמימה, כי ממנה תוצאת חיים, וגם בשאר כל מיני מדע וחכמה וכפי הצריך הענין ולפי עת המוכשר, כמו שכתבתי באריכת הלשון במכתבי את אשר אני שולח ג"כ לפניכם, אני בן של הרב הגאון החריף המנוח מ"ו שלמה זלמן זצ"ל אב"ד דק"ק צירקע, וחתן של הרב החריף

המנוח מ"ו אהרון הכהן זצ"ל אב"ד דק"ק פריעדלאנד, אני הייתי תלמיד מובהק של הרב הגאון הגדול מ"ו עקיבא איגור אב"ד דק"ק פאזען, וגם למדתי פה הבירה אצל הרב הגאון החריף מ"ו מאיר ווייל זצ"ל אב"ד דק"ק ברלין, כשהייתי בן שבע עשרה שנה אז סמכו עלי רבנים גאוני ארץ שלמדתי הרבה, ושמשתי תלמידי חכמים גדולים, וראוי אני להיות מוראה (!) הוראה בכל תפוצות ישראל, וחברתי חבורים רבים הן בלשון עברית, והן בלשון אשכנז, בעזרת השם אני אבוא לשם לדרוש איזה פעמים, ואחר ששמעתם ממני דרשות, אז יעלה ללבבכם לחפש אחר המטמון...".

כדרכה של נר טרם יכבה השלהבת עולה. בין השנים תר"ו-תר"ח חזרה התורה על אכסניא שלה, וזכתה בפד"א ושימש שם ברבנות אחד מצדיקי הדור גדול בתורה ובמעשים, הגאון רבי יוסף איזקזאהן זצ"ל.

רבי יוסף נולד א' טבת תקע"ו, הוא הי' נחשב לצדיק הדור (גדולי הדורות' עמ' 839), מוסמך מרבני פרנקפורט דמיין וה'בעל שם ממיכלשטאט' זצ"ל, פה מפיק מרגליות, שימש בכמה קהילות, בכל מקום בואו לחם בכל נפשו נגד רוח ההשכלה, ולכן סבל הרבה מהמשכילים.

בזור"ר נשא את מרת רבקה ע"ה נכדת רע"א יש ששערו שהיתה בת הג"ר אברהם משה קאליש זצ"ל אב"ד פילע, וזוגתו מרת שרל ע"ה, שנשאה בזור"ש למרן ה'חתם סופר' זי"ע - ראה 'פרנס לדורות' (עמ' 406). (הערת העורך: מסופקני על נכונות ההשערה, ראה חוט המשולש עמ' עא: "לזקנתי זצ"ל [מרת שרל] היו שני בנות והביאה אתהן עמה, האחת בשמה גליקל מתה בילדותה, והשניה מרת ראדיש

ז"ל השיאה... [ל]מהו' יוסף גינס"). (ומכאן תשובה לבקשת הרב י"א הורוויץ ב'עלי זכרון' עלה 9 עמ' פג שכתב: "ובקשר לנישואיו לנכדת הרעק"א אודה מי שיאיר עיני מי היא הנכדה, וחושבני גם שנולדו לו ילדים מזיווג זה". וראה ב'פרנס לדורות' (עמ' 411) שלא הניח אחריו זש"ק ה"י.), ובזור"ש מרת מלכה ע"ה (נפטרה ה' שבט תרע"ז, מנר"כ בביה"ח החדש בפפד"מ) בת הגאון רבי יעקב יעקב עטלינגער זצ"ל בעל הערוך לנר'.

בשנת תר"ח עזב את פפד"א למלא מקום הג"ר שמשון רפאל הירש זצ"ל כרבה הראשי של פריזלאנד, אחר שנתיים נתקבל לאב"ד רוטרדאם בהולאנד. בשנת תר"ל עזב הרבנות עקב רדיפת המתחדשים, התיישב בהאמבורג שם שימש כדומ"ץ ומגיד מישרים, והי' מנהיג רוחני של קהילת החרדים. נפטר כ"ו אייר תרמ"ה, מנר"כ בעיר מולדתו פיהלענע.

[עבר עליו כוס התרעלה, וכאמור לא הניח אחריו זש"ק. בשנת תרל"ד נפטרו ששה מילדיו, עד ראייה מספר שבשבת אחת שיכל שלשת בנותיו, בגבורת רוח הצליח לקדש היום בעונג וגם שמחה, אך במוצאי שבת כשנבקעו מעיינות דמעותיו בכה בלי הרף עד שחשכו עיניו מראות ונתעוור ל"ע (המבורג מולדתי). ראה עליו: סו"ס 'שר'ת בנין ציון החדשות', גדולי הדורות' (עמ' 839), 'חכמי אה"ו' (עמ' 127) ו'פרנס לדורות' (עמ' 406 והלאה).]

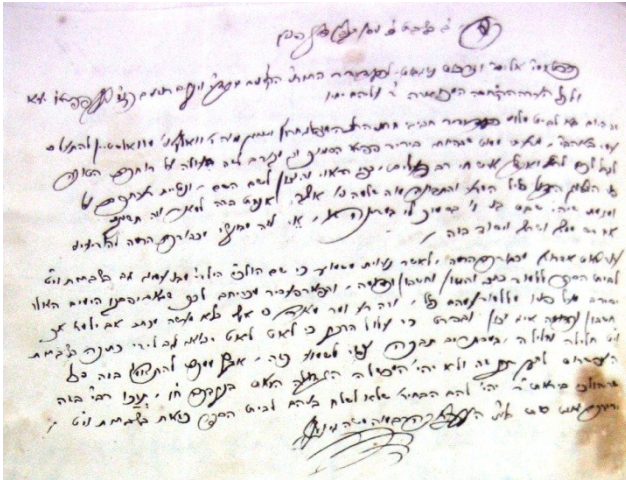
~ א ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ב' בשבת ב' ניסן תקב"ץ פ"ק [=קהילת] פוזנן

שלומי' אלומי' וברכות נשגבות, לכבוד ידידי התורני' הקצינים נכבדי' ויקרים רוזנים פר"מ [=פרנסים ומנהיגים] דק"ק פפד"א יע"א, ולכל העדה הקדושה המפוארה ד' עליהם יחי.

זה היום בא לבית מלוני כבוד ידידי חביבי חתני הת' [=התורני] המופלג חרוץ ושנון מו"ה ר' וואלף נ"י מוואלשטיין להתעלס עמי באהבי', נודעתי ממנו שבהיותו ביריד פפד"א הסמוך וכן מקודם לזה העולה על רוחכם הטובה לקבל לכם לרב ואב"ד איש חי רב פעלים, כפי הראוי והנכון לשם השם, ונטיית דעתכם על בני הגאון הגדול כליל המדע והתבונה מו"ה שלמה נ"י אשר אנחת בזה למאד וזה תשוקתי ומגמתי

שיהי' שבת בני נ"י בסמוך לי במדינה זו, אי לזה מבוקשי מכבודכם הרמה להודיעיני אם יש ממש ושרש ויסוד בזה.

עוד זאת אדרוש מכבודכם הרמה, לאשר נעויתי משמוע כי שם הולכי' הילדי' מבני עמינו גם בשבתות וי"ט [=יומים טובים] לבית הספר ללמוד כתב והגיון וחשבון

וכדומה, והפארפעסיר [=והמורה] מכריחם לכך שבאם יפסקו הימים האלו יסירם מעל פניו מללמוד עמהם כלל, וזה רע ומר מאד כי אף בלא מעשה מכתב אם ילמדו אך חשבון וכדומה אינו נכון ובפרט כי עלול הדבר כי לאט לאט יבואו גם לידי כתיבה בשבתות וי"ט חלילה וחלילה, במסותרים תבכה נפשי לשמוע כזה, אבקש ממכם להתאמץ בזה בכל האפשרות לתקן דבר זה ולא יהי' המכשלה הגדולה הזאת בקרבכם ח"ו, תִּזְכּוּ רבי' בזה שההולכים ביראת ד' יהי' להם הבחיר' שלא לשלח בניהם לבית הספר כזאת בשבתות וי"ט.

ידידכם או"נ דש"ת בלו"נ [=אוהב נפשם דורש שלומם תמיד בלב ונפש]

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינזצ"ל

~ ~

חתינ... ר' וואלף נ"י מוואלשטיין - ה"ה חתנו הג"ר וואלף שיף ז"ל, בן הג"ר זנוויל ז"ל אב"ד וואלשטיין. ראה עליו: 'עלי זכרון' (עלה 8 עמ' ג).

העולה על רוחכם הטובה לקבל לכם לרב ואב"ד... - ראה להלן אגרת ל שרע"א דרש מהם לבחור "רב ואב"ד", ובהערה שם וכן למעלה במבוא אות ג נעתק לשון רע"א: "...שמא גרים להיות כפוף יותר לרב ואב"ד ולשמוע בקולו ומוראו עליהם" (אגרות רעק"א ס' ג).

שלא לשלח בניהם לבית הספר כזאת בשבתות וי"ט - ראה מה שהאריך בכגון דא ב'ש"ת חמדת צבי' (ס' כד אות כא), דאף ללמוד לימודים כלליים בבתי הספר בלי כתיבה אסור, ובתוכם מטעם גזירה שמא יבוא לכתוב עי"ש.

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינזצ"ל - מקום חתימת יד קדשו בתוך השורה, ולא כהנהוג לחתום בצד שמאל. ראה 'עלי זכרון' (שם עמ' ז והלאה) מה שהבאנו סמוכין מחתימת יד קדשו של מרן החתם סופר שכנראה דקדק כן משום כל פינות שאתה פונה תהא בימין, עיין 'ש"ת חתם סופר' (או"ח ס' קפז). - וז"ל 'חתם סופר' עה"ת (פ' שופטים, עה"כ לא תסור): "והוא כדרך כתיבתנו מימין לשמאל כל השיטין מטעם כדי שיסיים בימין, דקיי"ל שצריך לסיים ס"ת באמצע השיטה, נמצא חציו ימין של שיטה כתובה והשמאלית פנוי, משא"כ שהי' מתחיל משמאל לימין נמצא בסוף הי' השמאלית כתובה והימנית פנוי, ודוק בזה".

~ ב ~

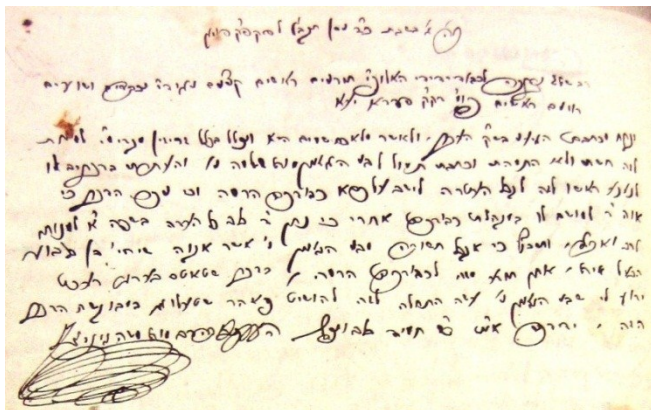
אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ג' בשבת כ"ד ניסן תקב"ץ לפ"ק פ"ק פוזנן

רב שלו' וברכה לכבוד ידידי האלופי' תורניים ראשים קצינים נגיד' נכבדים ושועים רוזנים ראשים פו"מ דק"ק פפד"א יע"א.

יקרת מכתבם הגיעני בש"ק העבר, ולאשר מלאכת שמים היא ונכלל בכלל זריזין

מקדימי למצות לזה חשתי ולא התמה[מ]תי וכתבתי תמול לבני הגאון מו"ה שלמה נ"י והעתרתי בדברים לו לנענע ראשו לזה לקבל העטרה לישב על כסא כבודכם הרמה וכי ניכר הדבר כי אוה ד' למושב לו במקהלת כבודכם אחרי כי נתן ד' בלב כל העדה בשפה א' למנותו

לרב ואב"ד, ותיכף כי אקבל תשובה מבני הגאון נ"י אשר אקוה שיהי' כן בשבוע הבע"ל אי"ה, אתן תודע מזה לכבודכם הרמה.

בדבר שטאטס בערגר רעכט [=רשיון אזרחות] ידוע לי שבני הגאון נ"י עשה התחלה לזה להושיט פאהר שטעלונג [=כתב הצגה/עריכת בקשה] כמבוקשת הדבר הזה.

ידידכם או"נ ד"ש תמיד בלב ונפש

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינזצ"ל

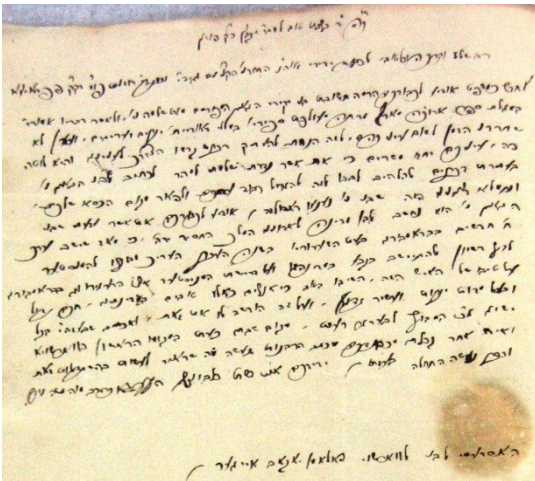
~ ג ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ד' בשבת טו"ב למב"י תקב"ץ פ"ק פוזנן

רב שלו' וברכה וכל טוב, לכבוד ידידי אוה"נ התורני' הקצינים נגידי' נכבדי' רוזנים פ"מ דק"ק פפד"א יע"א.

אחד"ש כמשפט אודיע לכבודכם הרמה תשובת בני יקירי הגאון המפורסם מו"ה שלמה נ"י, ולאשר דבריו אמורי' במגלת ספר ארוכה מארץ מדתה מעולפת ספירי' במילי דאוריית' יקרים ועריבים, ועדן לא שחררני הזמן לשום עיני בהם, לזה הנחתי להעתיק דברי קדשו הצורך לעניננו והיא לוטה פה, עיניכם יחזו משרים כי את אשר נדרתי שלמתי למהר לכתוב לבני הגאון נ"י בעתירת דברים להלהיב לבבו לזה להגדיל כבוד עדתכם ולפאר מקום הכסא שלכם, ונתמלא רצונינו הזה שבני נ"י נענעו ראשו לזה.

אודיע לכבודכם את אשר לדעתי שבני הגאון נ"י הוא נחשב לבן מדינה לאדונינו המלך החסיד יר"ה, כי מאז שישב ערך ח' חדשים בבראמבורג בעת השערורי' בשנה העבר העריך מבוקשו להמניסטער [=השר] לבקש רשיון להתיישב בקבע במדינה זו ועל דרישת המניסטער אצל הרעגירונג [=הממשלה] בבראמבורג על טיבו של האיש הזה, השיבו בטוב כי אנשים כאלו טובים במדינתנו, חכם גדול ובעל מדות יקרות ועשיר גדול, ועל זה הורשה לו את זאת, ואכתוב [אולי צ"ל: ואחשוב] שבעזה"י בקל ישיג ג"כ המבוקש לבערגר רעכט, מקום שבתו כעת במקומו הראשון בווארשווא ויא"ה אחר קבלתו מכבודכם מכתב הרבנות נעשה מה שראוי לעשות בהשתדלות זאת וכבר נעשה התחלה בעזה"נ.

ידידכם או"נ דש"ת בלב ונפש

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינז

האדרעס. לבני לווארשוי סאלאמן יאקאב אייגער

~ ~

מאז שישב ערך ח' חדשים בבראמבורג בעת השעורורי' בשנה העבר... - בשנת תקצ"א מרדו הפולנים נגד שלטון הצאר הרוסי, ראה 'ראשוני הרבנים בווארשא' (תולדות רבי חיים דוידזאהן, פרק ב) ו'משפחת איגר' (סוף פרק ב) על קורות הימים והאירועים בימים ההם. - מקום מגורו של רש"א אז הי' בווארשא. ב'ש"ת רבי שלמה איגר' (ח"ב, כתבים סי' סב אות ו), מתאונן וכותב: "מרב טרדות והרפתקאות מאז פרחו הרעוואלוציע בפולין גברה השכחה אצל". - ממכתב שלפנינו אנו למדים שרש"א ברח מפני המרד ושהו בבראמבורג, לאחר תום המלחמה כאשר השלטון הרוסי חזר על מכונו, חזר רש"א לביתו "במקומו הראשון בווארשויא" (כלשונו של רע"א).

חכם גדול ובעל מדות יקרות ועשיר גדול - בהרבה מקורות כתבו שרש"א אבד כל הונו בזמן המרד, וכ"כ ב'חוט המשולש' ו'משפחת איגר'. וכן כתב המו"ל ב'איגרות סופרים' (כתבי רעק"א, מכתב נז, הערה א): "ומה שנתרצה דו"ז הגאון ז"ל לקבל משרת רבנות בק"ק קאליש המפוארה במדינת רוססיש פולין אשר מאס מאז ומקדם לקבל, וקיים בעצמו דברי חכז"ל "ושנא את הרבנות", יען כי נאבד הונו ורכושו בשעת המרידה הגדולה".

לעומת זה ב'כגובה הארזים' (סוף פ"ד בהערה) מביא דברי רש"א במכתב לאחיו ר' אברהם (נדפס שם פרק כ אגרת ו) שמספר על השמועה בלתי נכונה שהופצה נגדו שפשט את הרגל, וכן ב'ש"ת רבי שלמה איגר' (ח"ב כתבים סי' סב) מתאונן בשנת תקצ"ז בקאליש על הקשיים בניהול עסקיו שנשארו בווארשא. מכל זה נראה שנשארו עוד בידו די רכוש ועסקים. - ובאמת כן נראה בעליל מהמשך אגרות הללו המדבר אודות רב עשרו (ראה אגרות טו, טז), וכן קיבל הצהרות על רכושו הרב (אגרת יח). וכבר הארכנו למעלה במבוא (אות ג) על דבר סיבת הדברים שרע"א השתדל שיתקבל רש"א בפפד"א, כדי שלא תפול תחת הנהגת המתחדשים.

~ ד ~

אגרת מרש"א אל אביו רע"א

המכתב שלפנינו הוא העתקה בכתיבת יד סופר מהיר שהעתיק מכתב רש"א עפ"י בקשת אביו, ונשלח לפפד"א יחד עם מכתבו של רע"א (אגרת ג).

העתק מבני יקירי חביבי הרב הגאון הגדול המפורסים החכם הכולל מ' שלמה איגר נ"י

בעזה"י ווארשא כ"ה ניסן תקצ"ב לפ"ק

אל כבוד אבא מארי מ"ו הגאון החסיד רב הגולה אבי החכמים מו"ה עקיבא נ"י.

דברות קדשו מיום ב' העבר, תוכם רצוף אהבה, אמרי נועם אשר כוננו ידי הגבירים הפרנסים הנכבדים ופערוואלטיגס קאמיסיאן אל כבודו אחר אשר אוספה אסופה,

הגיע לידי יום אתמול, מתוכם קראתי אשר פעם רוח ד' במחנה העברים אשר בק"ק פראנקפורט דאדר וכל העדה כולם בתוכם ד', לתת משרה הרבנות על שכם איש אשר יבחרו, ונתנו עיניהם בי עבדך ובנך אני, גם ממכתבם הכרתי אשר עוד ביום ב' דנא גילה אדוני את אזנם כי יהי' הדבר לרצון לפניו להושיבני במדינתו קרוב אליו (ובעיני יפלא על בלי הגיד לי ולא הזכיר במכתבי קדשו אשר הגיעני מאז כי שלח ידו אליהם), וכבר הי' די בזה להעירני ולהלהיב אותי על דבר הנכבד הזה, אחרי הודע כי כן רצון קדשו, ממנו אקח לדעת שכך יפה לי וטוב לפני, הלא חכמתו ועצותיו היעוצות הביאוני עד הלום, וכמעט למותר אשר טרח אדוני בעריכות מכתב ארוך לספר בשבח העיר המעטירה, "וכי יושבי' טובים, וכנעני' נכבדי ארץ [עפ"י לשון הכתוב (ישעי' כג ח): אשר סחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ. ועי' בבא בתרא (עה ע"א) אין כנענים אלא

תגרים, וע"ע פסחים (נ ע"א)) ותהי' ישיבתי שם אי"ה בנוה שלום ובמשכנות מבטחים לפי כבודם וכבודי", הלא יודע צדיק נפש בנו עבדו כמה בטוחה ואסירה התקוה היא בו, כמה תערוג למלאות כל חפץ וכל רצון קדשו מאז יצק ד' בינת אדם בי, גם בלתי שאלת פי כל אשר יעשה האדון אודותי אותו אשמור, עם התקוה שברצות ד' אשמח בהם והם ישמחו בי.

ועל אשר כתב אאמ"ו רב הגולה שיחי' לאו"ט על דברי בענין קיום התנאי לאחר מיתת המגרש

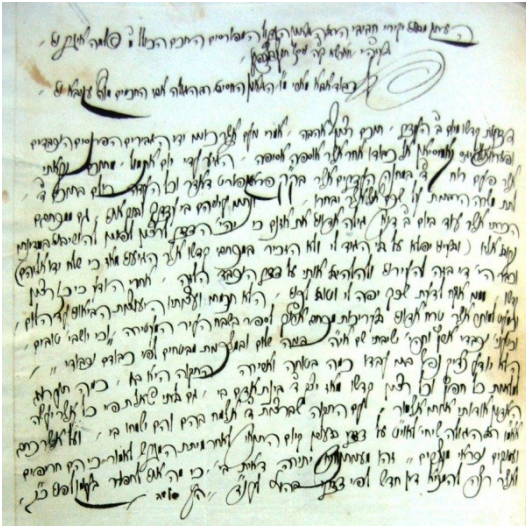
לאמור "כי הם חריפים ועמוקים וכראי מוצקים", זהו מענותנותא יתירה דאית בי', כי מה אני לחפור בעומק לפני כ"ק, ואשר רצה להמציא דין חדש לפי דברי בהנ"ל לענ"ד..."

הק' שלמה

~ ~

גילה אדוני את אזנם... להושיבני במדינתו קרוב אליו... - כוונתו שמתוך מכתב ששלחו פרנסי פפד"א לרש"א, נודע לו ממכתב הראשון ששלח להם אביו רע"א ביום ב' ניסן (אגרת א הנ"ל), בלי ידיעת בנו.

כי הם חריפים ועמוקים וכראי מוצקים - ראה 'שו"ת רעק"א' (קמא סי' ככו) תשובה "מבני יקירי קיר לבבי הרב המפורסם רבי שלמה נ"י", בדיון גט שניתן על תנאי מחשש עיגון,

וקודם קיום התנאי מת המגרש, אי מהני שהאשה תקיים התנאי ותהא פטורה מחליצה, ראולי יש לחוש לסברת בה"ג (הובא בר"ן פ' המגרש, ובמ"מ גירושין פ"ח ה"א) שכתב בשם רבנן קדמאי בהתנה על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני ונשאת לאחר, ומת בעלה הראשון בחיי פלוני ועברה ושתתה בחייו דלא נתבטלה הגט, ומסתברא כמו דאין מעשיו שלאחר מות המגרש מבטל הגט כן אין מעשיו מועילים לקיים הגט, והאריך שם הגרש"א בכוחא דהתירא, והסכים עמו אביו רע"א בשולי המכתב, וגם גיסו החתם סופר (שם סי' קכז), עיי"ש.

ואשר רצה להמציא דין חדש לפי דברי בה"ל לענ"ד... - רש"א האריך כאן "במילי דאורייתא יקרים ועריבים" כמו שהזכיר אביו במכתבו המצורף להעתקה זו (אגרת ג). אבל המעתיק לא העתיק רק הנוגע לענין הרבנות, וגוף מכתבו של רש"א נשאר ביד אביו לשים עיניו בו כמו שכתב שם.

בש"ת רעק"א' (שם) בשולי המכתב, כותב רע"א על דברי בנו: "בהגיע דברי בני החמודות הנה, מצאוני עצור בחדר המטות, נהייתי ונחליתי עד מאד כו', וזה מעט ימים אשר קמתי ממתני וכאשר החילתי לנוע איזה פסיעות בחדרי על משעתני הושיטו לי הפסק הנוכחי שפסק בני יקירי הגאון נ"י, ה' לי למשיב נפשי ולהחיות רוחי לשעשע בדבריו אשר העלה בכחו הגדול וידו החזקה בחריפות ובקיאיות גדול, צר לי אשר לחולשת רעיוני גם כח ידי אין אתי, לערוך אף גליון אחד לשעשע ולפלפל בדברי בני המלאים דעת הרחבים והעמוקים, טובים ומתוקים..." עיי"ש. [מאגרת זה נראה שרע"א אכן השיב לו לאחר זמן דברים שבכתב, וגם הוסיף עליו להמציא דין חדש לפי דברי בנו, וחבל על דאבדון].

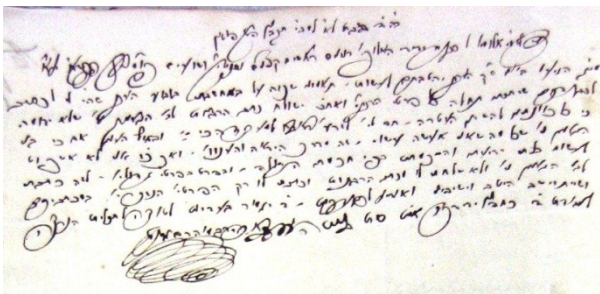
~ ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ד' בשבת ל"א למב"י תקב"ץ פ"ק פוזנן

שלומי' אלומי' לכבוד ידידי האלופי' רוזנים ראשים קצינים נכבדי' ושוועים פו"מ דק"ק פפד"א יע"א.

מי"ק הגיעו ביום ש"ק העבר והטבתם לעשות, תאמינו שכזה על[ה] במחשבת

בשבוע העבר שהי' לי לכתוב לכבודכם שיתנתו(!) תחלה כל פרטי הדברי' ואח"כ ישולח כתב הרבנות לב' הגאון נ"י שלא ידומה כי כל כוונתנו להשיג העטרה, חס לי' לזרע' דאבא למעבד הכי -

ובגוף הענין אם כי בני הגאון כ' שכל מה שאני אעשה עשוי, זה מדרך היראה והענוו', ואך כ"ז אני לא אשפוט לעשות בלתי ידיעתו והסכמתו כפי חכמתו הגדולה,

ובפרט בפרטי גדולי, לזה כתבתי לב' הגאון נ"י ולא שלחתי לו מכתב הרבנות וכתבתי לו רק הפרטי הנזכרי במכתביכם ושיייתישב היטב וישיביני ואודיע לכבודכם.

ד' יגמור בעדינו לטובה לתכלית הנרצה לעבודת ד' כחפץ ידידכם או"נ דש"ת בל"נ

הק' עקיבא בהרב מוהר"ם גינז"ל

~ ~

שיתנתו תחלה כל פרטי הדברי ואח"כ ישולח כתב הרבנות... - כנראה הכוונה על מה שכתב רע"א באגרת ג "אחר קבלתו מכבודכם מכתב הרבנות נעשה מה שראוי לעשות", וע"ז השיבו הפו"מ שמתחלה רצונם להתנות איזה תנאים, ורע"א משיב להם כי כך עלה לו במחשבה תחלה שהי' לו לפרש שכן הי' כוונת דבריו.

שלא ידומה כי כל כוונתנו להשיג העטרה - ראה 'אגרות רבי עקיבא איגר' (סי' יח) מה שהאריך נפלאות בגנות הרבנות, ובתוה"ד כותב: "מעודי שנאתי הרבנות והייתי בורח כמטחוי קשת מהנשא על בני אדם", "ומוצא אני לפני מר ממות את ענין הרבנות", "קצת בחיי מפני הרבנות", ע"ש עוד. וראה מה שכתבנו ב'מבוא' אות ג.

בני הגאון כ' שכל מה שאני אעשה עשוי - כוונתו על מה שכתב רש"א באגרת ד: "גם בלתי שאלת פי כל אשר יעשה האדון אודותי אותו אשמור".

לזה כתבתי לב' הגאון נ"י ולא שלחתי לו מכתב הרבנות - כנראה שלחו 'כתב הרבנות' לידי רע"א קודם שקיבלו תשובת רש"א אודות קבלת התנאים, ומ"מ רע"א עיכבו בידו עד אשר ישמע תשובת בנו, ורק העתיק לו הפרטים הנפרטים כמו שמזכיר רש"א בתחלת אגרת ו. וראה להלן אגרת ז עוד בענין שילוח 'כתב הרבנות' לרש"א.

~ ~

אגרת מרש"א אל אביו רע"א

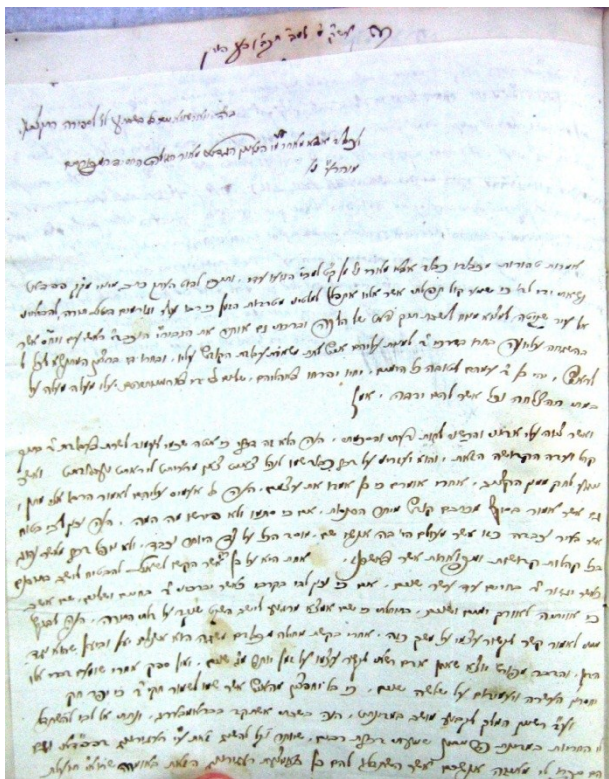
ב"ה ווארשויה יום ב' בשבת ק' - ל"ו לספירה התקצ"ב לפ"ג

לכבוד אבא מארי מ"ו הגאון הגדול מאור הגולה החסיד המפורסם מוהר"ע נ"י.

אמרות טהורות מכבודו אבא מארי נ"י מן כ"ט למב"י הגיעו עדי, ותוכם להוט העתק כתב מינוי מק"ק פפד"א, נשאתי ידי לד' כי שמע קול תפלתי אשר אליו אתפלל למלטיני מטרדות הזמן כי רבו עלי וגורמים ביטול תורה, להביאוני אל עיר שקיטה למצוא מנוח לשבת תוך ד"א של הלכה, וברכתי גם אותם את הגבירי הנכבדי ראשי עם ויח"ס אשר בהשגחה עליונה בחרו בדרכי ד' למנות עליהם איש לתת משמרת עבודת הקודש עליו, ובחרו בי ברצון המתנשא לכל לראש, יהי כן ד' עמהם לטובה כל הימים, יחיו יפרחו באהליהם, שלום בלי די בארמנותיהם, יעלו מעלה מעלה על במתי ההצלחה וכל אשר להם ירבה, אמן.

ואשר ציוה עלי אדוני והרשני לחות דעתי והסכמתי, הנה הלא זה דברי כי אטה

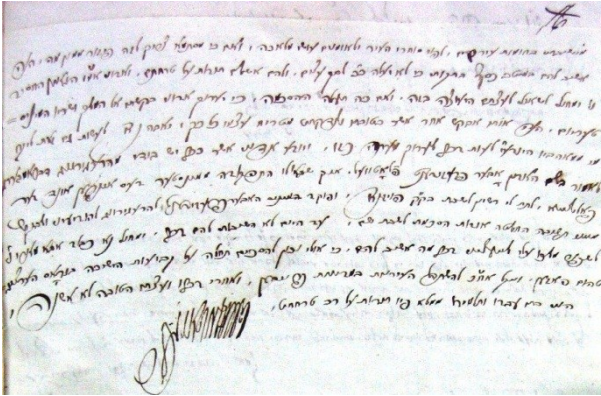
שכמי לעמוד לשרת בעבודת ד' בתוך קהל ועדה הקדושה הזאת, והוא יעזרני על דבר כבוד שמו לנהל צאנו צאן מרעיתו ליראתו ועבודתו. ואשר נוגע לחק ממון הקצוב, אחרי אומרם כי כן אמדו את עצמם, הנה בל אעמיס עליהם לאמור הרבו אלי מתן, גם אשר אמור בסוף מכתבם קודש מיתר הכנסות, אם כי סתמו ולא פירשו מה המה, הנה נכון לבי בטוח אשר בעיר נכבדה כזו אשר מעולם הי' בה אנשי שם, מוסד הכל על צד היותר נכבד, ולא נופל דבר מאשר נהוג בכל קהלות קדושות ומפוארות אשר באשכנז.

אחת היא על כן רק אשר הקשו לשאול להבטיח לישיב בתוכנם כאשר יגזור ד' בחיים עד עשר שנים, אם כי נכון לבי בקרבי כאשר יברכיני ד' בחיים ושלום, שם אשב כי אויתיה לאורך ימים ושנים, בתוחלתי כי שם אמצא מרגוע לישיב השקט שוקד על דלתי התורה, הנה לבקש ממני לאמור קשר לקשור עצמי על משך כזה, אחרי בקשת מחילה מכבודם משגה הוא אצלם יען וביען שהוא נגד הדין, והדבר מפורש יוצא שאין אדם רשאי לקשר עצמו על זמן יותר מג' שנים, ואין ספק אחרי שומעם דברי אלי יחסרון העשרה ויעמידום על שלשה שנים, כי בל יחפצון מהאיש אשר שמו לשמור חקי ד' כי יפר חק.

וע"ד רשיון המלך לקבוע מושב במדינתו, הנה בשבתי אשתקד בבראמבערג, ונתתי אל לבי להשתדל לי החריות במדינת פרייסין, שמעתי דברת רבים, שיותר נקל להשיג זאת ע"י רעגירונג בפפד"א, וגם הם ספרו לי מאיזה אנשים אשר השתדלו להם כן באמצעת רעגירונג הזאת באומרם שרואי' תועלת משיבתנו בחומות עירם,

לפני סוחרי העיר ולאומנים עושי מלאכה, ואם כי מסתמא צריך לזה פיזור ממון מה, הנה אשיב להם במיטב כסף בתקותי כי לא יעלה כ"כ לסך עצום, ולהם אשלם תודות על טרחתם.

ואדוני אמ"ו הגאון החסיד נ"י ימחול לשאול לעצתם היעוצה בזה, ואם כה תעלה ההסכמה, כי יערוך אדוני בקשתו אל המלך ושריו המיניסטערים, הנה אותו אבקש אחר אשר בטובתו וצדקתו מטריח עצמו כל כך, יאבה נא לעשות גם

זאת ליקח מי ממאהביו היודעי' לעות דבר [עפ"י ישעי' נ ד] לערוך מערכה כזו, ויודע אדוני אשר כבר יש בידי מהרעגירונג דבראמבערג לאמור בשם האדון אָבער פרעזידענט פלאָטוועל, איך שבא לו התפקודה ממינסטער דעס אינרען אונד דער פאלטציאיי [=משר הפנים והמשטרה], לתת לי רשיון לשבת בק"ק פּויזנא, ופוקד האבערפרעזידענט להרעגירונג [=הנשיא הראשי לשלטונות] להודיעני ולבקש ממני תשובה החלטה אודות הסכמתי לשבת שם, עד היום לא השיבותי להם דבר, ימחול נא כבוד אבא מארי נ"י לשפור מלכו עלי [עפ"י דניאל ד כד] ליעציני דבר מה אשיב להם, כי אולי נכון להסכים תחלה על קביעות הישיבה בגראס הערצוג טהום פאזען, וניקל אח"כ להשתדל העירנות במדינות פרייסען, ואחרי דברו ועצתו הטובה לא אשנה.

הנני בנו עבדו ותלמידו ממלא פיו תודות על רב טרחתו,

הק' שלמה איגר

~ ~

למצוא מנוח לשבת תוך ד"א של הלכה - בין שיטין הללו מתברר טעמו ונימוקו לקבל עליו הרבנות בפפד"א, כי ה' נפשו חשקה לשבת בתוך ד' אמות של הלכה, ועל כן אוה למושב בפרנקפורט דאדר עיר שקטה, בתקוה להיפטר מטרדות הזמן שגורמים לו ביטול תורה [ולא ביאר איזה טרדות הם שגרמו לו ביטול תורה, אי טרדת עסקיו המרובים, או טרדות העיר ועסק הכלל, בפרט בימים הללו אחרי השערורי' שנתהוה במדינה ההיא].

שאינ אדם רשאי לקשר עצמו על זמן יותר מג' שנים - זה לשון הרמ"א (חור"מ סי' שלג סעיף ג): "אסור לפועל אפילו מלמד או סופר להשכיר עצמו להיות בבית בעל הבית בקבע שלשה שנים". וראה ב'מבוא' אות ד מה שהארכנו בענין קבלת הרבנות לזמן קצוב.

הנה בשבתי אשתקד בבראמבערג - ראה לעיל אגרת ג, ובמה שכתבנו בשולי האגרת.

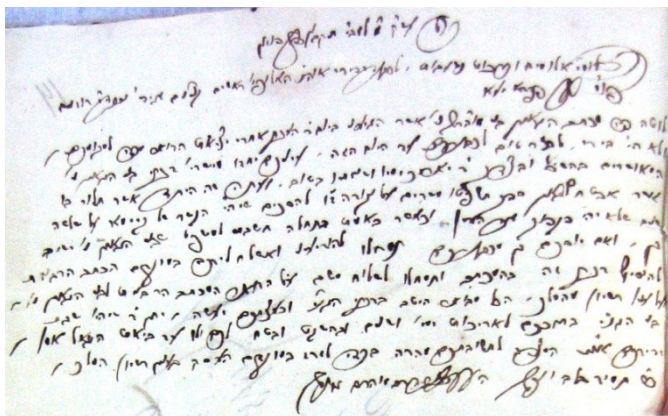
~ ז ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה עש"ק מ' למב"י תקב"ץ פ"ק פוזנן

שלומים אלומים וברכות נשגבות, לכבוד ידידי אוה"נ האלופ' ראשים קצינים נגידי' נכבדי' רוזנים פו"מ ק"ק פפד"א יע"א.

לוטה פה מכתב הגאון בני מוהר"ש נ"י אשר הגיעני ביום ד' העבר אחרי יציאת הדואר מפה למקומכם, ולא הי' בידי לבשר טוב לכבודכם עד היום הזה, עיניכם יחזו מישרי' דברי בני הגאון נ"י המאושרים בהשכל ובצדק ד' יאריך ימיו ושנותיו בטוב.

ועתה זה היתד אשר תלוי בו אשר אבטח שבאין ספק תשפטו משרים על נקודה זו להסכים שיהי' הקשר של קיימא על שלשה שנים שלא יהי' פקפוק מצד הדין, וכאשר באמת בתחלה חשבתו למשפט שבני הגאון נ"י ישיב כן, ואם

יוסכם כן מכבודכם תמחלו להודיעני ואשלח לידכם במוקדם הכתב הרבנות להוסיף דבר זה בהמכתב, ותמחלו לשלוח משם על הדואר המכתב הרבנות לבני הגאון נ"י.

ועל ענין רשיון מהמלך, הכל מבואר היטב בדברי הגנ"י וכעצתכם יעשה, יתן ד' שיהי' שבת בני הגנ"י בתוכם לאריכות ימי' ושנים ובהשקט ובטח לכם ולו עד ביאת הגואל אמן.

ידידכם או"נ המצפה לתשובתכם מהרה בכדי לזרז במוקדם העסק בענין רשיון המלך, ד"ש תמיד בלב ונפש

הק' עקיבא בהרב מוהר"ם גינז"ל

~ ~

לשלוח משם על הדואר המכתב הרבנות לבני הגאון נ"י - כפי הנראה מאגרת ה כבר שלחו 'כתב הרבנות' ליד רע"א, והוא עיכבו בידו עד שישמע דברי בנו רש"א בענין קבלת התנאים הנפרטים שם, ובעיקר אי יקבל עליו שלא לעזוב הרבנות בתוך ששה שנים, ולאחר שקיבל תשובת רש"א שאינו מקבל עליו יותר מג' שנים ושהוא נגד הדין, לכן מציע רע"א לשלוח בחזרה כתב הרבנות לפפד"א, והפו"מ יוסיפו ויתקנו תנאי זה, ומשם ישלחו 'כתב הרבנות' לווארשא לבנו רש"א.

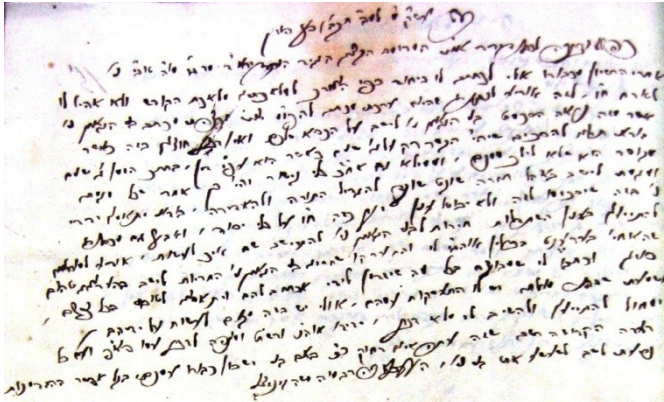
~ ח ~

אגרת מרע"א אל ר' טובי' פרעגר מפד"א

ב"ה עש"ק מ' למב"י תקב"ץ פ"ק פוזנן

שלו' וברכה לכבוד ידידי או"נ המרומם הקצין הנגיד הנכבד ירא ד' מרבלי מו"ה טובי' נ"י.

אחרי הרשיון מכבודו אלי לכתוב לו ביחוד כפי הצורך למלאכתינו מלאכת הקודש ולא אהי' לו לטורח ח"ו, לזה אודיע לכבודו שהיום ערכתני מכתב להפד"מ יצ"ו ורצפתי מכתב בני הגאון נ"י אשר מזה נראה הסכמת בני הגאון נ"י לישוב על הכסא שלכם ואין דבר חוצץ בזה כאשר בודאי תרצו להסכים שיהי' הקשר רק על ג' שנים, כאשר הוא עפ"י דין,

בתוך הזמן ג' שנים מקושר הוא שלא לילך ממכם, וממילא גם אח"כ בלי קישור יהי' כן אחר שכל מגמתו ומגמתי לישוב באהל תורה שוקט שוקד להגדיל התורה ולהאדירה, ויתאמץ ידידי נ"י בזה

שיסכימו לזה ולא יבוטל ענין יקר כזה ח"ו על בלי יסוד.

ואבקש גם מכבודו להתייעץ בענין השתדלות חירות לבני הגאון נ"י להתיישב שם איך לעשות, אודיע למעלתו שהאחי' **בערענט** **בברלין** אוהב' לי והתערבו שהשיג בני הגאון נ"י החריות לישוב בהערצוג טוהם פוזנן וכתבו לי שמבוקשם בכל מה שיזדמן לידי אכתוב להם ויתאמצו לטובתי בכל נפשם, ימחול להתייעץ ולהשיב לי מלא דבר.

ידידו אוה"נ ודש"ת ומצפה לדבר עמו פא"פ ועם כל העדה הקדושה דשם, שזה עתה אינו רחוק כ"כ באם בני ישכון כבודו עמכם, בקל אפשר ההזדמנות נסיעתי לשם לשעשע את בני נ"י.

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינזצ"ל

~ ~

לכבוד ידידי... מו"ה טובי' נ"י - ה"ה ר' טובי' פרעגר (מארקוס) ז"ל פו"מ פפד"א, נפטר ח' מרחשון תקצ"ו ושם מנר"כ. ראוי לציין שר' טובי' השתדל הרבה לטובת בחירת רש"א

ברבנות פפד"א (ראה טיוטה, להלן אגרת ל). הוא נפטר בין הפרקים לאחר שכבר קיבל רש"א רבנות קאליש בחודש ניסן תקצ"ה, וככל הנראה פטירתו דין גרמא שנבחר שמואל האלדהיים שר"י ממחוללי רעיון הרפורמים בחודש ניסן תקצ"ו.

אביו הג"ר מרדכי פרעגר ז"ל נפטר כ"ו שבט תקס"ח, על מצבתו בפפד"א נחרת: "הישיש כהר"ר מרדכי פרעגר בן מוהר"ר יוסף קרפליס זצ"ל נכד הרב המאה"ג מופת הדור מו"ה יאקב המבורגר ראש ב"ד דק"ק פראג", ומנו"כ סמוך לציון רבינו ה'פרי מגדים' זי"ע (אחר קברו של הג"ר זכרי' מענדל מפאדהייץ זצ"ל בעל 'מנורת זכריה'). 'ר' מרדכי פראג' מופיע בין ל"ב אנשים יחידי סגולה החותמים על 'כתב הרבנות' של ה'פרי מגדים'. בניו נזכרים בין החתומים בסוף ספר 'טל אורות' (להגר"ל מרגליות, פפד"א תקע"א).

באם בני ישכון כבודו עמכם, בקל אפשר ההזדמנות נסיעתי לשם - ואכן לבסוף בעת שבתו של רש"א על כס הרבנות בק"ק קאליש הסמוכה יותר לפוזנא, בא אביו לבקרו, ראה 'איגרות סופרים' (כתבי רעק"א, מכתב נז אות ב).

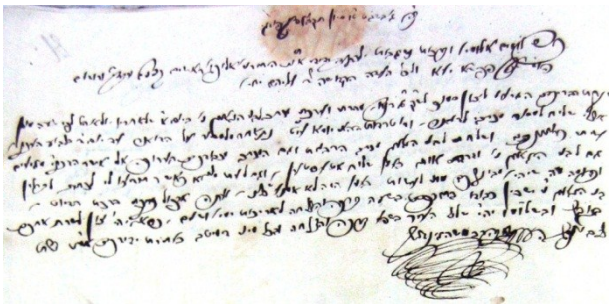
~ ט ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ג' בשבת ט"ו סיון תקב"ץ פ"ק פוזנן

שלומים אלומי' וברכות נשגבות לכבוד ידידי או"נ התורני' אלופי' ראשים קצינים נכבדי' ורוזנים פו"מ דק"ק פפד"א יע"א ולכל העדה הקדושה ד' עליהם יחי'.

יקרת דבריהם הגיעני לנכון סמוך לש"ק ג' דנא, מהרתי וערכתי מכתב לבני הגאון נ"י ביום א' שלאחריו, ולא הי' לפי שעה מוכן אצלי שליח למסור מכתבי לדואר, ומ'

[ומפני] טרדותי בהאי יומא עי"ט [=ערב יר"ט] נתאחר מלמסור על הדואר עד יום ד' בשבוע העבר.

עשיתי כמצותכם ושלחתי לבני הגאון מכתב הרבנות וגם המכתב מכבודכם הערוכה אלי אשר הדברי' מגיעים גם לבני הגאון נ"י

וזרזתי אותו בענין שלוח אטעסטען, וגם לעת מצוא כאשר תודיעו לי לכתוב לברלין וכדומה מה שיהי' מבוקשכם ממני לעשות בענין הזה לא אמנע בל"נ.

ועתה אכפול ברכתי ברכת הדיוט, בני הגאון נ"י ישכין כבודו בתוכם בשעה ברכה והצלחה לאריכות ימי' ושנים, כסאו יהי' נכון לשרת אתכם בקודש ובשלומי' יהי' שלו' העיר בשפע ברכה והצלחה ובכל מילי דמיטב.

כעתירת ידידכם או"נ דש"ת בלב ונפש

הק' עקיבא בהרב משה גינזצ"ל

~ ~

ומפני טרדותי... ערב יו"ט נתאחר מלנסוע על הדואר עד יום ד' בשבוע העבר - ר"ל מכתב פ"מ הגיע לידו ביום ג' דנא - עש"ק פ' נשא ג' סיון, התשובה ערך רע"א ביום א' ערב יו"ט שבועות, ולא הי' בידו שליח למסרו לדואר, ולכן יצא בדואר מיום ד' אסרו חג דשבועות.

~ ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

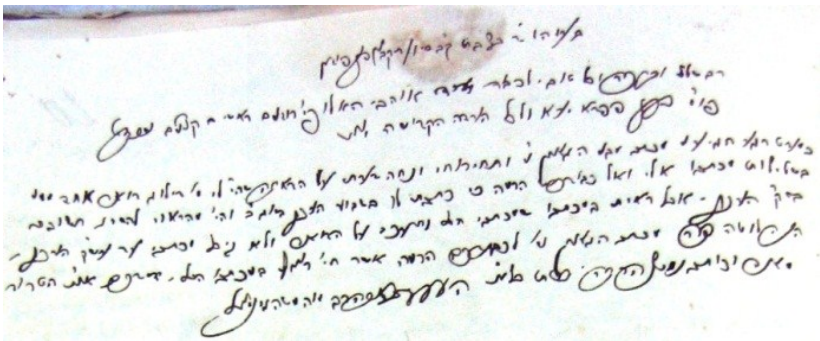
בעזה"י ד' בשבת כ"ב סיון תקב"ץ פ"ק פוזנן

רב שלו' וברכה וכל טוב, לכבוד ידידי אוהבי האלופי' רוזנים ראשים קצינים נכבדי' פ"מ דק"ק פפד"א יע"א ולכל העדה הקדושה יצ"ו.

כמעט רגע הגיעני מכתב מבני הגאון נ"י ותחי רוחי ונחה דעתי על הדאגה שהי' לי מ' [=מפני] דילוג דואר אחד ממני בשלילות מכתבו אלי ואל כבודכם הרמה כי כתבתי לו בשבוע העבר ביום ב' והי' מהראוי להשיג תשובתו בש"ק העבר, אבל ראיתי במכתבו שמכתבי הנ"ל נתעכב על הדואר ולא קיבל מכתבי עד עש"ק העבר, הנה לוטה פה מכתב הגאון נ"י לכבודכם הרמה אשר הי' רצוף במכתבו הנ"ל.

ידידכם או"נ הטרוד מאד וכותב [ב]נחיצה רבה דש"ת בלו"נ

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינזצ"ל

~ ~

לוטה פה מכתב הגאון נ"י - מכתב תשובתו של רש"א שצורף לאגרת זו לא נמצא ב'פנקס הקהלה'.

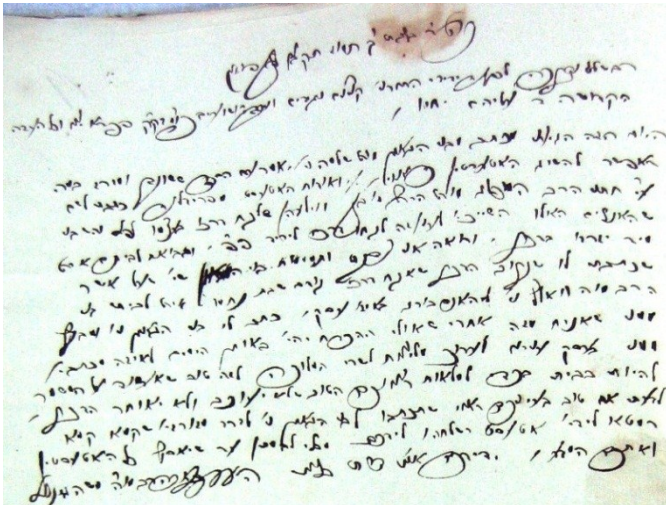
~ יא ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ד' בשבת כ' תמוז תקב"ץ פ"ק פוזנ

רב שלום וברכה לכבוד ידידי התורני קצינים נגידים ונכבדי' ושועים פו"מ דק"ק פפד"א יצ"ו וכל העדה הקדושה ד' עליהם יחיו.

היום הזה הגיעני מכתב מבני הגאון מו"ה שלמה נ"י, אמר עם הספר ששוקד ומזרז במה דאפשר להשיג האטעסטין כראוי. ואודות האטעסט מפרידלנד כתבתי לשם ע"י חתני הרב המופלג מו"ה הירש נ"י בק' ווילעהן שלקח דרכו בעצמו לפ"ל [=לפרידלאנד] והשבני שהאנשים האלו השייכי' לענין זה לקחו דרכם ליריד פ"פ

[=פרנקפורט], ובבואם לביתם אי"ה מיד יזרזו בדבר.

ורואה אני צדקת ותמימות בני הגאון שי' שעל אשר שכתבתי לו שקרוב הדבר שאקח דרכי קודם שבת נחמו אי"ה לבית בני הרב מו"ה וואלף נ"י ליהאנסבורג באיז' עסק, כתב לי בני הגאון נ"י ומבקש

ממני שאניח מזה אחרי שאולי ההכרח יהי' באותן הימים לאיזה מכתבי' ממני בעסק ענינו לערוך מליצות לשרי המלוכה לזה טוב שאעמוד על המשמר להיות בביתי בכדי למלאות רצונכם הטוב שלא יעוכב ולא יאוחר הדבר.

לדעתי אם טוב בעיניכם ראוי שתכתבו לבני הגאון נ"י לזרז מזורזי' שקמא קמא דמטא ליד' אטעסט ישלחחו לידיכם מבלי להמתין עד שיאסף כל האטעסטין ואתכם המדע.

ידידכם או"נ דש"ת בלו"נ

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינדל

~ ~

חתני הרב המופלג מו"ה הירש נ"י בק' ווילעהן - ככל הנראה כוונת רע"א על נכדו הג"ר נפתלי הירש בלייכראדע ז"ל, חתן בנו הגדול הג"ר אברהם איגר ז"ל מראוויטש, וכן נמצא

ב'ש'ר'ת רעק"א' (שם סי' ד) "לחתן בני ידידי הרב רבי הירש נ"י בק"ק ווילעהן". גם ב'איגרות סופרים' (כתבי רעק"א מכתב יז, וב'איגרות רעק"א' סי' קכב) בתאריך י"ג תמוז תקפ"ג מברך "ברכת מז"ט עבור הבת הנולדה זה שבועיים לחתן בני הרב מו"ה הירש נ"י בק' ווילעהן". [חתימת הגר"ה נמצא על כתב רבנות של הג"ר ישראל וורעשנער ז"ל אב"ד ווילען, נדפס בקובץ 'מוריה' חלק קכ עמ' עד].

מחמת רוב חביבותו קורא לו זקיניו "חתני" (ראה 'איגרות רעק"א' עמ' רסב), והשיב לו נאמר ב'ש'ר'ת רעק"א' (תנינא סי' ככה-קכז, וסי' קמ): "לכבוד חתני חביבי הרב ר' הירש נ"י בק"ק ווילעהן". וראה 'ש'ר'ת רעק"א' (קמא סי' נז) שכותב: "לחתן בני חביבי הרב רבי הירש בלייכרויט אב"ד דק"ק קארניק", וחותם: "ידידו חותנו", עוד שם (סי' קצד-קצה): "לידידי חתן בני הרב רבי הירש נ"י בלייכראטה אב"ד דק"ק קארניק", ושוב בתוך התשובה קורא לו כמה פעמים "חתני".

ה' תלמידו החביב של זקיניו רע"א בפרידלאנד, ובמכתב אחד ('איגרות רעק"א' סי' יח) אודות הצעות רבנות, כותב לו רבו (קודם שנעשה נכדו) ברוב חיבה: "לידידי כברי ובר בטני הב' החריף וכו' מו"ה הירש נ"י", ובסוף המכתב כותב: "לזה קראתי גם למעלתו בתוך שארי אוהבי, כי בטוח לבי בו שאהבתו אלי בתוך מעיו, וכבר אחז"ל המלמד תורה וכו' מעלה עליו וכו' כאלו ילדו, ע"כ פתח דברי קראתיו ברי ובר בטני". וב'חידושי רעק"א' (גיטין לג ע"ב ד"ה וה"ה) מביא תירוץ בשמו, בזה"ל: "יד"נ הב' החתן חרוץ ושנון המל"ח [=המיועד להיות חתני] מו"ה הירש".

גם רש"א ה' מחבבו מאד, ובמדה שה' נחשב בעיני רע"א "כברי ובר בטני", ה' נחשב בעיני רש"א כאחיו, וכה כותב אליו ב'ש'ר'ת רבי שלמה איגר' (ח"ב כתבים סי' כד): "לידידי חמודי חתן אחי, והוא אחי, הרבני החריף החכם השלם בק' ווארשא מוה"ר נפתלי הירש נר"ו. וראה עליו 'איגרות רעק"א' (סי' יח בהערה) ו'מאורן של ישראל' (ח"ב עמ' רעז).

לבית בני הרב מו"ה וואלף נ"י ליהאנסבורג - הג"ר בנימין וואלף ז"ל נולד תקס"ח, התחתן בתק"פ (פסקים ותקנות רעק"א' בסוף הקדמה), התיישב ביוהאנסבורג ואחר כך בברלין. הו"ל ספר 'דרוש וחדוש' ו'תוס' רעק"א' על משניות, והשיב לו נאמר ב'ש'ר'ת רעק"א' (סי' רכ, ותשובות החדשות סי' עו).

~ יב ~

אגרת מרש"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ווארשווא ג' לירח אב לרחם צ"ב לפ"ק

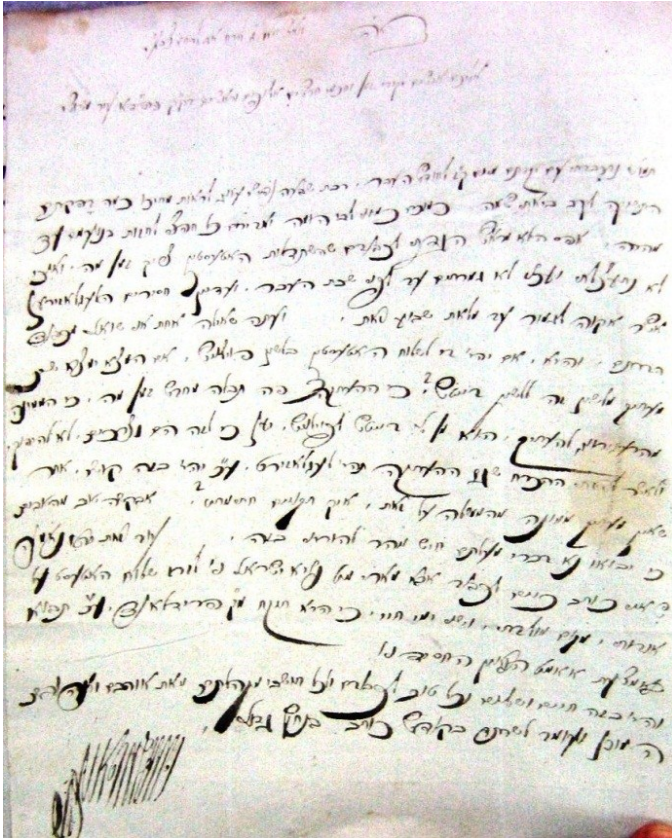
אליכם אישים יקירי זמן וחכמי חרשים אלופים וראשים דק"ק פפד"א עיר

מבצר.

תמול נתכבדתי עם יקרתם מיום כ"ז לחודש העבר, רבת שבעה נפשי עונג לראות מתוכו כמה דפקתם התשוקה לקרב ביאתי שמה, כמוכם כמוני לבי הומה ואדירים כל חפצי לחזות בנועמם עד מהרה, אפס הלא מראש הגדתי לכבודם שהשתדלות האטעסטין צריך זמן מה, ואנכי לא נתעצלתי ועכ"ז לא גמרתים עד לפני שבת

העבר, ועדיין חסירים הלעגלאזירען [=האישורים] אשר אקוה לגמור עד מלאת שבוע זאת.

ועתה שאילה אחת אני שואל מכבוד הדרתם, והיא, אם יהי' די לשלוח האטעסטין בלשון פוילניש, אם המצא ימצא שם מעתיק מלשון זה ללשון דייטש? כי ההעתיקה פה תבלה מחדש זמן מה, כי הממונה מהרעגירונג להעתיק, הוא מן ל' דייטש

לפוילניש, יען כי לזה הם נצרכים, לא להיפוך, ולאשר לדעתי ההכרח שגם ההעתיקה תהי' לעגלאזירט [=מאוסרת], ע"כ יהי' בזה קושי, אחר שאין מעתיק ממונה מהממשלה על זאת, איך תקויים חתימתו? אבקשה טוב מהטובים כי יבואו נא דברי מעלתם חיש מהר להוריני בזה.

עוד זאת תדעו נאמנה שאני כותב כיום לכבוד אבא מארי מ"ו נשיא ישראל נ"י לזרז שלוח האטעסט על אודותי,

מקום מולדתי, ושני ימי חיי, כי היא תוקח מק' פרידלאנד, ע"כ תבוא באמצעת אאמ"ו הגאון החסיד נ"י.

והי' בזה חיים ושלום וכל טוב לכבודם וכל תושבי מקהלתם, מאת אוהבם ואהובם המוכן ועומד לשרתם בקודש, כותב בנחוץ גדול.

הק' שלמה איגר

~ ~

אודותי, מקום מולדתי, ושני ימי חיי... תוקח מק' פרידלאנד - רש"א נולד ב'ליסא' בשנת תקמ"ז (ראה בסמוך), ורע"א נתקבל לשמש ברבנות 'מארקוש-פרידלאנד' בשנת תקנ"א.

~ יג ~

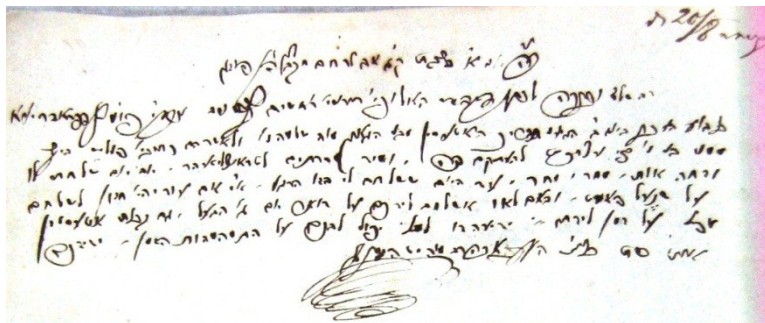
אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה יום א' בשבת כ"ג אב לרחם תקב"ץ פ"ק פוזנן

רב שלו' וברכה לכבוד ידידי האלופי' תורני' ראשים קצינים נכבדי' פו"מ דק"ק פ"פ
דאדר יע"א.

בשבוע העבר ביום ב' הגיעני תכריך האטעסין מבני הגאון מו"ה שלמה נ"י ולאשר
הם כתובי' פוליש ביקש ממני בני נ"י כפי עצתכם להעתיקם פה, ומיד מסרתים
לטרנאנצליטערה [=מתרגם], יום יום שלחתי לו ודחה אותי, מחר, מחר, עד היום
ששלחם לי בזו הרגע, א"י [=איני יודע] אם עוד יהי' חזון לשלחם על שנעל פאסט,
ובאם לאו אשלחם לידכם על דואר יום ג' הבע"ל, גם קבלתי אטעסטין מפ"ל
[=מפרידלאנד] על זמן לידתו - ידיעה זו לבלי יפול לבכם על התמהמהות הזמן.
ידידכם או"נ דש"ת בלו"נ

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינז"ל

~ יד ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ג' בשבת כ"ה אב לרחם תקב"ץ פ"ק פוזנן

רב שלום וברכה וכל טוב, לכבוד ידידי האלופי' ראשים קצינים נגידי' פו"מ דק"ק
פפד"א יצ"ו.

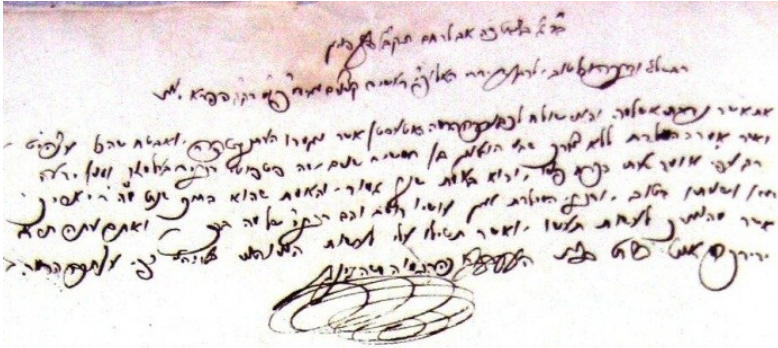
את אשר נדרתי אשלמה, והנני שולח לכבודכם הרמה האטעסטן אשר נגמרו
העתקתם פה, ואבטח שהכל עצה"ט.

ואשר אמרה המילדת ללא צורך שבני הגאון בן חמשים שנים, זה פטופטי דברים
בעלמא ומנין ידעה רק עפ"י אומד דעת הכרת פניו, והוא באמת שקר גמור, והאמת
שהוא בתוך שנת מ"ה ד' יאריך ימיו ושנותיו בטוב, ודברי המילדת אין עושי' רושם

והם דברי' של מה בכך, ואתם עתה תראו אשר מהצורך לעשות תעשו, ואשר תטילו עלי לעשות הנני והנני בעזה"י כפי עצתכם הרמה.

ידידכם או"נ דש"ת בלו"נ

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינז"ל

~ ~

והנני שולח... האטעסטן... ואשר אמרה המילדת... זה פטופטי דברים בעלמא - לא עלה ביד רע"א לשלחם ביום א' ב'שנעל פאסט" כמ"ש במכתבו הקודם, לכן שלחם ביום ג' בדואר רגיל, כנראה ביני לביני הגיע לו הידיעה שאיזה מילדת העלילה על רש"א שהוא כבר בגיל 50, ע"ז כותב שאין בדברי' ממש והוא באמת שקר גמור.

והאמת שהוא בתוך שנת מ"ה - כאן מתברר ידיעה ברורה על שנותיו של רש"א, שנולד בשנת תקמ"ז (ולכל המוקדם שלהי שנת תקמ"ו), וזה מתאים לדברי רש"א בדרשתו הראשונה בפוזנא (ראה בסמוך).

הנה בדבר זה נתלבטו כותבי תולדותיו, ועל פי רוב נקטו שנולד בתקמ"ה (כן היא ב'מגדולי התורה והחסידות - משפחת איגר' פרק א, 'מאורן של ישראל' ח"א פרק ח, וח"ב פרק לה, ו'כגובה הארזים' פרק א).

וראה ב'כגובה הארזים' (שם הערה א) העתק מכתב כת"י הר"ר שלמה בהג"ר ישראל איגר, נכד רש"א, שכותב: "הנה שנת הולדתו של זקני לא אדע, ושמעתי וראיתי דעות שונות, מאת דודתי המפוארה ויקרה מ' גיטלא (רוקח, בתו של רש"א) ז"ל שמעתי שהיו ימיו ס"ט שנה, וכאשר זקני נפטר בשנת תרי"ב (בש"ק י"א טבת) תהיה שנת הולדתו, תקמ"ג. בנערקאלאג אחד בשפה פולנית ראיתי שהיו ימיו ס"ז שנה, וכנראה שהדעה זו השני' היא יותר אמיתית ומכוונת, וזקני ז"ל נולד בשנת תקמ"ה או תקמ"ו ולא קודם. ומנא אמינא לה, חדא דבהסכמת זקני הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל לס' עבודת הקודש דפוס ווארשא תקס"ג כותב שחתונת בנו זקני רבי שלמה היתה בשנת תקס"א, וכפי ששמעתי היו זקני ורעיתו זקנתי עולי ימים בשעת חתונתם כמנהג הדורות ההם. וזאת שנית, שבדרוש הראשון בבוא זקני רבי שלמה לפוזנא לאחוז ברבנות שמה, והוא נמצא אצלי בכתב ידו, כתוב ששנותיו כשנות אביו בבואו לשרת ברבנות פוזנא, ואביו ז"ל בא לפוזנא בשנת תקע"ה ונולד תקכ"ב,

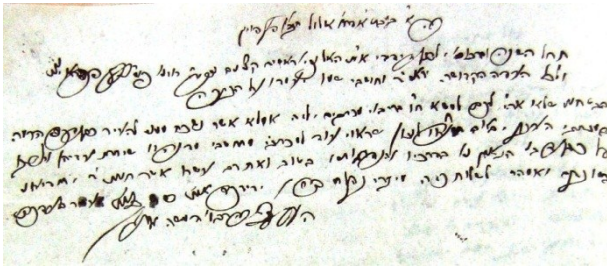
והיו לו אז נ"ג שנה, ובנו רבי שלמה בא לפוזנא בשנת ת"ר, ואם נאמר שזקני כתב בדרושו הנזכר בדיוק גמור והיו לו בשנת ת"ר, נ"ג שנה, הרי שנולד בשנת תקמ"ז, אך גם אם נאמר שכתב רק לפי הערך, ופורתא לא דק, נוכל להקדים את שנת הולדתו לתקמ"ו [או] תקמ"ה ולא יותר, עכ"ד.

~ טו ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה א' בשבת א' דר"ח אלול תקב"ץ פ"ק פוזנן

תחל השנה וברכותי, לכבוד ידידי אר"נ האלופי ראשים קצינים נכבדי רוזני פו"מ דק"ק פפד"א יצ"ו, ולכל העדה הקדושה יראי ד' וחושבי שמו יעמדו על הברכה.

בבטחוני שלא אהי' לכם למשא ח"ו בריבוי מכתבים, לזה אמלא אשר נשכח ממני להעיר כבודכם הרמה במכתבי העבר, באם תמצאו לנכון שראוי עוד למכתבי' מתושבי מדינה זו

שיתנו עדיהן ויצדקו על כבוד בני הגאון נ"י בדרכיו והנהגותיו בטוב ואת רב עשרו אשר חננו ד', תודיעוני במוקדם ואמהר לשלוח כזה מיקירי קהלתי פה.

ידידכם אר"נ דש"ת בלר"נ מעתיר בעדכם

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינז

~ טז ~

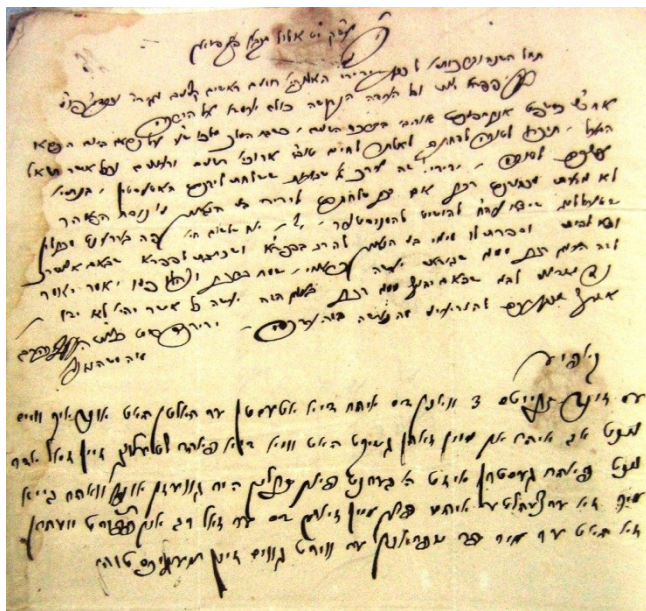
אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

בשולי המכתב תירגום באידיש-דייטש ע"י הג"ר צבי הירש באשוויץ ז"ל נאמן ומורה הוראה פפד"א. [באותו יום גם ערך רע"א מכתב ל"פו"מ בעיר גניעווקאווי יצ"ו" (ראה 'אגרות רעק"א', סי' סו)].

ב"ה עש"ק י"ט אלול תקב"ץ פ"ק פוזנן

תחל השנה וברכותי לכבוד ידידי האלופי רוזנים ראשים קצינים נגידי נכבדי פו"מ דק"ק פפד"א יצ"ו וכל העדה הקדושה כולם יעמדו על הברכה.

אחד"ש כמשפט אקדם פניכם אוהבי בברכת השנים, כשבת המלך מלכו ש"ע על כסאו ביום הכסא הבע"ל, תזכרו לטובה להחתם לאלתר לחיים טובי ארוכי דשנים ורעננים וככל אשר תשאל נפשכם לטובה.

ידידי! זה ערך ג' שבועות ששלחתי לידכם האטעסטין, בנתיי' לא נודעתי מכבודכם דבר אם כבר שלחתם לידידי בני הגאון נ"י נוסח הפאהר שטעללונג שיבא עה"ח להושיט להמניסטער? -

יום שלשום הי' פה בערענט מברלין ובא לביתי וספרתי לו מינוי בני הגאון להרב בפפד"א ושכתבתי לפפד"א שבאם אצטרך לזה הענין דבר ממנו שבודאי

יעשה כראוי, שמח בדבר וצהלו פניו ואמר יאמר נא אדוני לבנו שבאם יבוקש ממנו דבר בענין הזה יעשה כל אשר יהי' לא' ידו. אבקש מכבודכם להודיעני מה נעשה בזה עד כה.

ידידכם דש"ת בלר"נ

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינזל

~ יז ~

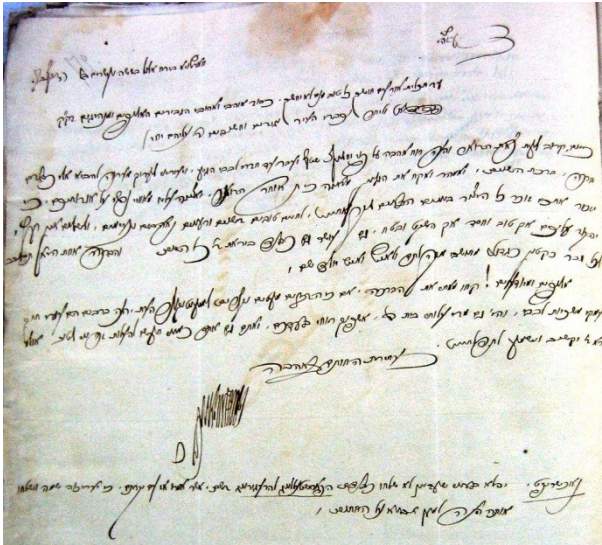
אגרת מרש"א אל קהלת פפד"א

בעזה"י ווארשוויא בירח אלול בששה ועשרים בו התקצ"ב לפ"ג

עד תכלית אור עם חושך, כל טוב מנם לא יחשך, כבוד אוהבי ואהובי הגבירים האלופים ומנהיגים דק"ק פפד"א, וליתר נכבדי העיר נגידיים וחשובים ד' עליהם יחי'.

כיום, קרוב לעת צאת הדואר והנה רוח אהבה על פני יחלוף שטף ועבר עד חדרי לבבי הגיע [עפ"י הכתוב (ישעי' ח ח): וחלף ביהודה שטף ועבר עד צואר יגיע], ויעוריני לערוך מערכה להביא אלי כבודם ברכה, וברכת השנים, ואמהר ואקח את הגליון מדאגה כי תאוחר הדואר, ואציגה עליו מאוויי נפשי על אודותיכם, כי יזכור אתכם זוכר כל היצור בימים הבאים לקראתינו, לחיים טובים דשנים ורעננים נאהבים ונעימים,

ולשלום אין קץ, יפקוד עליכם אך טוב וחסד אך השקט ובטח, גם עושר גם כבוד ביראת ד' כל היום. והברכה אחת היא תשובה לכל גבר כקטן כגדול מתושבי מקהלתם ולאיש ואיש יולד שם.

אלופים ומיודעים! קחו מאתי את הברכה, אם כי הדברים מעטים וקצרים למיעוט וקוצר העת, הנה ברבים הם עמדי תוך עמקי משכיות לבבי, והי' גם מדי עלותי בית קל, אשפוך רוחי בעדכם, ואתם גם אתם כמוני תעשו להעלות זכרוני לטוב, אולי ירא ד' יקשיב וישמע לתפלתינו. כעתירת החותם באהבה

הק' שלמה איגר

נאכשריפט [=נ.ב.], יפלא בעיני שעדיין לא שלחו כבודם הפארשטעללונג להרעגירונג דשם [=ההצהרה לשלטונות], אשר אמרו אז עם יקרתם, כי יעריכוה שמה וישלחו אותה הנה למען אבוא על החתום.

~ יח ~

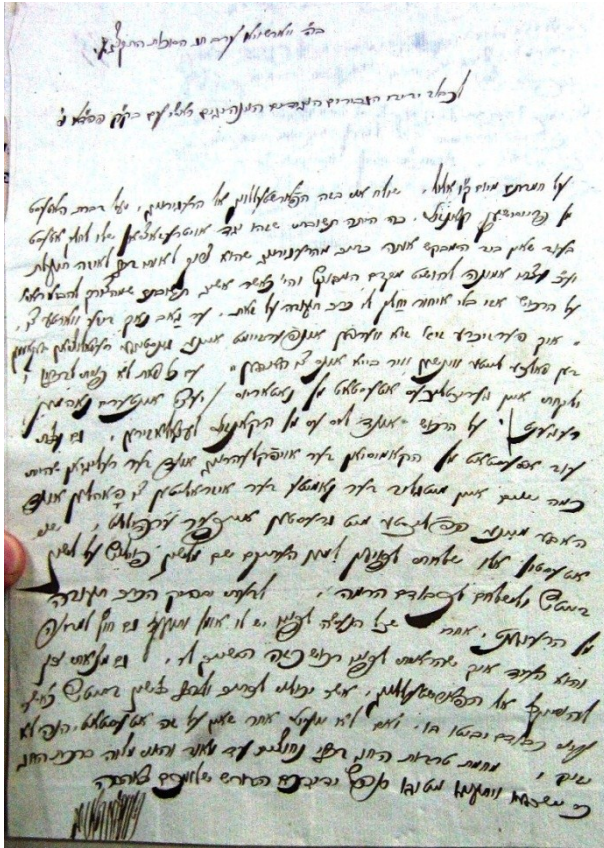
אגרת מרש"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ווארשווא ערב חג הסוכות התקצ"ג לפ"ג

לכבוד ידידי הגבירים הנגידים המנהיגים ראשי עם בק"ק פפד"א נ"י.

על חמדתם מיום כ"ו אלול, שולח אני בזה הפארשטעללונג אל הרעגירונג [=ההצהרה לשלטונות], ועל דברת האטעסט מן פריישישען קאנזול [=קאנסטילאט], כה היתה תשובתו שזהו נגד אויטרעזאציאן [=סמכות] שלו לחלק אטעסט בעוד שאין ביד המבקש אותה כתוב מהרעגירונג שהוא צריך לאותו דבר לאיזה תועלת, וע"כ עצתו אמונה להושיט מקדם המבוקש והי' כאשר אשיג תשובתם שמהצורך להביא רא' על הרכוש אזי בלי איחור יחלק לי כתב תעודה על זאת, ער גאב נאך דיזע ווארטע צו, "איך פערזיכרע זיא זיא ווערדען אונפערזוימט איינע גינסטיגע רעזאלוציאן בעקאממען דען זאלכע לייטע ווינשען וויר בייא אונס צו האבען"

[=הוסיף דברים הללו, "אני מבטיח לכם, שלא תתעכבו מלקבל החלטה חיובית, כי אנשים כאלה אנו מאחלים שיהיו אצלנו".]

עם כל זאת לא פנית לדבריו, ולקחתי איין געריכטליכעס אטעסטאט מן נאטאריוס / יעצט אונטערם נאהמען רעגענט/ על הרכוש אונד לאס עס מן הקאנזול לעגאלאזירען [=הצהרות ערכאות על הרכוש מאושר ע"י נוטריון, כעת תחת השם 'רעגענט', והנחתו לקבל אישור חוקי מהקונסול], גם קבלתי עוד אטעסטאט מן הקאמיסיאן דער אויפקלעהרונג אונד דער רעליגיאן שהייתי כמה שנים איין מיטגליד דער קאמיטע דער איזדאליטען צו פֿאהלען אונד האבע מיינע פפליכטע מיט גרעסטען אייפער ערפיללט [=כתב הצהרה מן 'ועד ההשכלה והדת', שהייתי כמה

שנים חבר ב'ועד היהודים בפולין', ומלאתי תפקידי בכל כוחי], שני אטעסטין אלו שלחתי לפויזנן למען העתיקם שם מלשון פויליש על לשון דייטש ולשלחם לכבודם הרמה.

לדעתי יספיק הכתב תעודה מן הרעגענט, אחרי שכל הנעשה לפניו יש לו אומץ ותוקף גם חוץ למדינה והוא העיד איך שהראיתי לפניו רכוש כזה השייך לי, גם מצאתי נכון להוסיף אל הפארשטעללונג, אשר יכולני לכתוב ולדבר בלשון דייטש כאשר עיני כבודם יביטו בו, ואם לא יועיל אחר שאין על זה אטעסטאט, הנה לא יזיק.

מחמת טרדות החג דברי נחוצים עד מאוד והנני מצוה ברכת החג כי ישבעו ויתענגו מטובו כנפש ידידכם הדורש שלומכם באהבה

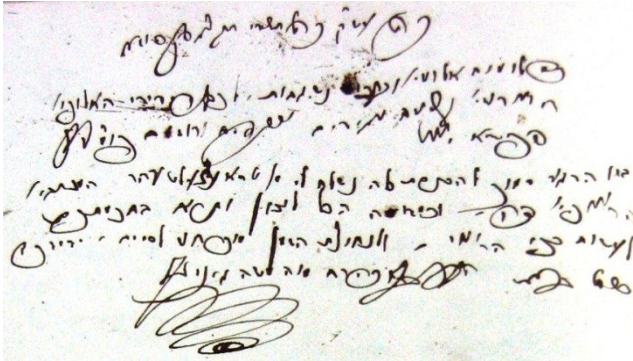
הק' שלמה איגר

~ יט ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה עש"ק כ"ה תשרי תקצ"ג פ"ק פוזנן

שלומים אלומי' וברכות נשגבות, לכבוד ידידי האלופי' התורני' קצינים נגידיים נכבדים ורוזנים פו"מ דק"ק פפד"א יצ"ו.

בזו הרגע סמוך להכנסת כלה נשלח לי מן טראנצעלעטעהר [=מתרגם] המכתבי' הרצופי' פה, וכמדומה הכל לנכון ותראו בחכמתכם לעשות כפי הראוי, ולנחיצת הזמן מוכרחני לסיים.

ידידכם דש"ת בלר"נ

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינז ז"ל

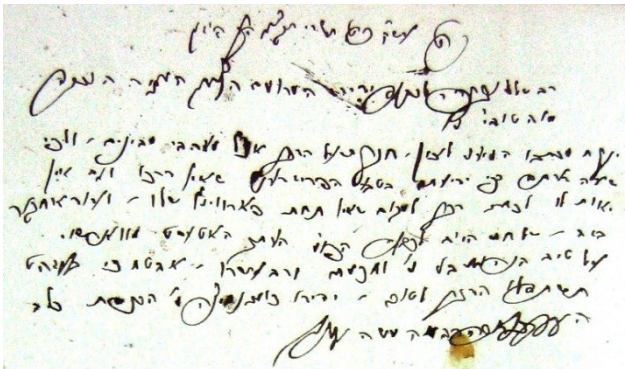
~ כ ~

אגרת מרע"א אל ר' טובי' פרעגר בפפד"א

ב"ה עש"ק כ"ה תשרי תקצ"ג פ"ק פוזנן

רב שלו' וברכה לכבוד ידידי המרומם הקצין הנגיד הנכבד מו"ה טובי' נ"י.

יקרת מכתבו הגיעני לנכון, חקרתי על הדבר אצל מאהבי מבינים, ולפי שעה דעתם כפי ידיעתם בטבע הפריזדענט [מחוז] שאין דרכו וגם אין יאות לו לכתב דבר למקום שאין תחת פארווינג [מחוז] שלו, ועוד אחקור בזה.

שלחתי היום לכבוד הפו"מ העתק האטעסט מווארשוי על טיב הנהגת

בני נ"י וחכמתו ורב עשרו, אבטח כי בעזה"י תשתדלו הדבר לטוב, ידידו כותב נחיצה מ' [=מפני] הכנסת כלה.

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינז"ל

~ כא ~

אגרת מרע"א אל ר' טובי' פרעגר בפפד"א

ב"ה עש"ק ט"ו כסלו תקצ"ג פ"ק פוזנן

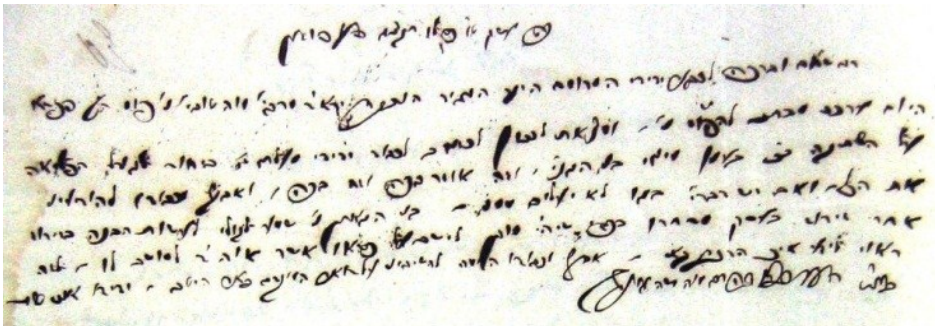
רב שלום וברכה לכבוד ידידי המרומם היקר הנגיד הנכבד ירא ד' מרבי' מו"ה טובי' נ"י פר"מ דק' פפד"א.

היום ערכתי מכתב להפו"מ נ"י, ומצאתי לנכון לכתוב לכבוד ידידי מעלתו נ"י ביחוד לגודל הפליאה על השתיקה כ"כ בענין מינוי בני הגנ"י, וזה אומר בכה וזה בכה, ואבקש מכבודו להודיעיני את הכל, ואם יש דברי' בגו לא יעלים ממני.

בני הגאון נ"י שמע לקולי לעשות הכנה בזירוז אחר זירוז בעסק מסחרו בכדי שיהי' מוכן לישוב על כסאו אשר אוה ד' למושב לו, לזה ראוי לידע איך הדבר בא, אבקש לכבודו הרמה להשיביני על דואר המוקדם באר היטב.

ידידו אר"נ דש"ת בלר"נ

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינז"ל

~ ~

היום ערכתי מכתב להפו"מ - מכתב הנזכר מרע"א לפו"מ פפד"א מיום ט"ו כסלו תקצ"ג, חסר ב'פנקס בחירת הרבנים'.

ואם יש דברי' בגו לא יעלים ממני - ראה מה שהארכנו בזה ב'מבוא' אות ו, שכבר אז הרגיש רע"א שיש מערערים על רבנות בנו.

~ כב ~

אגרת מרש"א אל קהלת פפד"א ובשוליה מרע"א

בעזה"י ווארשוויא ד' דחנוכה צ"ג לפ"ק

לכבוד האלופי' הראשים הנגידי' עקורי קרתא ק"ק פ"פורט נ"י.

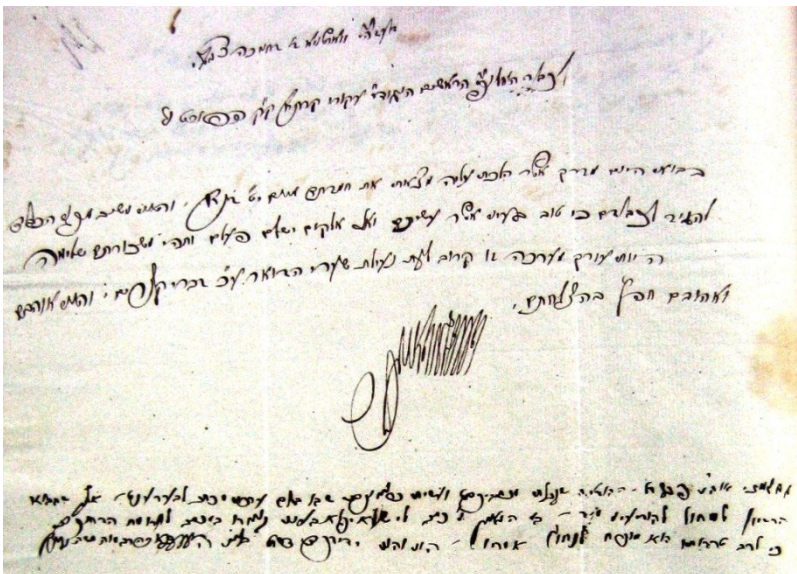
בבואי היום מדרך אשר הלכתי עליה מצאתי את חמדתם מיום י"ט דנא, והנני משיב מפני הכבוד להגיד לכבודם כי טוב בעיני אשר עשיתם ואל אלקים ישלם פעלם ותהי' משכורתם שלימה.

היותי עורך מערכה זו קרוב לעת נעילת שערי הדואר, ע"כ דברי קצרים, והנני אוהבם ואהובם חפץ בהצלחתם.

הק' שלמה איגר

גם אני [או: אנכי] אוה"נ פבשה"ט [=אוהב נפשכם פורש בשלומכם הטוב], בהודעה שקבלתי מכתביכם ועשיתי כרצונכם שבו ביום ערכתי מכתב לבערענט, אצ"ל שבבוא הרשיון למחול להודיעיני מיד, בני הגאון נ"י כתב לי שלא יפלא בעיני קצורו במכתב לתרומת הדרתכם, כי לרב טרדותיו הוא מוכרח לנחוף אמריו. הנני והנני ידידכם דש"ת בלו"נ

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינז"ל

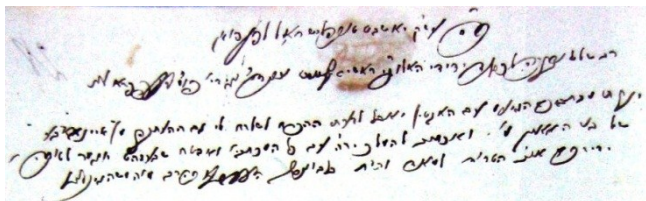
~ כג ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה עש"ק י"א שבט טובה לישראל [=תקצ"ג] לפ"ק פוזנן

רב שלו' וברכה לכבוד ידידי האלופי' ראשים קצינים נכבדי' נגידי' פו"מ דק"ק

פפד"א יצ"ו.

יקרת מכתביכם הגיעני עם האקטין [=תיק המסמכים], אבל לדעתי ההכרח לשלוח לי גם ההעתקה מן איינגאבע

[=הגשה] של בני הגאון נ"י, ואכתוב להמלך יר"ה עם כל המכתבי' ואבטח שבעזה"י יוגמר לטובה.

ידידכם או"נ הטרוד למאד ודש"ת בלב ונפש

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינזצ"ל

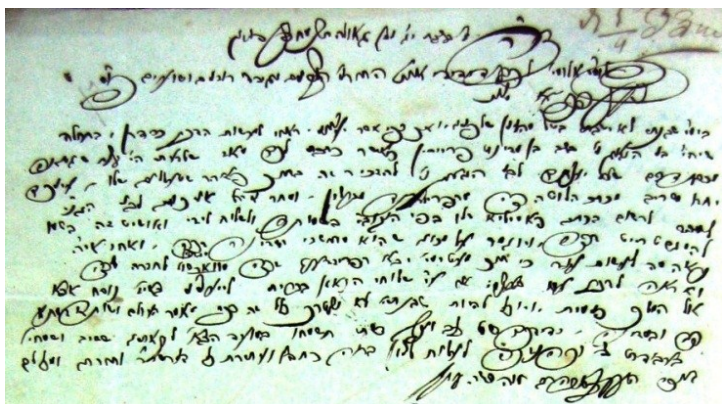
~ כד ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ד' בשבת י"ג ניסן גאולה תצמח [=תקצ"ג] פ"ק פוזנן

שלומי' אלומי' לכבוד ידידי או"נ התורני' הקצינים נגידי' רוזנים ושועים

פו"מ דק"ק פפד"א יצ"ו.

בימי' שבנתי' לא ישבתי בטל מהענין שלפנינו, ואך כפי אשר יעצונו ראוי לעשות הדבר כסדרן, בתחלה שיהי' בני הגאון נ"י בשם בן מדינת פרייסין כאשר כתבתי

לכם מאז שלדעתי הי' קצת שגיאיה מכבודכם שלא יעצתם לבני הגאון נ"י להזכיר זה

בתוך פאהר שטעלונג [=הצהרה] שלו, עיניכם יחזו משרים מכתב הלוטה פה מהפריזדענד [=נשיא המחוז] מברלין, ומחר אי"ה אני כותב לבני הגנ"י למהר לרשום בכתב פאמיליא [=משפחה] שלו כפי הנקובי' בשמותם ולשלוח לידי ואושיט זה בשמו להמגסטרייט [=משרד העירוני] דפה, ויוגמר על מכונו שהוא מתושבי המדינה דפה מברלין, ואח"כ אי"ה נראה מה לעשות עוד כי תוך מעט ימי' יבא הפריזדענט דפה מווארשוי' לחברה דפה, ואראה לדבר עמו בעצמי או ע"י שלוחי הנאמן בברית לייעצני באיז' נוסח אבא אל המלך פנימית, ויוכל להיות שבנתי' לא יצטרך כלל זה כפי מאמר העולם ושותא דמתא פה ובמדינה.

ידיכם או"נ בלב ונפש דש"ת תשמחו במועד הבא' לקראתינו ששים ושמחי' בעבודת ה' וכה נזכה לעלות לציון ברנה כחפץ ועתירת כל דורשי ד' ותורתו ומכללם אנכי

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינז"ל

~ ~

מכתב הלוטה פה מהפריזדנד מברלין - בס' 'פסקים ותקנות רבי עקיבא איגר' (חלק מכתבים מכתב י) נדפס "מכתב שתדלן מברלין בענין מסירת בקשת רבינו לשר המדינה" (נדפס מחדש ב'שר'ת רעק"א' ח"ה), בזה"ל:

ב"ה, בערלין יום וי"ו עש"ק טית ניסן תקצ"ז לפ"ק

שלום וישע רב לכבוד ידידי ומחו' הרב הגאון הגדול פאר ומופת הדור נשיא דא"י כש"מ מהו' עקיבא איגר נרו יאיר לנצח אמן.

עתה באתי להודיע, שפקודתי שמרה רוחי וזרזתי לעשות פארשטעלונג למינסתר, ומסרתי לו בעצמי, והנה בזה יקבל הרב הגאון נר"ו כתב על מסירת הפארשטעלונג למינסתר, ובגוף הדבר אקוה ברצות ה' שיתן המניסתר מקום לדברי למלאות רצוני, ואנכי לא אמנע מלדרוש היטיב היטיב על תשובות המניסתר ואז אבא בארוכה.

ומחמת עש"ק אקצר, כ"ד ידידו ומחו' המוכן בכל עת לפקודתו,

הק' מיכל פרענקל.

תאריך המכתב משנת תקצ"ז, אבל ככל הנראה היא טעות המעתיק וצ"ל תקצ"ג [באותה שנה גם כן חל ט' ניסן בעש"ק], ונוגע לענין סידור רשיון לבנו רש"א.

לייעצני באיז' נוסח אבא אל המלך פנימית - בספר 'כגובה הארזים' (פרק כ אגרת ב) נדפס מכתב בכת"י רש"א לאביו בתאריך "עש"ק ח"י תמוז צ"ג", בשלהי האגרת כותב: מכתב אדוני אמ"ו רצוף במכתבו לאחי המופלג נ"י הגיעני, ואם אפשר להודיעני כל פרטי התנאי' השייכים להבערגער רעכט, אבקש כי ימחול להודיעני, כי בלעדי נכסוף אנכי לדעת עד כמה גבר חסד המלך. וע"ד שהציע הרב וויערישוב, דבר זה אינו נכנס בלב שום שומע, ויש בלבי איזה דרכים אחרים, ונראה מה יאמר ד'...

ויוכל להיות שבנתי' לא יצטרך כלל זה... ושותא דמתא פה ובמדינה - אפשר הכוונה על שינוי מעמד החריות שקיבלה עיר פוזנא באותה זמן, ראה להלן אגרות כה, כז.

~ כה ~

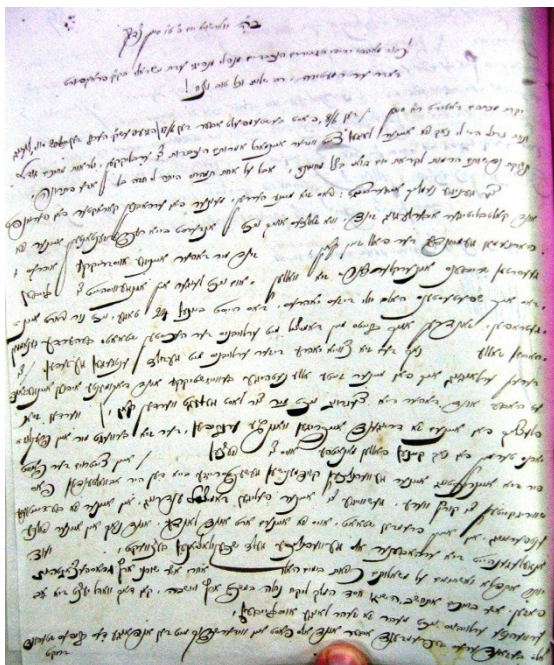
אגרת מרש"א אל קהלת פפד"א

מכתב זה כתב רש"א בכתב ידו רובו בלשון אידיש-דייטש ומיעוטו בלשה"ק, כתשובה על מכתבם שהי' נכתב ג"כ בלשון זה, וראה ב'מבוא' שיתכן שע"כ שינה וכתב בלשון ההיא להראות להם שלא חסר לו ידיעת אותה לשון, כפי שהי' רצון איזה חברי הקהלה. - 'בפנקס בחירת הרבנים' הנ"ל גם נמצא העתק מכתב זה כולו בלשון אידיש-דייטש ע"י ה'נאמן ומתרגם' הג"ר צבי הירש באשוויץ ז"ל מורה הוראה: "ממני איבער זעצט [=מתורגם] את גוף אגרת של הרב הגאון הנ"ל החתום למטה, צבי הירש ב"ה מאיר באשוויץ". בהעתקתו יש כמה שינויים פחותי ערך, איזה מהם הכנסנו בסוגריים כאלו <.>

ב"ה ווארשויא יום ב' ט"ו סיון צ"ד לפ"ק

לכבוד מאהבי ידידי הגבירים הנכבדים מנהלי מנהיגי עדת ישראל בק"ק פראנקפורט דאדר עיר המעטירה, רב שלום וכל טוב נצח!

יקרת מכתבם דאטירט ר"ח סיון /דען 8/6, פאסט בעשטעמפעלט אבער דען 17/6/ הגיעני עש"ק העבר דען 20 יוני, לעונג ונחת גדול הי' לי נאך זא איינער לאנגען צייט

ווידער איינמאהל אמרותם הנכבדות צו ערבליקען, ולראות מתוכם גודל תשוקת נפשותם הרמות לקראת יום בואי בצל מחנותם, אבל על אחת תמהתי היתה לי [חי]דה בל אדע פתרונה.

צור געניגע נעמליך איבערצייגט: דאס זיא מיינע העררען, מעננער פאן ערהאבענן קאראקטער פאן פערנונפט אונד קאלטבלוטיגער איבערלעגונג זינד, וויא זאלכעס אויך ניכט אנדערסט בייא רעפרערזענטאנטען איינער זא פארנעמען געמיינדע דער פאלל זיין קאן.

זינד מיר דאהער אייניגע

אויסדריקע איהרעס געהרטען שרייבענס אונערקלערבאר זיא וואללען "אום ניכט לענגער אין אונגעוויסהייט צו בלייבען, דאס איך שפעטעסטענס האלב יולי

דיזעס יאהרעס, דאס הייסט ביזזען 24 טאגע, ניכט נור דארט איינגעטראפן, זאנדרען אויך ברייטס מיין דאמיציל מיט ערלויבניס דער העכסטען שטאאטס בעהערדע גענאמען האבען זאללע".

נאך דעם דיא צווייא יאהרע דיזער ערלויבניס מיט געדולד ענטגעגען געזעהען. /צו דערען ערלאנגונג איך פאן מיינער זייטע אללע נעטהיגע בעווייזשטיקע אונד דאקומענטע איהנען איינגעזאנדעט האבע אונד דאהער דיא צעגרונג ניכט מיר צור לאסט געלעגט ווערדען קאן. / ווערדען זיא פלעצליך פאן איינעם זא דרינגענד אייפריגען וואונשע ערגריפען, דער זיע בעוועגט מיר איין פרעקלוזיאהנס טערמין פאן נאך קיינען פאללען {האלבע} מאנאטהע אויס צו העצען / איין צייטרוים דער פאסט פיר דיא איינריכטונג איינער געוועהנליכען קויפמענישען געשעפטסרייזע בייא דען היר אבוואלטענדען פאס שוויריגקייטען צו קורץ ווערע, געשווייגע צו איינער פעליגען דאמיצאל ענדרונג, אין איינער זא בעדייטענדע ענטפערונג, אין איין פרעמדען שטאאט, אויס זא איינעם ארט אונד לאנדע, אונד נאך אין איינער זאלכע אנגעלעגענהייט דיא ערהאבענער אלס געוועהנליכע געלד שפעקולאציאנען בעצוועקט.

[=יקרת מכתבם מתוארך ר"ח סיון - 8/6, אך נחתם בדואר 17/6 - הגיעני עש"ק העבר ב-יוני 20. לעונג ונחת גדול הי' לי לאחר זמן כה רב לראות שוב פעם אמרותם הנכבדות, ולראות מתוכם גודל תשוקת נפשותם הרמות לקראת יום בואי בצל מחנותם, אבל על אחת תמהתי היתה לי ח[י]דה בל אדע פתרונה.

אני משיכנע שהאדונים הנכבדים הם אנשי מדה בני בינה עם מחשבה שכלית, שהם הראויים לייצג קהלה נכבדת כזאת.

לכן ביטויים אחדים ממכתבכם הנכבד בלתי מובנים: "לא להשאר יותר במצב אי-ידיעה, מוטל עלי לא יאוחר מחצי יולי שנה זו, דהיינו תוך 24 יום, לא בלבד להיות שם, אלא גם לקבל רשיון התיישבות מהשלטונות".

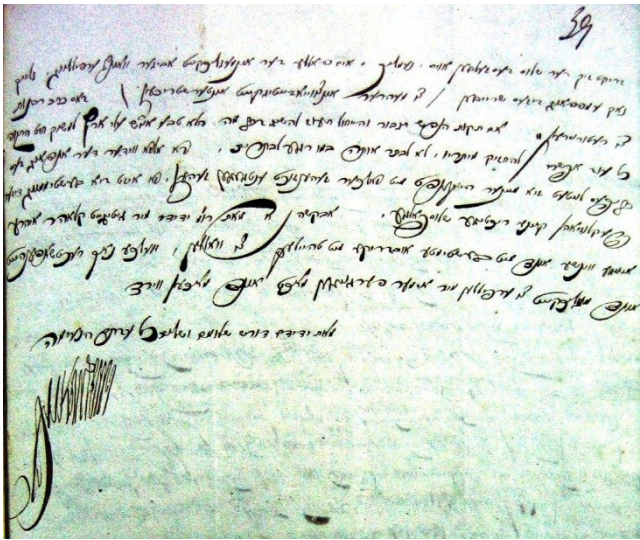
לאחר שתי שנים שהמתנתם בסבלנות על סידור הרשיונות / עבור קבלתם מצידי עשיתי את כל האפשרי ויש בידי הוכחות ומסמכים על כך ושלחתי אותם אליכם, שמהם מתברר שהעיקוב לא באשמתי / פתאום אתם פונים אלי בדרישה נמרצת שתוך זמן בלתי סביר של פחות מחודש עלי לעמוד בזה, בזמן שאפילו סידור הכנת נסיעה רגילה לצורך מסחר הי' כאן דבר הקשה בזמן קצר, ואין צריך לומר בשינוי מגורים, ובמיוחד במרחק כזה גדול, בעיר זר, במקום ומדינה אחרת, וכן דרוש לזה הוצאות גדולות יותר מהרגיל].

ועוד יותר אתפלא ואשתומם על משאלותם כזאת בימים האלו אחרי אשר שוכני ארץ גראסערצאגטוהום פאזען, אשר בתוכם אתחשב, השיגו חסד המלך ליקח נחלה במשפט ארץ ויושביה, >(און זא פערן זיא מאכט זיא ערלויבניס נאך געזוכט ווערדען האבען [=ובמיוחד שעשינו מאמץ לקבל את הרשיון])<, קאן דאך וואהל יעצט

דיא אָב ערוועהנטע ערלויבניס ניכט מעהר זא זעהר לאנגע אויסבלייבען [=לא יכול כעת מתן הרשיון להתאחר עוד כל כך].

אלס בעזאנדערעס בעפרעמדענד אבער אונד אלס פאסט אין ווידערשפרוך מיט דען אנפאנגע דעס בריפעס שטעהענד, דריקט זיך דער שלוס דעסזעלבען אויס, נעמליך "אים פאללע דער אונמעגליכקייט אביגער וואונש ערפילונג, גלייך נאך עמפפאנג דיזעס שרייבען / צו מעהרער אונצווייאזייטיגקייט אונטערשטריכען/ דאס כתב רבנות צו רעטורנירען" [=במיוחד מוזר וגם סותר את מה שכתוב בתחלת מכתבכם לעומת מה שכתבתם בסופו, דהיינו "באופן שאי אפשר למלאות את הבקשה הנזכרת, תיכף

אחר קבלת מכתב זה / וכדי שלא להניח צד ספק נרשם בקו תחתון/ להחזיר את כתב הרבנות"], אם תקות הנפש תגבור והייחול תעוז להשיג דבר מה, הלא טבע אנוש עלי ארץ למשוך חוט התקוה כל עוד אפשר להחזיק מיתריו, לא לבתר אותה במו רגע לבתרים, זא אלזא ווידער דער אנפאנג דעס בריפעס לויטעט זיא מיינער

הינקונפט מיט זאלכער זעהענזוכט ענטגעגען זעהען, זא איזט דיא בעשטיממונג דיזער פרעקלוזיאהן קיינע ריכטיגע שלוספאלגע [=כפי שנראה מתחלת המכתב שכתבתם שאתם מצפים לבואי בגעגועים, אם כך מה שכתבתם בסוף לא מתאים לפתיחה].

אבקשה נא מאת ר"מ ידידי מיר גיטיגסט קלאהר איהרע אייניגע ווינשע אונד מיט בעשטימטע אויסדריקע מיט טהיילען צו וואללען, וועלכע נאך רעכטשאפענהייט אונד מעגליכקייט צו ערפיללען מיר אימער פערגניגען מאכט אונד מאכען ווירד [=אנא בטובכם להודיע בצורה ברורה את בקשתכם בביטויים מדויקים, שאוכל למלא אותם באמונה במדת האפשר, וזה יעשה לי עונג רב].

מאת ידידכם דורש שלומם ושלום כל עדתם הנעימה

הק' שלמה איגר

~ ~

יקרת מכתבם דאטירט ר"ח סיון / דען 8/6, פאסט בעשטעמפעלט אבער דען 17/6 / הגיעני עש"ק העבר דען 20 יוני - רש"א מדגיש שמכתבם ה' מתוארך ר"ח סיון 6/8 למספרם, אבל

חתימת הדואר הי' ביום 6/17, ולא הגיע לידו עד ערב שבת פ' נשא י"ג סיון 6/20 למספרם. - כנראה רצה בזה להוכיח שיש דברים בגו, ובכוונה נתעכב שלוח מכתבם (יתכן ע"י אחד מהמעוררים על התמנות שלו), ובזה נגרעו לו למעלה מעשרה ימים מזמן המיועד בחצי חודש יולי.

~ כו ~

אגרת מר' זלמן מדאנציג אל ר' טובי' פרעגר ור' קלמן בפפד"א

כותב המכתב ר' זלמן מדאנציג בפוזנא נזכר ב'אגרות רעק"א' (ס' צח): "המציאיו עצמם לעסק מצוה זו להיות לי לעזר אנשים יקרים אשר בשמם יקראו התורנים היקרים... ר' זלמן דאנציג סג"ל נ"י... השתדלו בכל ענינים השייכים לקראנקין אנשטאלט ככל הצורך בטורח רחב ובהשגחה פקיחה הכל על צד היותר טוב, ראית ושש לבי על גודל כשרון מעשיהם באמת ובצדק...". וראה עוד 'פסקים ותקנות להגרעק"א' (תשובה י', נדפס בשו"ת רעק"א ח"ה הוצאת המאור).

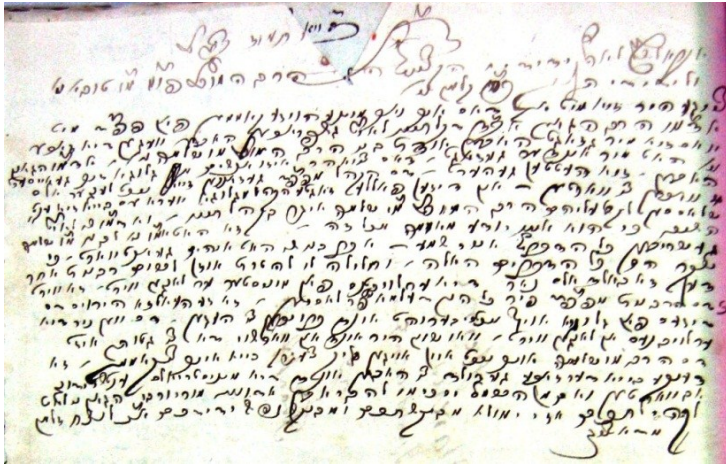
המכתב ממוען אל פו"מ פפד"א ר' טובי' פרעגר [ראה עליו למעלה בשולי אגרת ח] ור' קלמן ששימש בתור 'ויצע הפרנסים' (ראה אגרת ל), כנראה הוא "קלמן ב"ר חיים בר"ה" החתום על כתב קבלת שמואל האלדהיים. אביו כנראה ר' חיים ב"ר צבי הירש גבאי דגמ"ח נפטר ג' אדר א' תקס"ה, אמו מרת צרענצה נפטרה כ"ז טבת תקע"א (עפ"י 'פנקס חברה קדישא').

ב"ה [ח] תמוז צ"ד לפ"ק

אקרא לשלום לאה' ידידנו הקצינים ה"ה הרב המופל' פו"מ מ"ו טובי' נ"י ולידידי הקצין כ"ה קלמן נ"י.

צייגע היר דאמיט אן דאס איך נאך מיינע הויזע קאממען פין פפ"ד מיט אדמ"ו הרב הגאון אב"ד דק[ה]לתינו לאי"ט גשפראכען האבע וועגען דיא דזיגע וואס זיא מיר גזאגט האבען אודת בנו הרב המופל' מו' שלמה נ"י, אדמ"ו הגאון נ"י האט מיר אונד ער געזאגט, דאס צוואהר איזו אנשים מק' גלוגא זיך געאייסערט האבען, זיא העטטען געהערט, דס הקהל מפפ"ד געזאנען זייא ניכט לענגער אלס 4 וואכען צו ווארטען, און דיזען פאללע זאגטע הקהל מגלוגא ווערא עס בייא זיא ענטשלאססען לקבל עליהם הרב המופל' מו' שלמה איגר בקהלתם, ואדמ"ו שי' לאי"ט השיב כי הוא איננו יודע מאומה מכל זה, זא האט אמ"ו נ"י לבנו מו' שלמה געשריבען כל הדברים אשר שמע, אבל בנו שי' האט איהם גור אנטווארט, כי שקר הם כל הדברים האלה, וחלילה לו להטות אוזן לשום רבנות אחר דען זא באלד אלס נאר דיא ערלויבעניס פון מיניסטער ערלאנגען ווירט, זא ווירט ניכט דס הרבנות מפפ"ד פיר כל הון דעלמא פראסזען, זא זעהע אלזא הירויס דס דיזער פאן גלוגיא אויף ניכטס

בערוהט אונד ברייסען צו העבען, דס ווען נור דיא ערלויבנעס אן לאנגען ווירט, וואו שוין היר אונד און ווארשוי זא צו גטוהן איזט דס הרב מו' שלמה אויך ניכט איין אויגען בליק צעגרן בייא אייך צוקאממען, זא דענקע בייא דער זאכע געדולד צו האבען אונד דיא מיניסטריאום ענטשיידונג אבווארטען [=אני מודיע בזה לאחר ששבתי לביתי מפפד"א דיברתי עם אדמ"ו הרב הגאון דקהלתינו לאי"ט, בנוגע מה שאמרתם לי אודות בנו הרב המופל' מו' שלמה נ"י, אדמ"ו הגאון נ"י אמר לי על זה, נכון שאיזה אנשים מק' גלוגא הציעו, ששמעו שקהילת פפד"א בדעתם שלא להמתין יותר מד' שבועות, ובאופן זה אמרו הקהל מגלוגא שהסכימו לקבל עליהם את רש"א בקהלתם, ואדמ"ו שו' לאי"ט השיב כי הוא איננו יודע מאומה מכל זה, וכן כתב אמ"ו נ"י לבנו מו' שלמה כל הדברים אשר שמע, אבל בנו שו' השיב לו כי שקר הם כל הדברים האלה, וחלילה לו להטות אוזן לשום רבנות אחרת, ותיכף שיקבל הרשיון מהמושל לא יעזוב הרבנות מפפד"א בעד כל הון דעלמא, ע"כ נראה מתוך זה שדבר זה מגלוגא היא בלי יסוד, ותיכף

שיקבל הרשיון, שכבר התעסקו בענין זה פה ובווארשא, לא יתעכב הרב מו' שלמה כהרף עין מלבוא אליכם, ולכן לדעתי על דבר זה יחכו בסבלנות, וימתינו על החלטות הממשלה], ואם מן השמים

יסקימו להביא בן אדומ"ו מורי ורבי הגאון שלא"ט לקהילתכם אזי ימולא מבוקשתכם ומבוקש נפש ידידכם א"נ לנצח

זלמן מדאנציג

~ כז ~

מכתב מקהלת פפד"א אל רש"א

ב'פנקס בחירת הרבנים' הנ"ל נמצא טיוטה זו בלי חתימות, ובכמה מקומות מחקו ותיקנו, והעתקנו גם שורות הנמחקים. הוספנו את תאריך המכתב עפ"י תשובת רש"א (אגרת כח).

[כ"ב תמוז תקצ"ד]

השוכן שמי שמים, ורוקע ארץ עלי מים, ולכל חי חותך חיים, יפרוס סוכת שלום, לאדוננו מורינו ורבינו הרב הגאון הגדול ונגיד מוה"ר שלמה נרו יאיר וזרח כשמש בצהרים.

מכתבו היקר והנכבד מיום ב' ט"ו סיון הגיע עדינו, במועדו ובזמנו לתארת נפשינו, האמנם ימי הירידים אשר היו ממשמיים ובאים לפנינו, וגודל טרדות יומי דשוקא בעצמם לא נתנו לנו מקום למלא חפצנו, להשיב תשובה נכונה למעלת כבוד אדוננו, ועל כן בטוחים אנחנו במדת טוב וגודל ענותנותו שיסלח נא בעדינו, אם אחרנו די השיב תשובתנו, עד כה.

אום זא מעהר קעננען וויר האפפען דש מעלת כבוד תורתו אונס פערצייען ווערדען, ווען וויר צו איהרער בערוהיגונג אונס פערנאלאסט פינדען, פאלגאנדעס למעלתו הרמה מיט צו טהיילען וויא דורך אדם גדול חכם ונבון כמוהו זיא אן אונס אין איהרעס ווערטעהען בריפע אויף געשטעלטען פראגען, געניגענד לפי אמתתם אויב איינאנדער זעטצען קעננען [=וכן יותר יש לקוות שכבוד תורתו יסלח לנו, כאשר אנו רוצים להרגיע אותו, נאלצים אנו להודיע למעלתו הרמה כאשר אדם גדול חכם ונבון כמוהו במכתבו החשוב הציע לפנינו שאלות לפי אמתתם, רוצים אנחנו ליישבם אחד אחד].

אין דער פאר אויז זעטצונג [=בהנחה] שראש דברינו אמת כאשר למחזה עיניו הטהורים במכתבנו מ"ח סיון העבר שתאות נפשינו לקראת יום בוא בצל מחנותנו, עם כל זאת לא נעלם מאדוננו מורינו ורבינו מקרא מלא דבר הכתוב [משלי יג יב], תוחלת ממושכה מחלת לב, בעזיענדערס זא נאך דעם אנשיין <למי השגיהו בע?> [=במיוחד לאחר שנדמה] שעדיין רפה הדבר בעיני כבודו ליתן איתן מושבו בתוכינו מטעמים המבוארים בסמוך ואלה הם,

ערשטענס זא עס דאך שאָן זא ווייט געדיהען איזט דש יושבי הערצאגטהום פאזען אלס נאטוראַלאַזירט ערקלאָרט ווארדען, אונד דעם צו פאלגע שאָן מעהרערע ממחוז פאזען דש שטאאט בערגער רעכט במדינתינו ער וואָרבען [=בראשונה, שזה כבר מתברר שיושבי נסיכות פאזען מוצהרים כאזרחים ובהתאם לכך רבים אחרים ממחוז פאזען קיבלו את תעודת האזרחות הממלכתית], ועדיין אדוננו מורינו ורבינו אשר מצודתו פרוסה עלינו עומד בַּחֲזָק מרחוק, וועלכעס דאך [=אשר] בלי ספק לשר ונגיד כמוהו, כבר הי' נקל להשיג כאחד מהם.

צווייטענס זא אדוננו מו' שי' שאן לענגער אלס שנתים ימים כתב הרבנית ערהלטן האבן אונד דעם אונגעזוכט במשך זמן רב הזה קיינע גלעגאנהייט געזוכט האבען וועניגסטענס אין דיזען ווייטען צייטרוים דער היזיגען געמיינדע מיט איהרעם ווערטעהען בעזוכע צי בעעהרען [=השנית, כי אדוננו מו' שי' כבר יותר משנתים ימים

שקיבל כתב הרבנות, ובמשך זמן רב הזה לא ביקש הזדמנות לכה"פ במשך אריכת הזמן לכבד קהלתנו בביקורו היקר].

דריטענס בהיות שיצא קול המון דש זיא גענייגט זינד איינע אונלענגסט פאקאנט גווארדענע שטעללע אין גלאגויא אן צו נעמן [=שלישית, בהיות שיצא קול המון שנוטה לקבל עליו את המשרה הפנויה בגלאגוי].

ומצורף לזה שרוב אנשי קהלתינו צו דארויף דרינגען באלדיגסט איינען רב אין איהרער מיטטע צו זעהען, אונד אויס אביגען גרינדאן פיל מעהר גלויבען דש מעלתו ניכט וויללענס זינד דיזע שטעללע היר צו בעקליידען [=עומדים על כך לראות במהרה רב בקרבם. ומסיבות הנ"ל חושבים יותר שכבוד מעלתו אין רצונו לקבל את המשרה הזו], ומי יעצור בעד ד' אם כבודו יבושש עוד זמן זמנים טובא לבוא על דגלו ועל מחנהו.

בעזאנדערס קאמאן צו געוואָרטליגען האט, דש בימים הבאים איין געזעטן ערשיינען ווירד, דש במדינתנו קיין ראַבינער אן געשטעלט ווערדן זאלל דער ניכט עקסאטענירט זייע [=במיוחד הביא להחלטתינו, כי בימים הבאים יופיע חק, שבמדינתנו לא יעמידו שום רב מבחוץ], ומה שיעשה הזמן יעשה השכל.

מתוך כל הדברים האלה יפתחו לנגד עיניו הדברים אשר לא מראש בספר דברינו סתרי הדברים אשר חזו לחדה על נוכתם באין תהפוכות, אונד דירנען וויר דעמנאך למעלת כבוד תורתו צור נאכריכט, דש וויר בצורף איזה יחידי סגולה בעשלאסען האבען ליקרת כבודו מיט צו טהיילען פאלס אדמ"ו אנטשלאסאן זינד אונזער פערלאנגען געניגע צו לייסטען להיות עטרת ראשינו מנהל עדתנו, בעליהבען מעלתו איינע רייע איבער פראנקפורט נאך בערלין באלדיגע פארצונעמן און אנגעלעגענהייט דאס שטטאטס בערגער רעכט נאך צו זוכען, למען תהי' מחשבתו נכרת מתוך מעשיו, אונד ביא דיזער גלעגענהייט קעננען זיא זיך אייניגע טאגע היר זיא פערוויילען זא דורך וויר האפפען קאננען, דש דורך איהרען פערזאָנליכען בעזוך, אללעס בערוהיגט זיין ווירד, וכל העדה יצ"ו זיך אלס דאָן מיט פארגניגען פערשטעהען ווערדען, ביס זעעהין זיך צו בערוהיגען, אונד ערוואָרטונג דעסען זעהען וויר תשובתו הנכבדה בפאסט המוקדם ענטגעגען אונד פערהאַבבען [=ובזה אנו מודיעים למעלת כבוד תורתנו, כי אנחנו בצורף איזה יחידי סגולה החלטנו להודיע לכבוד אדמ"ו שאם אדמ"ו החליט להיענות לבקשתינו להיות עטרת ראשינו מנהל עדתנו, יואיל מעלתו לערוך מיד נסיעה לברלין דרך פרנקפורט, ובאותו הזדמנות לבקש רשיון אזרחות, למען תהי' מחשבתו נכרת מתוך מעשיו, ובאותו הזדמנות גם יכול להתעכב פה ימים אחדים, ותקותינו שעל ידי ביקורו האישי ירגיעו את כולם, ויהי' היכולת אז לכל העדה יצ"ו להבין מתוך עונג, עד שיראו להרגיע. ומצפים אנו לראות תשובתו הנכבדה בדואר בהקדם האפשרי].

ידידיו הדורשים שלומו ושלום ביתו וטובם כל הימים באמת ובתמים

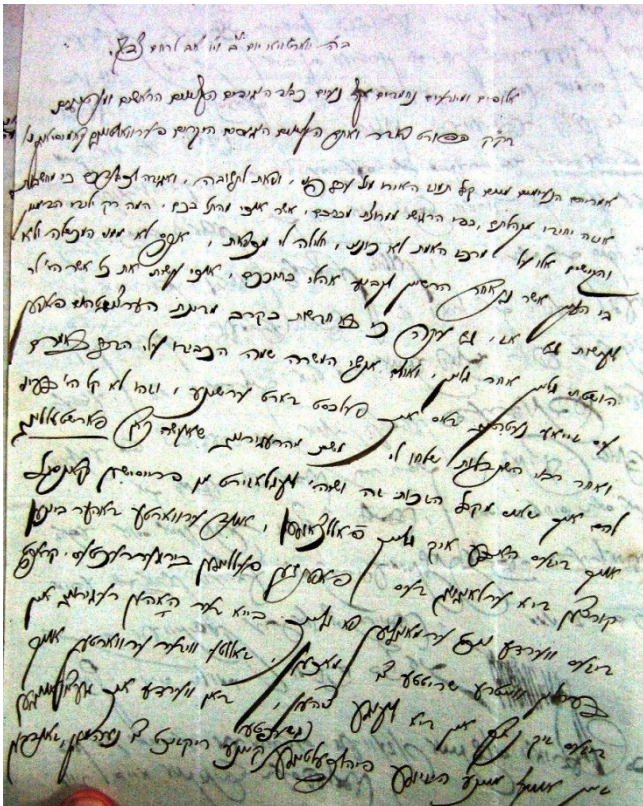
~ כח ~

אגרת מרש"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ווארשוויא יום ב' וי"ו אב לרחם צד"ק

אלופים ומיודעים נחמדים אף נעים כבוד הנגידים הקצינים הראשים ומנהיגים דק"ק פ"פורט דאדר ואתם הקצינים הנגידים היקרים פירוואלטונגס קאמיסיאן נ"י.

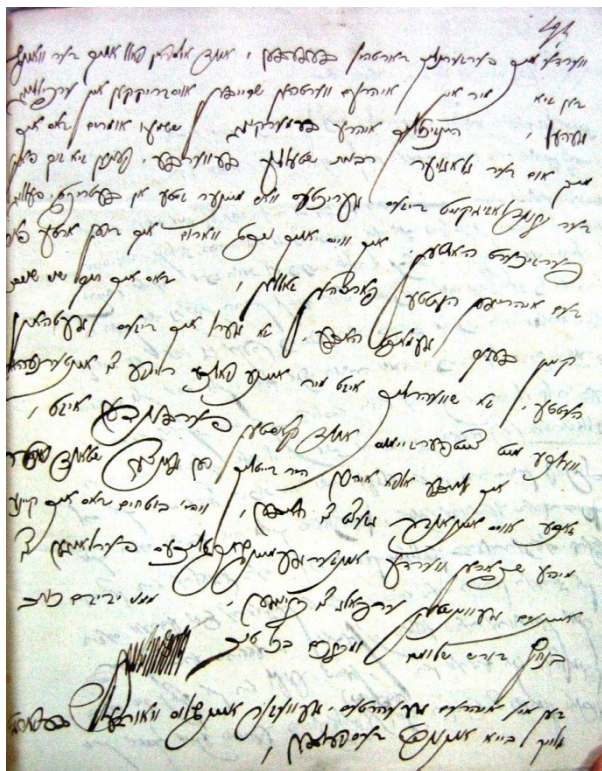
אמריהם הנעימים מיום כ"ב תמוז האירו מול עבר פני, וזאת לתשובה, ואגידה לכבודכם כי מחשבות איזה יחידי מקהלתם, כפי הרגישי ממרוצת מכתבם, אשר אנכי מהתל בכם, המה רק ילודי הדמיון והקושים אלו על מרכז האמת לא כוננו,

חלילה לי מכזאת, אפס לא ממני המכשלה ולא בי העון אשר נתאחר הרשיון לקבוע אהלי בתוככם, אנכי עשיתי את כל אשר הי' לי לעשות גם אז, גם עתה כי בא חדשות בקרב מדינת הערצוגטהום פאזען הושטתי גליון אחר גליון, ואולם אנשי המשרה שמה הכבידו עלי הדבר באמרם עס זייאע נעטהיג דאס איך זעלבסט דארט ערשינע =שנחוץ להם שאני בעצמי אופיע שם], וזהו לא קל הי' בעיני ואחר רבוי השתדלות שלחו לי משם מהרעגירונג שאעשה כאן

פארשטעללונג [=הצהרה] להם איך שאני מקבל הזכות זה ושיהי' לעגלאזירט מן פריישישען קאנסול אויך דיזעס האבע איך גלייך פאללצאגען, אונד ערווארטעס דאהער ביינען קורצען דיא ערלאנגונג דעס פאסענדען פעלליגען בירגערעכטעס קראפט דיזעס ווערדע ניכט ערמאנגלען זא גלייך בייא דער האָען רעגירונג אין

בערלין ווייטרע שריטטע צו מאכען, זאלטע ווידער ערווארטען אויך דיזעס זיך נאך אין די לענגע ציהען, דאן ווערדע איך געצוואונגען זיין אויף מיינע היזיגע פיהלפעלטיגע גשעפטע קיינע ריקזוכט צו נעהמען, זאנדרען ווערדע איך פערזעהנליך דארטהין בעגעבען, אונד אלס?אן פאלל אויך דער וואונש דען זיא מיר אין איהרעם ווערטהען שרייבען אויסדריקקען אין ערפיללונג געהען [=ושיהי' מאושר חוקית ע"י קונסול של פרייסן, גם זה סדרתי תיכף, ומחכה אני לקבל בקרוב את בקשת ההתאזרחות המתאימה, כאשר כל זה לא יחסר נוכל לעשות את הצעדים המתאימים אצל השלטונות בברלין. אם יתברר שיקח איזה זמן, > אז אהיה מוכרח להתעלם ולוותר על

עסקיי כאן ואצטרך באופן אישי להגיע לשם, בכל מקרה גם בקשתכם שהבעתם במכתבכם הנכבד תתמלא במילואו].

הינזיכטלעך איהרע בעמערקונג ששמעו אומרים דאס איך מיך אום דער גלאוגיער רבנות שטעללע בעווערבע, קענען זיא זוך פאנן דער גרונדלאזיגקייט דיזעס געריכטעס וואס מיינער זייטע אן בעטריפט, פעלליג פערזיכערט האלטען, איך ווייס אויך ניכט ווארום איך דיזען ארטע פאר דעם איהריגען העטטע פארציהען זאללען [=ומה שהערתם ששמעו אומרים שאני מציג את

מועמדתי לרבנות גאלאגוי, אודיע לכם מצדי מה שנוגע אודות השמועה הזאת, אני יכול להבטיח שאין לי מושג למה עלי לתת דין קדימה למקום ההוא ממקומכם].

דאס איך תוך שני שנים קיין בעזוך געמאכט האבע, זא גערן איך דיזעס געטהאנן העטטע, זא שוועהרליך איזט מיר איינע זאלכע רייזע צו אונטערנעהמען וועלכע מיט צייטפערזיימנס אונד קאסטען פערבונדען איזט [=וזאת שלא ערכתי ביקור תוך

שני שנים, הייתי עושה דבר זה בחפץ לב, אך מאד קשה לי לעשות נסיעה כזאת, הכרוך בבזבז זמן וממון].

איך גלייבע אלזא איהנען היר דייטליך דען גאנצער שטאנד איהרער זאכע אויס איינאנדר גזעצט צו האבען, ויהי' בוטחים דאס איך קיינע מיהע שפארען ווערדע אונזער געמיינשאפטריכעם פערלאנגען צו איינעם געווינשטען ערפאלג צו בריןגען [=אני מאמין שבזאת הבהרתי באופן יסודי את מצב העינים, ותהיו בוטחים שאני לא אחסוך מהמטרות המשותפות לנו להביא לידי תוצאה המקווה].

ממני ידידם כותב בנחץ דורש שלומם ומברכם בכל טוב

הק' שלמה איגר

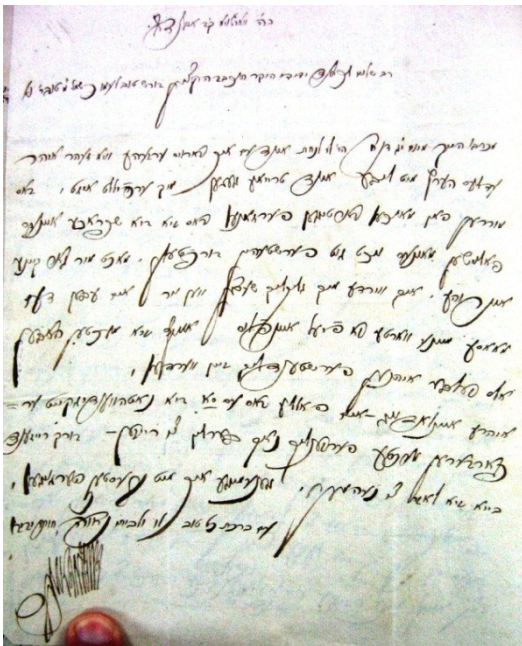
דען אין איהרעם געעהרטעס, געוועזנר איינשלוס וואורדע בעזארגט גלייך בייא אנקונפט דעסזעלבען. [=מה שבקשתם במכתבכם הנכבד האחרון סודר מיד עם קבלתו].

~ כט ~

מכתב מרש"א אל ר' טובי' פרעגר בפפד"א

ב"ה ווארשווא כ"ד אב צד"ק

רב שלום לכבוד ידידי היקר הנכבד הקצין דורש טוב לעמו כש"ת מ' טובי' נ"י.

מכתבו היקר מיום י"ג דנא הי' לי לנחת אונד עם איך דארויס ערגעהע וויא זעהר איהר עדלעס הערץ מיט ליבע אונד טרייאע געגען מיך ערפיללט איזט [=וממנו אני רואה האיך לבכם העדינה מליאה אהבה ומסירות לנו].

דאס מוררען פאן מאנכען דארטיגען פערזאנען דאס זיא דיא שפראכע איינעס פאלוישען מאננער ניכט גוט פערשטעהן דורפטען, מאכט מיר גאר קיינע אונרוהע, איך ווירדע מיך גליקליך שעצען ווען נור אים עבען דעם מאאסע מיינע ווארטע זא פיעל איינפלוס אויף דיא מעכטען האבען

אלס זעלבע איהנען פארשטענדליך זיין ווערדען. [=התמררות איזה אנשים משם, שהם לא מבינים היטב את הביטויים של אנשי פולין, לא מהוה לי אי נוחות, אהיה מאושר שלדבריי הרבים יהיו השפעה עליכם ויהיו מובנים].

איהרע איינלאדונג – אים פאללע דאס עס יא דיא נאטווענדיגקייט ערפארדערען מעכטע פערזענליך נאך בערלין צו רייזען – דורך רייזענד בייא זיא לאזר צו נעהמען, גענעמיגע איך מיט גרעסטען פארגניגען [=הזמנתכם - במקרה וזה נחוץ ונדרש נסיעה אישית לברלין, אעבור דרככם בעונג רב, כדי לקחת את כתב ההרשאה].

עם ברכת כל טוב לו ולביתו נאוה, חותם ידידו

הק' שלמה איגר

~ 5 ~

טיוטת אגרת מפפד"א אל רע"א

טיוטת מכתב זה נמצא ב'פנקס הקהלה' בלי חתימה, כנראה הי' המטרה לקבל ע"ז חתימת הפו"מ ר' טובי' פרעגר. מסתבר שלבסוף לא נשלח מכתב זה, שכן באגרות הבאים לא נמצא שום התייחסות למכתב זה, וגם מהעובדא שנשאר המכתב בפנקס הקהלה, ובדרך כלל שאר המכתבים מפו"מ לא נמצאים שם.

בע"ה עש"ק ב' דר"ח אלול תצד"ק לפ"ק

שלו' וכל טוב לאהו' אדוני הרב המאור הגאון הגדול המפורסים רבן של כל בני הגולה כק"ש מו' הר"ר עקיבא נר"ו אב"ד דק"ק פאזען.

אדברה נא וירוח לבי, לפני כבודו אדוני רפמכ"ת מה שטמון אצלי, מיום שקבלנו כתבו הראשון, אין וועלכן זיא בני קהילותינו שי' אויף דיא נאטווענדיגקייט להתמנות עליהם רב אויפמערקזאם געמאכט אונד צו גלייך בנו הגאון מו"ה שלמה שי' אלס זאלכן אין פארשלאג געבראכט האטטען [=ובתוכו העיר לבני קהילותינו שי' על גודל הצורך למנות עליהם רב, וגם הציע את בנו הגאון מו"ה שלמה שי'], אני ראשון הייתי להסכים לבחירת בנו שי', עס בלאנג מיר אויך כל העדה דאהן צו פערגעבען [=וגם הצלחתי להניא את כל העדה], שהסכימו כולם כאחד לבחירת בנו שי' מכל שאר הרבנים דיא און פארשלאג ווארען [=שהיו מועמדים], ושמחו כל העדה ואמרו, יחי המלך שלמה לנגיד עלינו, ווארויף כתב הרבנות בריף לבנו שי' צו גלייגט ווארדען איזט, און דער ערווארטונג זיינער אנקונפט איממער זעהער ענטגעגען צו זעהן זינד אבר ברייטט שני שנים וחצי פערבעכליך פערפלאסן אויך יעצט קיינע אויסזיכטען פארהאנדען, אָב אינד וואָנן איר אונזרן דיספעלליצירן צוועק עררייכען קען – דורך דיזר אונגעוויסהייט האט אונוויללען בקרב העדה ענטשטאנען [=אח"כ שלחו לבנו שי' רצוף כתב הרבנות, מתוך תקוה לראות הגעתו לכאן, אך מאז כבר עברו שנתיים

ומחצה, וגם כעת אין עוד תקוה, אם ומתי יתמלא מקום הנצרך, ע"י אי הידיעה הלזו נוצרה התנגדות בקרב העדה], ולא יאמינו עוד בדבר, באמרו מדוע בשש ר' שלמה לבוא? לא לחנם אחרו פעמי מרכבותיו, אך בדברים ריקם הוא דוחה אתנו מעת לעת – להשתיק העם, איזט מצד הקהל צווייא מאהל שרייבען לבנו ש' ערגאנגען, איהם דארין דאס מוררען מן העדה בעקאנט געמאכט אונד צו גליך עראכט, אים פאלל ער דאס בירגעררעכט ניכט ערלאנגען קענט, להחזיר לנו כתב הרבנות בריף, קענן אבר תוך תשובתו ניכטס בשטיממעס ענטנעהמין – דיזע איינזייטיגער אנטווארטן האט אבר דיא אונצופרידענהייט דער געמיינדע נאך פערגרעסערט, זיא וואללען דרך קיינעס מעגליכס צו נאך לענגערע אונגעוויסהייט פערשטעהן, { ? באהליהם לאמר וויר העטטען לענגסט איין אנדערן רב הבן קענען - הק' קלמן ויצע הפרנסים } נתרשל הדבר עד כה, דיזע ווארטע, מיר למורת רוח טהאט אונד נאך דיזעס שכתבתי עוד פעם לבנו ש' בלי ידיעת הקהל יצ'ו, ערהאלט אברען זאלכע אנטווארט כבראשו [=לכן מצד הקהל כתבו פעמיים לבנו ש', והודיעו לו על התמררות העדה, וגם בקשו ממנו שבמידה שאין בידו לקבל רשיון אזרחות, להחזיר לנו אגרת 'כתב הרבנות', אבל מתוך תשובתו אין משמעות שמקבל הדברים, תשובותיו החד צדדיות עוד הגדיל את אי שביעות רצון של הקהל, ואין ברצונם בשום אופן להיות במצב של אי בהירות { ? באהליהם לאמר כבר מזמן יכולנו לבחור רב אחר - הק' קלמן ויצע הפרנסים } נתרשל הדבר עד כה, עיכוב זה, הי' לי למורת רוח, ואחר שכתבתי עוד פעם לבנו ש' בלי ידיעת הקהל יצ'ו, אך קבלתי תשובה דומה כבראשו].

בייא דא בעוונאנדטען אומשטענדן פינדע איך מיך דריענגענד פעראנלאסט לאדוני רפמכ"ת נר"ו צו ווענדען בשאלתי ובקשתי, להביא הדבר מכח אל הפועל, להחזיר לנו כתב הרבנות בריף במהרה, דאמיט דיא קהילה ציר אנדערווייטען אויפנאהם איינעם רב גרייטען קאן – דיא נאטווענדיגקייט איינעס רב ביקומינן בעדארף קיינע נאכמאליגע ערוועהנוג, ובפרט כעת, אונזר מורה הוראה איש זקן מאוד, דערזעלבער האט דא גאר כמה פעמים זעלבסט דארויף אנגעטראגען אונד דיא ווארטע אויסגשפראכען "הנה נא זקנתי, דיא קהילה איזט פערפפליכטעט איין רב צו נעהמן" [=במצב הנוכחי, מוצא אני את עצמי מחויב לפנות בדחיפות לאדוני רפמכ"ת בשאלתי ובקשתי, להביא הדבר מכח אל הפועל להחזיר לנו מכתב כתב הרבנות במהרה, וכך תוכל הקהילה להכין את עצמה לבחור רב אחר, מיותר לחזור על הנחיצות לקבל רב, ובפרט כעת כאשר המורה הוראה שלנו איש זקן מאוד, הוא בעצמו הציע כמה פעמים כדברים האלה "הנה נא זקנתי, על הקהילה מוטלת החוב לקבל עליהם רב"].

לזאת אחלה נא פני מלכי, מאן מלכי רבנן לראות כדת מה לעשות לגמור הדבר, ובטוח אני במדת טובו וענותונותו שבמקום גדולתו, שאל יאשימיני וימחול לי על שאני מטריח אותו צדיק בדבר הנ"ל, כי השעה צריכה לכך ולא נשאר עוד זמן

להחריש, { אל מי נפנו בשאלת איסור והיתר, וכדומה? } ובפרט בהירידים דפה שלש פעמים בשנה, אשר כמה אלפי מבני ישראל, אנשים ונשים נתקבצו בעירינו.

כ"ד ידיו המ" ? המצפה על תשובתו הרמה מאוד מאד

~ ~

העיר לבני קהילתינו שי' על גודל הצורך למנות עליהם רב - השוה 'אגרות רעק'א' (סי' נ) לק"ק קעמפנא מיום כ"ז טבת תקצ"ו: "מוצא אני לנכון לעורר כבודכם הרמה ולזרז אתכם להחיש מעשיכם למלאות מקום הכסא שלכם למנות רב אב"ד ולשום המשרה על שכמו, כאשר הנסיון מעיד שבכמה קהלות שהכסא שלהם פנוי, אף שיש במקלהותם ת"ח מופלגים ומורי הוראות, אעפ"כ ניתמוטט כמה ענינים, כי באמת שמא גרים להיות כפוף יותר לרב ואב"ד ולשמוע בקולו ומוראו עליהם, כה דעתי העניה המייעץ לכם לפע"ד ביסוד הענין".

~ לא ~

אגרת מרש"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ווארשווא כ"ה מרחשון צ"ה לפ"ק

אישים יקרים, ראשים וגבירים, עיני העדה בק"ק פראנקפורט יע"א.

עם רב טרדותי כיום בהכנה לקבל פני אפי רברבי מלכינו הקיסר יר"ה, כי כן שלחו

אלי מהממשלה הגבוהה להיות

אחד מהדעפאטאציאן

[=הנציגים] שבחרו מתושבי

עירינו, מלט בל אוכל להגיד

בזה כי הגיעני תמול מכתב

קדשו דמר אבא מארי אור

ישראל וקדושו להוט בתוכו

העתק מהרעגירונג מפאזען, בו

כתוב לאמור כי מצדם מוכנים

לחלק לי הרשיון, אך מהצורך

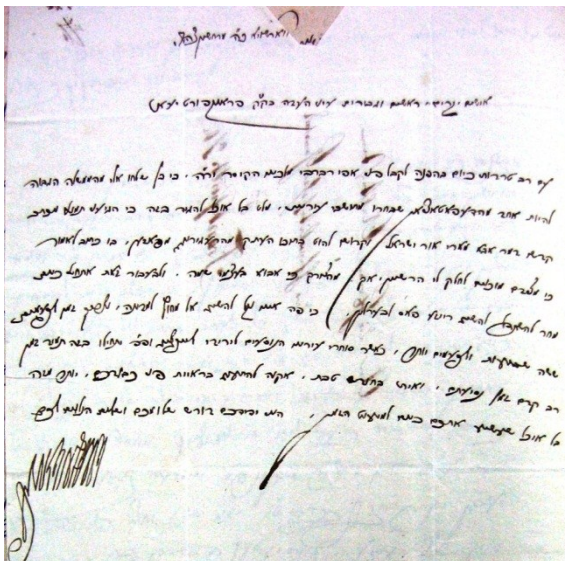
כי אבוא בעצמי שמה,

ולבעבור זאת אתחיל כיום

מחר להשתדל להשיג רייע

פאס [=תעודת נסיעה] לבערלין,

כי פה אינו נקל להשיג אל

מחוץ למדינה, וצריך זמן לפעמים ששה שבועות ולפעמים יותר, כאשר סוחרי

עירינו הנוסעים לירידי לייפציג ופ"פ [=ופרנקפורט] יתחילו בזה תמיד זמן רב קדם

זמן נסיעתם, ואי"ה בחודש טבת, אקוה להתענג בראיית פני כבודכם, יותר מזה בל אוכל שעשוע אתכם כיום למיעוט הזמן.

הנני ידידכם דורש שלומכם ושלום הנלוים לכם

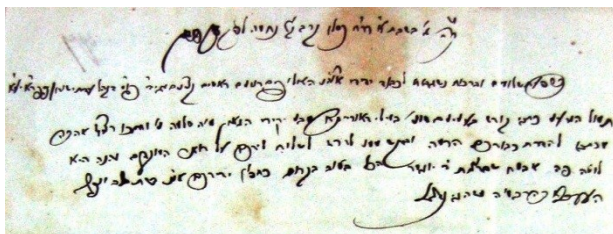
הק' שלמה איגר

~ לב ~

אגרת מרע"א אל קהלת פפד"א

ב"ה ג' בשבת א' דר"ח כסלו קרב קץ נחמה [=תקצ"ה] לפ"ק פ"ק פוזנן

שפעת שלומים וברכות נשגבות לכבוד ידידי אוה"נ האלופים רוזנים ראשים קצינים נגידי' פר"מ דקהל עדת ישורון פפד"א יע"א.

תמול הגיעני כתבי קודש בענינים שוני' במילי דאורייתא מבני יקירי הגאון מו"ה שלמה נ"י ותוכו רצוף אהבה מכתבו להדרת כבודכם הרמה

וביקש ממני לרזז לשלוח לידכם על דואר המוקדם והנה היא לוטה פה אבטח שברצות ד' יוגמר הכל בטוב בקרוב.

כחפץ ידידכם או"נ דש"ת בלב ונפש

הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינזצ"ל

~ לג ~

אגרת מרש"א אל קהלת פפד"א

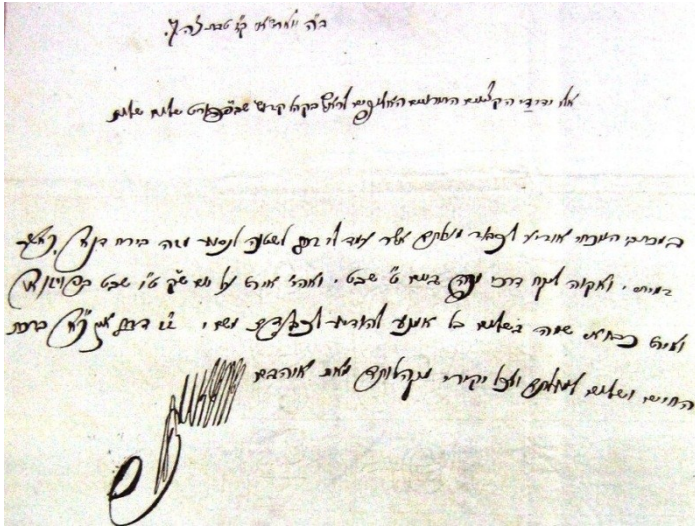
ב"ה ווארשא כ"ז טבת צ"ה לפ"ק

אל ידידי הקצינים התורניים האלופים לראש בקהל קדוש שבפ"פורט שלום שלום.

במכתבי הנוכחי אודיע לכבוד מעלתם אשר עמד לי דבר לשטנה לנסוע מזה בירח דנא, כאשר דמיתי, ואקוה ליקח דרכי מפה ביום ט' שבט, ואהי' אי"ה על יום ש"ק ט"ו שבט בפוזנא, ואי"ה כבואי שמה בשלום בל אמנע להודיע לכבודם משם.

ז"ז [=זולת זה] דבר אין כ"א [=כי אם] ברכת החיים ושלום למעלתם ולכל יקירי מקהלותם מאת אוהבם

הק' שלמה איגר

~ לד ~

אגרת מרש"א אל קהלת פפד"א

ב'פנקס בחירת הרבנים' לא נמצא גוף האגרת רק העתקה זו מתורגם ב'מלה"ק ללשון אידיש-דייטש, ע"י הג"ר צבי הירש באשוויטץ ז"ל נאמן ומורה הוראה פפד"א.

איבערזעטצונג [=תירגום] אגרת הרב מו"ה שלמה איגר שי'

פאזען ג' ניסן תקצ"ה לפ"ק

ווערטהע פריינדע הנגידיים האלופים והשלמים מנהיגי הקהלה פערואולטאנגס קאמיסיאן רעפרעזענטאנטען אונד זאמטליכע מיטגלידער דער געמיינדע צו פראנקפורט דאדער, גאטט זייע מיט איהנען.

געעהרטען איך צייגע איהנען היר דורך אן, דאס איך געסטערן נאך מיטטאג היר אן קאם, אונד מיינען ווירדיגען פאטער ביים בעסטען וואהל געפונדען האבע, מאָגע דיזער בריף אויך זיא בייא גוטער געזונדהייט אונד בעסטעם וואהל ערגעהען אנטרעפען.

צוגלייך וויל איך היר מיינען שולדיגען דאנק זאָגען, פיר דיא מיהען זיא איהנען מיינע געגענוואָרט מאַכטע, גאָטט מאָגע איהרע האנדלונג לאָהנען, זעהר ווערט זינד מיר דיא מאָננער זיא איך דאָרט קעננען גלערענט האבע, געשטיצט אוף איהרער פאָללקאמענס איהרער בידערזין, איהרער ריינהייט דער גוטטען אונד איהרער אנגענעהמען אונטערהאלטונג, האפפע איך, דאס מיין אנדענקען אין איהרעם הערצען, עבעגן זא פאן דויער זייע, וויא דאס איהריגע אין מיינעם הערצען איין

געפרעגט איזט, דאָמיט וויר, בעפאר מיך גאָטט וויהדער אין איהרעם מוטטע צוריקפיהרט נור קאָרפערליך געטרעננט, אים גייסט אונד הערצען אבער פּעראיינט זיצן.

פּערצייען זיא מיר אויך, דש איך צור צייט מיינער אברייזע זא קארג אן וואַרטען וואַר, דענן דאס שוועהרע דער טרעננונג בענאָם מיר יעדען אויס דרוק פיר דאס הערצליכע געפיהל, וועלכעס איהרע אנגענעהמע געזעלשאפט אין מיר עררעגט האטטע.

איהנען אונד דען איהריגען פּערגניגטע פייער טאגע ווינשענד צייכעט זיך דער זיא שט[ענדיג] ליהבענדע

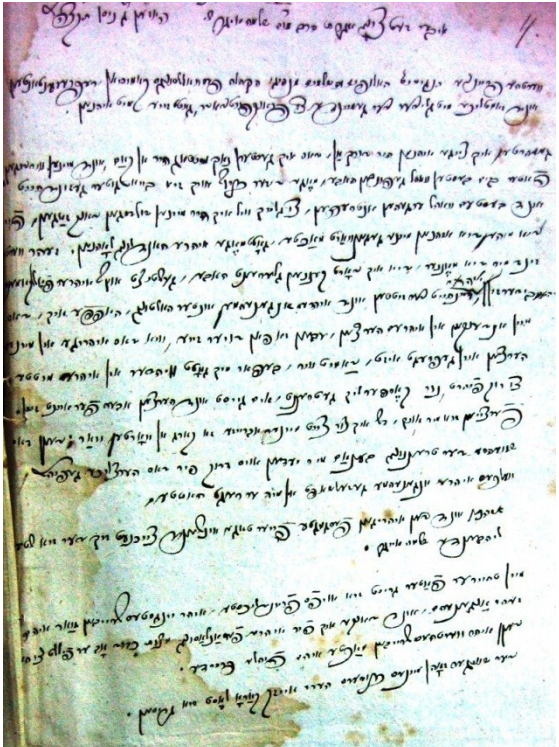
שלמה אייגר
מיון טהיירער פאָטער גריסט זיא אויפס פריינדליכסטע, איהר יינגסטעס שרייבען וואַר איהם זעהר אַנגענעהם, אונד דאנקע איך פיר איהרע פּעראַנלאָסונג מצות כבוד אָב ערפילט צו הא[בן] דענן איהר ווערטעהעס שרייבען מאַכטע איהם פיהלע פריידע.

דער שוויגער זאָהן מיינעם ברודערס הערר אייזק קאָראַ לאָסט זיא גריסען.

[=כבוד ידידי הנגידים האלופים והשלמים מנהיגי הקהלה נציגי ועד ההנהלה וכל חברי הקהלה בפרנקפורט דאדר הע"י.

אודיע בזה למעלתכם, שהגעתי לפה אתמול אחר צהרים, ומצאתי את שלום אמא"ו על צד היותר טוב, ימצא אגרת הזאת גם אתכם בבריאיות השלימה ובכי טוב.

כמו כן אני רוצה בזה להביע את חובת תודתי, על הטירחא שנוכחתי גרמה, ה' ישלם פעולתכם. מאוד יקר אצלי האנשים שהכרתי שם, בסמכי על כנותכם השלימה, נקיותכם הטובה וחבורתכם הנעימה, אני מקוה שלא ימוש זכרי מלבכם לנצח, כמו שאתם חקוקים

בקרב לבי, כן אנחנו [=כמים הפנים לפנים], עד ששייב ה' אותי בתוכם רק גופנו נפרדים, אבל בלב ונפש מאוחדים לנצח.

תמחלו לי שבעת נסיעתי מכם קימצתי במלים, כי הפרידה הקשה נטלה ממני כל ביטוי של הרגשת הלב, אשר ריגש אותי להיות בחברותכם.

ואחתום בברכה לקראת ימי החג הבאים, אוהבכם לנצח

שלמה איגר

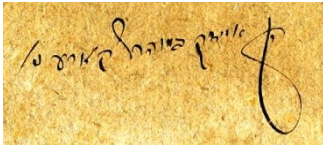
אבי היקר דורש בשלומכם בידידות, מכתבכם האחרון הי' לו לעונג רב, ואני מכיר טובה שבזכותכם אוכל למלאות מצות כבוד אב, כי מכתבכם החשוב הביא לו שמחה יתירה.

חתן אחי ר' אייזק קארא דורש בשלומכם.]

~ ~

חתן אחי ר' אייזק קארא - ה"ה חתן אחיו הג"ר אייזיק קארא ז"ל, ת"ח מנגידי ברלין, והוציא לאור 'שור'ת רבי עקיבא איגר' מהדורא תנינא (וויען תרמ"ט), חתן הג"ר אברהם איגר ז"ל בן רע"א.

והשיב לו נאמר ב'שור'ת רבי שלמה איגר' (יו"ד סי' כו): "לידידי אהובי חתן אחי המופלג היקר כו' כו' רבי אייזיק קארא. ועוד שם (אה"ע סי' טו): "לחתן אחי חביבי הרב רבי אייזיק קארא נ"י... לאשר מעלתו מתגעגע עלי ומבקש להשיבו תיכף ומיד, אני ברב אהבתו אותו בל אוכל להתאפק מלהשיב אך בקצרה".

נערך ע"י

הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

כל הזכויות שמורות

את העלה ניתן לקבל במייל 3446@okmail.co.il